

Satsing på barn og ungdom 2015

Innhold

Forord.....	5
1 Kunnskap, rettigheter og innflytelse	6
1.1 Forskning og kunnskapsutvikling.....	6
1.2 Barn og unges rettigheter.....	7
FNs konvensjon om barnets rettigheter.....	7
Menneskerettigheter i opplæringen.....	8
Rettigheter i arbeidslivet	9
Barneombudet	10
1.3 Barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i samfunnet	11
Styrke barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i lokalsamfunnet	11
Offentlig informasjon og digitale medier.....	12
Barn og unge som forbrukere.....	13
2 Familie og omsorg	15
2.1 Økonomiske vilkår for barnefamiliene.....	15
Kontantstøtte	16
Barnetrygd.....	16
Foreldrepenger	17
Adopsjonsstøtte	17
Bostøtte.....	18
2.2 Støtte i samliv og i omsorgs- og oppdragerrollen.....	18
Samlivstiltak og foreldreveiledning	19
3 Opplæring og utdanning	20
3.1 BARNEHAGE.....	21
Et mangfoldig barnehagetilbud	22
3.2 Grunnskole og videregående opplæring – grunnopplæringen.....	23
En tilpasset opplæring	24
Tema- og fagspesifikke satsinger.....	28
3.3 Minoriteter i utdanningssystemet	31
Språklige og nasjonale minoriteter i skole og utdanning	32
Samiske barn og unges opplæringstilbud.....	34

3.4 Høyere utdanning, fagskoleutdanning, voksenopplæring og studiefinansiering	36
Høyere utdanning	36
Fagskoleutdanning	36
Voksenopplæring	37
Utdanningsstøtte.....	37
4 Frivillig engasjement, kultur og idrett	39
4.1 Frivillig engasjement og en mangfoldig barne- og ungdomskultur	40
Frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner	40
Kunst og kulturopplevelser	44
Barne- og ungdomsarbeid i den norske kirke.....	51
Mangfold og minoriteter	51
4.2 Idrett, fysisk aktivitet, friluftsliv og miljøengasjement	54
Idrett og fysisk aktivitet.....	55
Friluftsliv og miljø	57
5 Nærmiljø og inkludering.....	60
5.1 Et sosialt og inkluderende oppvekstmiljø.....	61
Inkludering av utsatt ungdom.....	61
5.2 Innsats mot rusmiddelproblemer	64
Lokalt rusforebyggende arbeid.....	66
5.3 Innsats mot kriminalitet.....	67
Barn og unge i rettssystemet	68
5.4 Innsats for å fremme likestilling og hindre diskriminering	70
Likestilling 2014 – handlingsplan for likestilling mellom kjønnene	70
Stortingsmelding om likestilling mellom kjønnene	70
Målrettet innsats for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering.....	70
Bedre livskvalitet blant lesbiske, homofile, bifile og transpersoner	71
6 Helse og sosiale forhold.....	72
6.1 Folkehelsearbeid.....	72
Forebyggende helsetjenester	73
Helsevennlige valg	74
Forebygging av uønsket svangerskap og abort	77
Trafikksikkerhet	77
6.2 Innsats overfor utsatte barn, ungdom og familier.....	79
Statlig forvaltning av barnevernet	80

Tiltak i barne- og ungdomsvernet	80
Tiltak mot fattigdom.....	83
Mindreårige asylsøkere og flyktningbarn	87
6.3 Arbeid mot vold, overgrep og utnytting av barn og unge	91
Tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.....	94
6.4 Styrking av psykisk helsearbeid	95
Kommunale tjenester.....	95
Tiltak for kompetanseheving om psykisk helse	96
Innsats mot selvmord	97
6.5 Barn og ungdom med nedsatt funksjonsevne	98
Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler	99
6.6 Barn og unge asylsøkere med nedsatt funksjonsevne	101
7 Etablering, bolig og arbeid.....	104
Entreprenørskap og etablering	104
Boligetablering	107
Alle skal gis mulighet til å komme i arbeid	110
8 Internasjonalt samarbeid, kontakt og bistand.....	113
8.1 Internasjonalt barne- og ungdomssamarbeid	113
Internasjonal barnebortføring.....	114
Samarbeid i Norden og nærområdene	114
Samarbeid i EU/EØS-området	116
Internasjonalt organisasjons- og solidaritetsarbeid	117
8.2 Utdanningssamarbeid	117
Nordisk utdanningssamarbeid	118
Europeisk utdanningssamarbeid.....	118
Internasjonalt utdanningssamarbeid gjennom FN.....	119
8.3 Bistand til barn i norsk utviklingssamarbeid	120
Utdanning	122
Beskyttelse av barn.....	124
Vedlegg	126
Kortversjon av FNs konvensjon om barnets rettigheter	126
RADØY – Årets barne- og ungdomskommune 2014.....	131
Radøy – Liten kommune med stort engasjement	131
Årets barne- og ungdomskommune	131

Innledning

Satsing på barn og ungdom – Samlet oversikt

Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2015

Publikasjonen inneholder budsjettinformasjon fra:

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD): www.regjeringen.no/bld

Arbeids- og sosialdepartementet (ASD): www.regjeringen.no/asd

Helse- og omsorgsdepartementet (HOD): www.regjeringen.no/hod

Justis- og beredskapsdepartementet (JD): www.regjeringen.no/jd

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD): www.regjeringen.no/kmd

Kulturdepartementet (KUD): www.regjeringen.no/kud

Kunnskapsdepartementet (KD): www.regjeringen.no/kd

Landbruks- og matdepartementet (LMD): www.regjeringen.no/lmd

Klima- og miljødepartementet (KLD): www.regjeringen.no/kld

Samferdselsdepartementet (SD): www.regjeringen.no/sd

Nærings- og fiskeridepartementet (NFD): www.regjeringen.no/nfd

Utenriksdepartementet (UD): www.regjeringen.no/ud

Publikasjonen erstatter ikke de enkelte fagdepartementenes budsjettproposisjoner, men omtaler de viktigste innsatsområdene for barn og ungdom på tvers av departementenes arbeidsområder.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet,

Barne- og ungdomsavdelingen,

Postboks 8036 Dep, 0030 Oslo

Publikasjonen kan siteres fritt med tydelig angivelse av kilde.

Forord

En god barndom varer livet ut. En av samfunnets aller viktigste oppgaver er å legge til rette for forhold som fremmer barn og unges utvikling, og som gir dem de ferdigheter de trenger for å leve et anstendig liv. Å ta vare på barn og ungdom er et felles ansvar.

Den viktigste institusjonen rundt barn og unges oppvekst er *familien*. Foreldrenes situasjon og velvære har en direkte påvirkning på barn og ungdom. Vi legger derfor vekt på foreldrestøttende tiltak som kan skape stabile og trygge familier.

Regjeringen bruker barnekonvensjonen aktivt i sitt arbeid med barns rettigheter. Bruk av konvensjonen som overordnet rettesnor har bidratt til gode beslutninger og betydelige fremskritt for barns rettigheter og velferd i Norge. Samtidig har vi en jobb foran oss. Vi vet for eksempel at mange barn og unge fortsatt opplever mobbing, og vi har en felles bekymring for dem som er utsatt for seksuelle overgrep, vold eller annen omsorgssvikt.

Barn og unge har rett til å si sin mening, leve aktive liv og bli hørt. Regjeringen vektlegger nødvendigheten av et sterkt sivilsamfunn, organisasjonsmangfold og en frivillig sektor som kan bidra til en aktiv og trygg ramme rundt barn og unges oppvekst. I tillegg er vi avhengig av et sosialt sikkerhetsnett; en løpende dialog mellom offentlige, private og frivillige aktører, slik at vi kan følge opp dem som trenger det. Vi ønsker også et tettere og mer koordinert samarbeid mellom ulike offentlige organer som barnevernet, helseinstitusjoner, politi og NAV, slik at vi kan gi mer målrettet og helhetlig hjelp til enkeltindivider. Kommunene har et ansvar for å gi gode tjenester på tvers av ulike sektorer, og støtte familiene som bor i kommunene.

Satsing på barn og ungdom gir et overblikk over regjeringens satsingsområder i statsbudsjettet. Jeg håper at publikasjonen kan være et nyttig verktøy i arbeidet dere gjør for barn og ungdom både lokalt og sentralt. Fortsett den gode innsatsen, og lykke til videre!

Solveig Horne

Barne-, likestillings- og inkluderingsminister

1 Kunnskap, rettigheter og innflytelse

En god barne- og ungdomspolitik er basert på kunnskap om barn og unges utvikling, behov og interesser. Gjennom forskning frambringes kunnskap om hvordan samfunnsendringer påvirker barn og unges oppvekst- og levekår. Gjennom FNs konvensjon om barnets rettigheter har alle barn rett til liv og helse, skolegang og utvikling, deltakelse og innflytelse, og omsorg og beskyttelse. Regjeringen jobber aktivt med å sikre og styrke barns rettigheter gjennom overvåking av barnekonvensjonen.

Barn og ungdom er selvstendige individer som skal behandles med respekt. Rettigheter gitt i FNs barnekonvensjon understreker deres rolle som medborgere i samfunnet, og at deres erfaringer og synspunkter må lyttes til. De skal få si sin mening og bli hørt. Barn og ungdom skal sikres innflytelse i saker som påvirker deres liv. Det må jobbes videre for å sikre alle unge muligheten til å delta i politikk og samfunnsliv.

1.1 Forskning og kunnskapsutvikling

Å bruke kunnskap fra forskning om barn og unge er en forutsetning for å sikre gode oppvekst- og levekår. Forskning skal framskaffe kunnskap om hvordan samfunnsendringer påvirker barn og ungdoms oppvekst- og levekår, og gi et godt grunnlag for politiske og faglige beslutninger. Forskning er viktig for alt barne- og ungdomsarbeid – både offentlig og frivillig engasjement. Innsatsen må favne grunnforskning, oppdragsforskning og utviklingsarbeid for å ivareta behovene.

Det er avgjørende at alle som har ansvar for barn og ungdoms oppvekstmiljø, enten det er på statlig, regionalt eller kommunalt nivå, får anledning til å nyttiggjøre seg forskningskunnskap i sitt arbeid. En forutsetning for at forskningen skal ha samfunnsmessig betydning, er at resultatene fra forskningen når bredt ut.

Regjeringen ser det som viktig å ivareta og utvikle et langsiktig perspektiv på forskning om barn og ungdom. En rekke departement og direktorat gir støtte til barne- og ungdomsforskning. Det gis støtte til programvirksomheten innenfor Norges forskningsråd, og direkte støtte til enkeltprosjekt, evalueringer og utviklingsarbeid. Videre gis det støtte til utvikling av statistikk om barn og ungdom, som er nyttig for arbeidet i kommuner, fylker og andre.

Regjeringen vil også i 2015 stimulere til en bred barne- og ungdomsforskning gjennom forskningsbevilgninger og gjennom kontakt og dialog med forskningsmiljøene. Regjeringen har utarbeidet en langtidsplan for forskning og høyere utdanning for perioden 2015-2024. Her omtales bl.a. hvordan forskningsbasert kunnskap kan gjøre de offentlige velferds-, helse- og omsorgstjenester bedre og mer effektive.

Mer informasjon

- www.forskningsradet.no
- www.forskning.no
- www.ssb.no/barnogunge

1.2 Barn og unges rettigheter

FNs konvensjon om barnets rettigheter ble inkorporert i norsk rett gjennom menneskerettsloven i 2003. Konvensjonen gjelder som norsk lov og skal ha forrang dersom det oppstår motstrid med annen norsk lovgivning. Regjeringen jobber aktivt med å sikre og styrke barns rettigheter.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har et overvåkings- og pådriveransvar når det gjelder implementering av barnekonvensjonen. Regjeringen sikrer også barns rettigheter gjennom barneombudsordningen og opplæring om menneskerettigheter i skolen.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

FNs barnekonvensjon er en internasjonal avtale som gir barn og unge under 18 år et særskilt menneskerettighetsvern. Konvensjonen inneholder følgende hovedprinsipper:

- hensynet til barnets beste
- barnets rett til medbestemmelse
- barnets rett til ikke-diskriminering
- barnets rett til liv, overlevelse og optimal utvikling

Dette innebærer:

- rett til helsetilbud
- rett til omsorg og beskyttelse
- rett til sosial trygghet og tilstrekkelig levestandard
- rett til utdanning
- rett til hvile og fritid

Barnets menneskerettigheter, slik de er uttrykt i barnekonvensjonen, skal prege og gjennomsyre alle beslutninger og all offentlig virksomhet.

Barnekonvensjonen ble vedtatt av FNs generalforsamling 20. november 1989. Norge ratifiserte barnekonvensjonen i 1991, og har dermed en folkerettslig forpliktelse til å oppfylle alle bestemmelsene i konvensjonen. Barnekonvensjonen ble inkorporert i norsk rett i 2003, og har forrang dersom det oppstår motstrid mellom konvensjonen og annen norsk lovgivning. Gjennom inkorporeringen har konvensjonen fått en sterk stilling i norsk rett. Ved å gjøre barnekonvensjonen til en del av den nasjonale retten, har staten også sikret at alle myndigheter, enkeltpersoner og organisasjoner er direkte forpliktet av konvensjonens bestemmelser.

Som følge av ratifiseringen må Norge rapportere til FN jevnlig om vår oppfølging av konvensjonen. Norges 5. rapport skal sendes til FNs barnekomite i 2016. Arbeidet med utarbeidelse av rapporten vil starte i 2015.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har et overvåkings- og pådriveransvar når det gjelder implementeringen av FNs barnekonvensjon. Det er blant annet etablert et kontaktforum mellom departementene for løpende samarbeid om oppfølging av konvensjonen.

I 2011 ble den tredje tilleggsprotokollen som gjelder en individklageordning for barnekonvensjonen vedtatt ved konsensus i FN. I juni 2013 forelå en utredning om konsekvenser for Norge ved tilslutning til individklageordningen. Hovedkonklusjonen er at klageordningen ikke vil ha dramatiske konsekvenser, men kan innskrenke myndighetenes handlingsrom noe.

Regjeringen vil blant annet vurdere spørsmålet om ratifikasjon av individklageordningen til barnekonvensjonen sammen med spørsmålet om ratifikasjon av tilleggsprotokollene til FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK) og FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD).

For de land som har ratifisert den nye individklageordningen kan barnekomiteen ta stilling til om barnekonvensjonen er brutt i konkrete tilfeller. For Norge kan spørsmål om brudd bli omfattet av komiteens merknader til Norge. Komiteen avgir også generelle merknader (general comments) om utvalgte tema. Den Europiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) i Strasbourg behandler også i dag enkeltsaker som berører barn i Norge. EMDs avgjørelser er rettslig bindende for Norge.

Mer informasjon

- FNs barnekonvensjon – fra visjon til kommunal virkelighet, Q–1078 B
- Plakat med informasjon beregnet på barn og ungdom, Q–1095 B (bokmål), Q–1095 N (nynorsk) og Q–1095 S (samisk)
- Hefte med selve konvensjonsteksten og tilleggsprotokollene, Q–0648 B (bokmål), Q–0648 N (nynorsk), og Q–0648 S (samisk)
- Norges første rapport til FN om barnekonvensjonen, Q–0827 B (bokmål), Q–0827 E (engelsk)
- Norges andre, tredje og fjerde rapport, avsluttende merknader fra FNs komité for barns rettigheter til Norges rapporter og informasjon om FNs Spesialsesjon om barn, www.regjeringen.no/bld www.unicef.no
- Generelle kommentarer fra FNs barnekomité til konvensjonen om barnets rettigheter (norsk og engelsk versjon), www.regjeringen.no/bld
- Barn og unge rapporterer til FN om rettighetene sine – vedlegg til Norges fjerde rapport om barnekonvensjonen, av Mona Sandbæk og Jona Hafdis Einarsson – Nova-rapport nr. 2/08
- Barnets rettigheter på barnets premisser – utfordringer i møtet mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett, av Karl Harald Søvig, UiB, Det juridiske fakultets skriftserie nr. 115
- En kartlegging av opplæringstilbud om barnekonvensjonen i aktuelle utdanninger – av Simon Innvær mfl. HiO-rapport 2009 nr. 20.
- Oppfølging av avsluttende merknader fra FNs barnekomité av januar 2010. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet juni 2011. www.regjeringen.no/bld

Menneskerettigheter i opplæringen

Kunnskapsdepartementet

Opplæring i menneskerettighetene er forankret i læreplan-verkets generelle del som skisserer den verdimesige, kulturelle og kunnskapsmessige overbygningen for grunnskole og videregående opplæring (grunnopplæringen). Menneskerettigheter er også forankret i læreplaner for fag i Kunnskapsløftet. Barnehagen skal i henhold til formålsparagrafen bygge på grunnleggende verdier som blant annet er forankret i menneskerettighetene.

Det Europeiske Wergelandsenteret er et europeisk ressurscenter for opplæring i interkulturell forståelse, menneskerettigheter og demokratisk medborgerskap. Senteret skal blant annet tilby etter- og videreutdanning for lærere og lærerutdannere om interkulturell forståelse, menneskerettigheter og demokratisk medborgerskap for alle landene i Europarådet. Senteret har som målsetning å fungere som en brobygger som kan hjelpe lærere, lærerutdannere og andre aktører å sette politiske målsetninger ut i livet.

Dembra – (*Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme*) – er et opplæringstilbud for skoler til støtte i arbeidet mot rasisme, antisemittisme og udemokratiske holdninger. Målgruppen er skoleledere, lærere og elever på ungdomstrinnet og i videregående skole, hvor tyngdepunktet ligger på ungdomsskolen. Dembra er utviklet ut fra erkjennelsen av at en demokratisk kultur basert på deltakelse og kritisk tenkning gir den beste forebyggingen av holdninger som truer demokratiet. Tilbudet gir skoler redskaper for forebygging, og det støtter lærere og skoleledere til å sette i gang lokale prosesser som svarer på skolenes behov. Dembra er utviklet av Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) i samarbeid med Det Europeiske Wergelandsenteret (EWC) og Institutt for lærerutdanning og skoleforskning (ILS), ved UiO. Piloten varer ut 2015. Fra 2016 starter en prosess med nasjonal spredning av læringsressursene utviklet i pilotperioden.

Mer informasjon

- www.udir.no
- www.theewc.org

Rettigheter i arbeidslivet

Arbeids- og sosialdepartementet

Både arbeidsmiljøloven og forskriften om organisering, ledelse og medvirkning har et eget kapittel om arbeid av barn og ungdom. Disse gir regler om vern av unge personer på arbeidsplassen. Hovedregelen er at barnearbeid er forbudt. Under forutsetning av at arbeidet ikke påvirker barnets sikkerhet, helse eller utvikling på en uheldig måte, og ikke går utover skolegang, kan barn som har fylt 13 år likevel utføre lett arbeid. På samme vilkår kan barn som har fylt 14 år være i arbeid som ledd i barnets skolegang/praktiske yrkesorientering. Barn under 15 år, eller som er skolepliktige, kan utføre kulturelt, kunstnerisk, sportslig eller reklamemessig arbeid. Foreldrene må samtykke før skolepliktige barn eller barn under 15 år settes til arbeid.

Økt arbeidsmiljøkunnskap hos unge arbeidstakere

Det er nødvendig at unge arbeidstakere og deres arbeidsgivere har kunnskap om arbeidsmiljøregelverket for å sikre at unge arbeidstakere får en god start på arbeidslivet, for å forebygge og hindre utstøtning, og å etablere en forebyggende kultur som kan bidra til å forbedre arbeidslivsstandarden på sikt. Arbeidstilsynet har samarbeidet med Skatteetaten om undervisningsopplegget «Spleiselaget», som når ut til i overkant av 40 000 skoleelever hvert år med informasjon om viktige rettigheter og plikter i arbeidslivet.

Arbeidstilsynets satsing «ny i arbeidslivet» (2013-2016) rettes blant annet mot unge under opplæring, arbeidstakere som er yngre enn 25 år og deres arbeidsgivere. Mål for satsingen er et unge arbeidstakere skal ha kunnskap om arbeidslivets regler (rettigheter og plikter) og sentrale betingelser for et godt arbeidsmiljø, samt at arbeidsgiver skal ha kunnskap om hva det innebærer å ha ansvar for unge arbeidstakere og følge arbeidsmiljølovens krav.

I 2014 ble det gjennomført 393 tilsyn med virksomheter som har unge arbeidstakere, i disse tilsynene har fokuset vært grunnleggende sentrale organisatoriske arbeidsbetingelser relatert til arbeidstid, arbeidskontrakt og risikovurdering. Informasjon og veiledning har også vært en del av tilsynene. Tema har vært opplæring, medvirkning og risikoforståelse, grunnleggende organisatoriske faktorer, herunder arbeidskontrakter og dets innhold og arbeidstid og pauser.

Arbeidstilsynet erfarer at arbeidsgiverne ofte ikke er kjent med de spesielle bestemmelsene som gjelder for unge i arbeidsmiljøloven kapittel 11 og i forskrift om organisering, ledelse og medvirkning i kap. 12. Manglende kunnskap om at det skal foretas egen risikovurdering for de under 18 år er gjentakende funn, og at det finnes særlige regler for arbeidstakere under 18 år er et tema som virksomhetene bør settes seg bedre inn i. Arbeidstilsynets satsing har bidratt til en bevisstgjøring av hvilke krav arbeidsgivere som sysselsetter unge arbeidstakere må forholde seg til, og de virksomhetene som har fått pålegg har vist vilje til å gjennomføre disse og dermed er arbeidsmiljøet til unge blitt styrket.

Regjeringen ønsker å fortsette denne satsingen i 2015 og viderefører derfor styrkingen på 12 mill. kroner fra 2014.

Mer informasjon

- www.lovdata.no (Kapittel 12 i forskrift nr 1355 om arbeid av barn og ungdom av 6. desember 2011, FOR-2011-12-06-1355)
- www.arbeidstilsynet.no/ung
- www.regelhjelp.no
- www.arbeidskontrakt.no
- Arbeidstilsynets svartjeneste tlf 815 48 222

Barneombudet

Tabell 1.1 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 850 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
14 430	13 812	13 607

Barneombudet er et uavhengig, selvstendig og partipolitisk nøytralt organ, opprettet gjennom en egen lov (lov om barneombud av 6. mars 1981 nr. 5). Barneombudets hovedoppgave er å fremme barns interesser overfor det offentlige og private og å følge med i utviklingen av barns oppvekstvilkår. Barneombudets faglige hovedvekt er i 2014-2015 bruk av tvang og makt mot barn. Barneombudet vil også starte arbeid med å se nærmere på rettigheter for barn med funksjonsnedsettelse i 2015. Barneombudet vil promotere og arbeide for å få gjennomslag for våre anbefalinger om tiltak for å redusere vold mot barn gjennom hele 2015. Barneombudet vil også i 2015 reise rundt i landet med prosjekt «barneombuss», hvor barn og unge informeres om barnekonvensjonen og Barneombudet. Ombudet vil fortsette arbeidet med psykososialt skolemiljø, og arbeide internasjonalt for å promotere barns rettigheter og barneombudsliknende institusjoner.

Mer informasjon

- www.barneombudet.no

1.3 Barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i samfunnet

Barn og ungdom skal ha reell innflytelse over barne- og ungdomspolitikken. Deres ressurser og kunnskap er viktige bidrag i utforming og gjennomføring av politiske prioriteringer. Regjeringen ser det som viktig at barn og unge får økt innflytelse i saker som berører dem og deres hverdagsliv.

Barnas kommunestyre, lokale ungdomsråd, ungdommens fylkesting og andre tiltak som involverer barn og ungdom i lokalpolitiske prosesser, viser at det satses på innflytelse fra barn og ungdom i mange kommuner og fylker. Barn og ungdom må likevel i større grad enn i dag få tid og rom for deltakelse på egne premisser, og gis reelle muligheter for politisk påvirkning.

Styrke barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i lokalsamfunnet

Barn og ungdom i kommunene

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ser det som viktig at barn og unge sikres muligheten til deltakelse og innvirkning, både i samfunnet og i egne liv.

Departementet vil stimulere til at enda flere kommuner arbeider for en bred medvirkning fra barn og ungdom. Departementet vil bidra til utveksling av ideer og erfaringer, blant annet gjennom at temaet blir diskutert på konferanser og salinger.

Regjeringen har nylig vedtatt å starte opp et lovarbeide for ny utforming av lovverk knyttet til representasjonsordninger for enkeltgrupper i kommuner. Kommuneloven skal få en generell bestemmelse om særlige medvirkningsordninger i kommunene, herunder medvirkningsordninger for ungdom. Administrasjons- og sosialdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Kommunal- og oderniseringsdepartementet, (KMD), skal under ledelse av KMD forberede et høringsnotat om særlige medvirkningsordninger i kommunene hvor følgende hovedelementer inngår:

- Kommuneloven får en generell bestemmelse om særlige medvirkningsordninger i kommunene. Detaljerte regler for de enkelte ordningene fastsettes i forskrift.
- Eldre og personer med nedsatt funksjonsevne skal fortsatt ha en lovpålagt rett til medvirkning. En tilsvarende lovfestet ordning for ungdom er frivillig for kommunene.

Om kommunene vil ha et ungdomsråd, må regelverket følges. Det tas sikte på å få ferdigstilt et høringsnotat til våren.

Mer informasjon

- www.ung.no
- NOU 2011:20 Ungdom, makt og medvirkning
- Veileder i arbeidet med ungdomsråd – en håndbok for sekretærer og koordinatører, Q–1192 B
- Barn og unges fritidsmiljø og deltakelse og innflytelse – rettigheter, lover og regelverk, rundskriv Q–12/2011 B
- Mer innflytelse til barn og ungdom – eksempler fra arbeidet i kommuner og fylker, Q–0302
- Deltakelse og innflytelse fra barn og ungdom – informasjon og veiledning for arbeidet i kommunene, rundskriv Q–27/2006 B
- Håndbok for ungdomsråd, Q–1122
- Ungdoms Fritidsmiljø. Ungdom, demokratisk deltakelse og innflytelse, Rapport Q–1154

Kommunal planlegging for og med barn og ungdom

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Hensynet til barn og unges oppvekstvilkår skal ivaretas i all planlegging etter plan- og bygningsloven. Det går frem av formålsparagrafen i loven av 2008. Videre stilles det krav i loven til den som fremmer planer, enten det er kommunen, annet offentlige organ eller en privat aktør, om at de skal sørge for at berørte barn og unge blir hørt og får medvirke i planleggingen. Kommunen er gitt et ansvar for å kontrollere at slik medvirkning er gjennomført, ved sin behandling av planene. Kommunen skal også sørge for å etablere en særskilt ordning som skal ivareta barn og unges interesser i planleggingen.

Mer informasjon

- Temaveileder: Barn og unge og planlegging etter plan- og bygningsloven T-1513, 2012
- Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen, lovdata
- www.planlegging.no
- www.miljodirektoratet.no
- www.miljolare.no

Offentlig informasjon og digitale medier

Offentlig informasjon er en forutsetning for å kunne delta og øve innflytelse i samfunnet. Barn og unge skal sikres tilgang til gode medietilbud, deres behov for informasjon og ytringsmuligheter skal ivaretas og de skal beskyttes mot skadelig medieinnhold. Barn og unge er aktive forbrukere av digitale medier, og kan i stor grad dra nytte av den raske teknologiske utviklingen for å dekke sine behov for musikk, film, spill, underholdning og for kommunikasjon. I denne situasjonen er det viktig at de nye mediene inngår som en naturlig del av undervisningen i skolen.

Ung.no

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barn og unge skal sikres offentlig informasjon og gode muligheter for kommunikasjon om rettigheter, muligheter og plikter. Nettstedet www.ung.no, som Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har ansvaret for, står sentralt i regjeringens helhetlige informasjonsarbeid rettet mot barn og unge. Bufdir samarbeider med aktuelle instanser om utvikling av offentlig informasjonsarbeid rettet mot barn og unge. Ung.no tar brukervennlighet på alvor, nettstedet er bevisst sin målgruppe gjennom design og språk, og involverer brukeren i undersøkelser, spørsmål og debatt.

Mer informasjon

- www.ung.no

Barn, unge og Internett

Kulturdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Samferdselsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Tilgjengeligheten til Internett kombinert med billig forbrukerteknologi, har åpnet for nye problemstillinger og utfordringer knyttet til barn og unges digitale mediebruk. Blant annet gjelder dette risikoen for å bli utsatt for mobbing, sjikanering samt å bli eksponert for krenkende innhold på nettet. Departementenes tiltaksplan Barn, unge og Internett vil bli videreutviklet i perioden 2014–2015 for å øke oppmerksomheten rundt risikofaktorer relatert til barn og unges Internettbruk, i tillegg til å få foreldre og skole til å ta barns digitale hverdag på alvor. Medietilsynets Trygg brukprosjekt fungerer som det nasjonale koordineringsorganet for initiativer rettet mot å fremme trygg og sikker bruk av digitale medier for barn og unge.

Mer informasjon

- www.tryggbruk.no
- www.udir.no/laringsmiljo
- www.medietilsynet.no
- www.dubestemmer.no
- www.nettvett.no
- www.foreldrepraten.no

Personvern på internett

Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet

og Samferdselsdepartementet

«Du bestemmer» er et samarbeid mellom Teknologirådet, Datatilsynet og Senter for IKT i utdanningen. Målet er å skape bevissthet rundt ulike personvernrelaterte problemstillinger ved bruk av digitale medier. Det er utarbeidet undervisningsopplegg for lærere, rettet mot aldersgruppene 9-13 og 13-17 år. Temaer som tas opp er bl.a. personvern, digital mobbing, nettsikkerhet, blogging, nettdebatter og

nettsamfunn, digitale spor og overvåking. Nettvett.no i regi av Post- og teletilsynet er en tjeneste som tilbyr informasjon, råd og veiledning om sikker bruk av Internett, herunder råd og veiledning av foreldre og skoler om barns internettbruk.

Mer informasjon

- www.dubestemmer.no
- www.datatilsynet.no
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.slettmeg.no
- www.nettvett.no
- www.personvernskolen.no

Film og medier

Kulturdepartementet

Det er en viktig statlig oppgave å sørge for at barn og unge i Norge har tilgang til medieinnhold på norsk som er av god kvalitet. Film skal ha en sterk posisjon blant barn og unge som publikum og utøver i skole og fritid. Norsk filminstitutt har hovedansvaret for filmtiltak rettet mot barn og unge.

Mer informasjon

- www.nfi.no/filmkunnskap
- www.kino.no/barnogunge/

Barn og unge som forbrukere

Undervisning i forbrukeremner

Kunnskapsdepartementet og Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet

Forbrukeremner inngår i læreplanverket for kunnskapsløftet. Opplæringen skal bidra til økt bevissthet om at forbruksmønster påvirker bruk av jordas naturressurser. Det er særlige læreplanene i samfunnsfag, naturfag og matematikk som dekker forbrukerrettigheter og plikter, personlig økonomi, reklame, digital forbrukerkompetanse og bærekraftig forbruk. Dette nevnes også i opplæringsloven § 1-1.

Formålet med opplæringa er at elevene og lærlingene skal lære å tenke kritisk og handle etisk og miljøbevisst.

Undervisning i forbrukeremner skal gjøre elevene i stand til å opptre som selvstendige og kritiske forbrukere. Ved revidering av læreplanen i matematikk i 2013 ble opplæring i personlig økonomi styrket. Barne-,

likestillings- og inkluderingsdepartementet vil i 2015 legge særskilt vekt på tiltak som kan heve kunnskapene og forståelsen for personlig økonomi hos unge forbrukere.

Det er utviklet et diskusjonsopplegg for foreldremøter, Foreldrepraten, som har som mål å skape diskusjon og refleksjon om barn og unges forbruk, reklame og mediebruk. Mat og forbruk er et av tre hovedtema i faget mat og helse.

Mer informasjon

- www.forbrukerportalen.no
- www.miljolare.no/forbruk
- www.forbrukerombudet.no
- www.foreldrepraten.no
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.perlprojects.org

Barn og unge som forbrukere

Helse- og omsorgsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

I 2012 ble et forslag om forbud mot markedsføring av usunn mat og drikke rettet mot barn og unge sendt på alminnelig høring. Høringen viste bred enighet om at overvekt og fedme hos unge er en alvorlig samfunnsutfordring. Mat- og drikkevarebransjen ga uttrykk for at den ønsket å være en del av løsningen på denne utfordringen, og utarbeidet i samråd med myndighetene en forpliktende selvreguleringsordning som avløser en tidligere frivillig ordning. Plan for evaluering vil foreligge innen utgangen av 2015. Næringen

har etablert Matbransjens Faglige Utvalg (MFU) som skal følge opp retningslinjene og håndheve brudd på disse. Det er opprettet et nettsted med blant annet klageskjema.

Mer informasjon

- www.mfu.as

Beskyttelse av barn og unge som forbrukergruppe

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Forbrukerombudet fører tilsyn med at de næringsdrivendes avtalevilkår og markedsføring følger markedsføringslovens regler. Barn og unge har som forbrukergruppe særskilt behov for vern mot ulovlig markedsføring. Dette er gjenspeilet i markedsføringslovens kapittel 4 hvor det er fastsatt særlige regler om begrensninger i markedsføring rettet til barn, som er av særlig interesse for barn eller som kan ses eller høres av barn. I 2015 vil Forbrukerombudet fortsette sitt arbeid med å gripe inn mot urimelige vilkår i avtaler og ulovlig markedsføring av varer og tjenester som enten er direkte rettet til eller er spesielt attraktive for barn og unge. Ombudet vil særlig prioritere å arbeide for å unngå at barn utsettes for skjult reklame eller at det rettes direkte kjøpsoppfordringer til barn gjennom digitale kanaler blant annet blogger, sosiale medier og spill.

Mer informasjon

- www.forbrukerombudet.no
- www.facebook.com/ulurt

FNs tiår for opplæring for bærekraftig utvikling 2005–2014

Kunnskapsdepartementet

Norge vil fortsatt følge opp FNs tiår for bærekraftig utvikling (2005–2014), som ble avslutta i 2014. Generalkonferansen i UNESCO vedtok i november 2013 en global handlingsplan for oppfølging av Utdanningstiåret for bærekraftig utvikling. Den reviderte nasjonale Strategien for utdanning for bærekraftig utvikling (2010–2015) er en oppfølging av Utdanningstiåret og er en sentral del av den miljøpolitiske satsingen innen grunnopplæringen (se også Den naturlige skolesekken).

Mer informasjon

- www.unesco.no
- www.miljolare.no
- www.naturesekken.no
- www.perlprojects.org

2 Familie og omsorg

Regjeringen vil styrke familiens stilling i samfunnet. Familien skaper og sikrer en trygg ramme om barns oppvekst. Velfungerende familier gir trygghet og tilhørighet, og gir rom for utvikling. En viktig oppgave for regjeringen er å legge til rette for en trygg økonomisk og sosial situasjon for barn, ungdom og deres familier. Regjeringen mener at barns rett til en trygg oppvekst er grunnleggende og vil sikre familiene valgfrihet ved å tilby et større mangfold av løsninger for barnefamiliene.

Regjeringen har startet arbeid med en stortingsmelding om familiepolitikk som skal legges frem våren 2016. Meldingen vil blant annet rette fokus mot familiens betydning for barns oppvekstvilkår, viktigheten av velfungerende familier, tiltak for å støtte opp om familien og sikkerhetsnett når familien svikter.

2.1 Økonomiske vilkår for barnefamiliene

Barn og familier er forskjellige, og regjeringen ønsker derfor en familiepolitikk som ivaretar hensyn til fleksibilitet og valgfrihet, slik at familiene kan velge de løsningene som passer dem best. Regjeringen ønsker at familiene i større grad skal kunne velge hvem som skal være hjemme med barnet i foreldrepengeperioden. Kontantstøtteordningen bidrar også til at familiene kan velge den omsorgsordningen for sitt barn som passer

for dem. Engangsstønaden ved fødsel er for 2015 økt med 5 440 kroner, til 44 190 kroner. Økningen i stønadssatsen gir kvinner uten opptjening til foreldrepenger bedre økonomiske muligheter i tiden rundt barnets fødsel.

Kontantstøtte

Tabell 2.2 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 844 post 70 (i 1 000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
1 210 693	1 414 000	1 777 500

Kontantstøtte gis for barn i alderen 13-23 måneder. Barn som ikke har barnehageplass med offentlig driftstilskudd får full kontantstøtte. Barn som har barnehageplass, men har mindre enn 20 timer avtalt oppholdstid i uka får redusert (halv) kontantstøtte. Full kontantstøtte utgjør 6 000 kroner per måned, og redusert kontantstøtte utgjør 3 000 kroner per måned.

Tabell 2.4 i 2015 gjelder følgende satser for kontantstøtte

Avtalt oppholdstid i barnehage	Kontantstøtte i prosent	Beløp per barn per måned	Maksimalt beløp per barn*
Ikke bruk av barnehageplass	100	6 000 kroner	66 000 kroner
Til og med 19 timer	50	3 000 kroner	33 000 kroner

Avtalt oppholdstid i barnehage på 20 timer eller mer per uke gir ikke rett til kontantstøtte.

* Maksimalt 11 måneder med kontantstøtte per barn.

Mer informasjon

- www.nav.no

Barnetrygd

Tabell 2.1 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 845 post 70 (i 1 000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
15 190 248	15 110 000	15 235 000

Barnetrygden skal bidra til å dekke utgifter til forsørgelse av barn. Barnetrygd gis for alle barn under 18 år som er bosatt i Norge. Den som har barnet boende fast hos seg, har rett til barnetrygd. Det gis barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall når foreldre er ugift, skilt eller separert og ikke bor sammen i en felles husholdning. Retten til utvidet barnetrygd faller bort dersom den enslige forsørgeren gifter seg eller lever i et stabilt samboerskap.

Satsen i 2015 er 11 640 kroner per barn årlig, og barnetrygden utbetales med 970 kroner måneden. Det utbetales et småbarnstillegg til enslige forsørgere som har barn i alderen 0–3 år og som fyller vilkårene for rett til utvidet barnetrygd etter barnetrygdloven og full overgangsstønad etter folketrygdloven. Tillegget utgjør 7 920 kroner per år. Det gis ett tillegg per enslig forsørger.

Mer informasjon

- www.nav.no

Foreldrepenger

Tabell 2.6 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 2530 (i 1 000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
17 107 454	18 583 000	19 010 000

Formålet med foreldrepenger er å sikre inntekt for foreldre i forbindelse med fødsel og adopsjon av barn under 15 år. For å ha rett til foreldrepenger må man ha vært yrkesaktiv med pensjonsgivende inntekt i minst seks av de siste ti månedene før stønadsperioden tar til. Foreldrepengene beregnes på grunnlag av egen inntekt, og er begrenset oppad til en årsinntekt som svarer til seks ganger folketrygdens grunnbeløp (530 220 kroner fra 1. mai 2014). Stønadsperioden ved fødsel er 49 uker med 100 prosent kompensasjon eller 59 uker med 80 prosent kompensasjon. Foreldrene deler stønadsperioden hvis begge har opptjent rett til foreldrepenger, og hver av foreldrene har da en periode på 10 uker forbeholdt seg (fedre- og mødrekvoten). Far kan motta foreldrepenger som ikke er fedrekvote hvis mor etter fødselen eller adopsjonen går ut i arbeid, studier mv. eller er for syk eller skadet til å ta seg av barnet. Far har også rett til å ta ut permisjon i samme antall uker som fedrekvoten der mor mottar uførepensjon.

Kvinner som ikke fyller vilkårene for rett til foreldrepenger, får en engangsstønad ved fødsel eller adopsjon. Stønaden er 44 190 kroner i 2015, en økning på 5 440 kroner fra 2014.

Mer informasjon

- www.nav.no

Adopsjonsstøtte

Tabell 1.2 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 852, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
7 466	12 694	16 663

Adopsjon av barn fra utlandet medfører store kostnader for familien. Formålet med stønadsordningen er å motvirke en skjev sosial fordeling av adopsjoner knyttet til foreldrenes økonomi på grunn av de høye kostnadene ved adopsjon fra utlandet. I 2014 utgjorde adopsjonsstøtten 46 920 kroner per barn. I 2015 er adopsjonsstøtten satt til 1 G (for tiden 88 370 kroner). Stønadsordningen forvaltes av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet etter retningslinjer om tildeling av engangsstøtte ved adopsjon av barn fra utlandet.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

Bostøtte

Tabell 2.8 Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Kap. 580, post 70 (i 1000 kroner)

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
2 944 442	3 000 000	2 810 000

Bostøtten skal bidra til å sikre personer med lave inntekter og høye boliggifter en egnet bolig. Støtten skal hjelpe vanskeligstilte både til å etablere seg og til å beholde den boligen de har. Ordningen er det viktigste virkemiddelet på det boligsosiale området, og skal bidra til å nå målet om økt botrygghet. Husbanken forvalter ordningen i samarbeid med kommunene. I 2013 ble det utbetalt 2 944 mill. kroner i bostøtte. Hver måned mottok i gjennomsnitt 114 400 husstander bostøtte. Gjennomsnittlig utbetaling per husstand for hele året var 25 500 kroner.

Mer informasjon

- husbanken.no

2.2 Støtte i samliv og i omsorgs- og oppdragerrollen

Familien er den viktigste rammen om et godt oppvekstmiljø for barn og unge. Hovedoppgaven for det offentlige er å sørge for gode rammebetingelser for familiens omsorgsoppgaver og tilby råd og veiledning og hjelp til familier som sliter med ulike vansker, kriser og konflikter. Råd og veiledning ved familievernkontorene, støtte til samlivstiltak og foreldreveiledning er viktige tilbud til familier. Samtidig er regjeringen opptatt av å styrke familievern tjenestens forebyggende arbeid for å sikre gode oppvekstvilkår og tidlig innsats tilpasset den enkelte families behov. Videre er det et viktig mål at foreldre med høyt konfliktnivå får hjelp til å samarbeide om barna både før og etter samlivsbrudd. Regjeringen vil derfor styrke familievernets kompetanse på vold og seksuelle overgrep og øke familievernets behandlingsskapasitet på dette området.

Samlivstiltak og foreldreveiledning

Samlivstiltak

Tabell 2.10 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 841 post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
3 054	4 000	4 132

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet gir støtte til lokale samlivskurs og midler til utviklingsarbeid på området. Tiltakene er primært rettet mot voksne (foreldre), som ved å styrke kvaliteten i samliv også vil være en del av satsingen overfor barn og unge. Øvrige samlivsstyrkende tiltak som direkte eller indirekte påvirker barns oppvekstforhold:

Godt samliv er et gratis parkurs for førstegangsførelde som skal gi inspirasjon og støtte i en periode med store utfordringer i parforholdet.

Kurstilbudet Hva med oss? er et landsdekkende tiltak for samlivsveiledning for foreldre med barn med ned-satt funksjonsevne.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

Foreldreveiledning

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har hovedansvaret for implementering og videreutvikling av Program for foreldreveiledning i kommunene i samarbeid med Helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet. Intensjonen med programmet er å støtte foreldre i omsorgs- og oppdragerrollen, motvirke psykososiale problemer og bedre barns oppvekstvilkår. Direktoratet har ansvar for oppfølging av enkelte tiltak som gjelder foreldreveiledning, jf. En god barndom arer livet ut– Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017).

Det skal etableres en ordning hvor kommunene får mulighet til å søke om midler til kunnskapsbaserte tiltak som kan styrke foreldrenes omsorgsevne. Det kan søkes om tilskudd til et bredt spekter av tiltak.

Mer informasjon

- www.bufetat.no/foreldreveiledning
- www.fug.no
- www.foreldrenettet.no

Familievern

Tabell 2.12 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 842 (i 1000 kroner):

Familievernet er en statlig finansiert spesialtjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt og utgjør grunnstammen i tilbudet om hjelp for par- og familieproblemer. Tjenesten omfatter 49 familievernkontor på landsbasis.

Familievernkontorenes kjerneoppgaver er behandling og rådgivning for par og familier, samt foreta mekling etter ekteskapsloven og barneloven. Dette er et gratis lavterskeltilbud. De fleste familievernkontorer driver også utadrettet, forebyggende virksomhet om familierelaterte tema i form av gruppevirksomhet, samlivskurs, veiledning, informasjon og undervisning rettet mot hjelpeapparatet og publikum.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

3 Opplæring og utdanning

Regjeringen gjennomfører et lærerløft for å gjøre skolen bedre. Regjeringen foreslår derfor å øke satsingen på videreutdanning for lærere ytterligere. Styrkingen innebærer en økning på 1500 nye studieplasser til videreutdanning. Totalt vil det være 5 050 plasser til videreutdanning for lærere i 2015. For å stimulere til at kommunene tar et helhetlig og strategisk ansvar for å forbedre ferdigheter og kunnskaper i realfag, foreslår regjeringen at det innføres en ordning med realfagskommuner.

Regjeringen ønsker å bidra til at det kan gjennomføres nødvendige rehabilitering og investering i skoleanlegg. Investeringsrammen i rentekompensasjonsordningen for skole- og svømmeanlegg foreslås økt med 3 mrd. kroner. Den samlede rammen er med dette 14 mrd. kroner.

Barnehagepersonalet er den viktigste faktoren for å sikre et pedagogisk tilbud av høy kvalitet. Kompetansestrategien for perioden 2014-2020 er i gang, og for 2015 er det bevilget 60 mill. kroner til ytterligere styrking av kompetansetiltak. For å sikre barn fra lavinntektsfamilier bedre tilgang til barnehage er det bevilget 235 mill. kroner til å innføre et nasjonalt minstekrav til redusert foreldrebetaling. Dette skal sees i sammenheng med økt bevilgning på 51 mill. kroner over BLDs budsjett til gratis kjernetid i barnehage for 4- og 5-åringer fra lavinntektsfamilier. I tillegg er det bevilget 333 mill. kroner til flere barnehageplasser slik at barn som fyller ett år fra 1. september ikke skal måtte vente opp til ett år på barnehageplass.

3.1 BARNEHAGE

I statsbudsjettet for 2015 er det avsatt om lag 275 millioner kroner til tiltak for å fremme kvaliteten i barnehagene. Midlene skal i hovedsak benyttes til kompetanseutvikling og rekruttering av barnehagepersonale og videreføring av allerede igangsatte tiltak, herunder forskning og utviklingsarbeid.

Tiltak for økt kompetanse og rekruttering i barnehagene

Kunnskapsdepartementet

Kompetente ansatte er en forutsetning for å gi alle barn et kvalitativt godt pedagogisk tilbud i barnehagen. Rekruttering av barnehagelærere er et viktig mål for regjeringen.

- Regjeringen satser videre på rekruttering av barnehagelærere og kompetanseutvikling i barnehagene i 2015.
- I 2014 er det benyttet om lag 220 mill. kroner til kompetanseutvikling, rekrutteringstiltak, forskning og utviklingsarbeid og i 2015 er det bevilget om lag 275 mill. kroner.
- Departementet skal i perioden 2014-2020 gjennomføre kompetansestrategien Kompetanse for fremtidens barnehage for å forsterke arbeidet med kompetanseutvikling i barnehagene og rekruttering av personale med god kompetanse.

Retten til barnehageplass ble innført i 2009, men gjelder bare for barn som fyller ett år innen utgangen av august det året det søkes om plass. Regjeringen ønsker å få til en ordning med mer fleksibelt opptak og bevilger 307 mill. kroner til kommunene i 2015 for mer fleksible opptaksordninger. Fra 1. januar 2015 prisjusteres maksimalprisen for foreldrebetaling til 2 480 kroner pr måned. Maksimalprisen blir fra 1. mai økt med 100 kroner reelt per måned, og vil da utgjøre 2 580 kroner pr måned. Regjeringen er opptatt av at familier med lav inntekt skal ha råd til barnehageplass, og bevilger 235 mill. kroner til å innføre et nasjonalt minstekrav til redusert foreldrebetaling for familier med lav inntekt samtidig med maksimalprisøkningen fra 1. mai 2015. Ingen familier skal betale mer enn 6 prosent av samlet person- og kapitalinntekt for en barnehageplass. Det er også bevilget 51 mill. kroner til at alle 4- og 5-åringer i familier med lav inntekt skal ha rett på gratis kjernetid (20 timer pr uke) i barnehage fra 1. august 2015. Beløpene er det som er bevilget i statsbudsjettet for 2015.

Lån til barnehager fra Husbanken

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Lån gis til bygging, kjøp og utbedring av barnehager hvis lokalene benyttes til formålet i minst 20 timer i uken. Det gis ikke lån til barnehager som eies av statlige institusjoner, etater og forvaltningsbedrifter. Barnehagen må tilfredsstillе barnehagelovens krav. Søknadsskjema får en ved å henvende seg til Husbanken. Kommunen må anbefale prosjektet.

Mer informasjon:

- www.husbanken.no

Et mangfoldig barnehagetilbud

Forsøk med gratis kjernetid i barnehage

Tabell 1.4 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

<i>Kap. 821, post 62 (i 1000 kroner):</i>		
Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
69 900	79 900	140 900

Forsøket med gratis kjernetid i barnehage har vært et viktig virkemiddel for å stimulere til økt barnehagedeltagelse i områder med mange minoritetsspråklige barn. Hovedmålet er å forberede barn til skolestart med fokus på at de skal lære norsk. Fra august 2014 ble det satt i gang et prøveprosjekt med å målrette forsøket mot familier med lavinntekt i bydel Gamle Oslo, Bergen og Drammen. Samtidig ble det her innført krav om at foreldrene til barn i forsøket skal delta i aktivitet. I løpet av 2015 innføres en ny nasjonal ordning. Gratis kjernetid i barnehage skal nå gis til alle landets 4- og 5 åringer i lavinntektsfamilier.

Tilskudd til samiske barnehagetilbud

Tabell 3.1 Kunnskapsdepartementet

kap. 231, post 50 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
14 647	15 160	15 660

Formålet med tilskuddet er å tilrettelegge for at samiske barn skal få utvikle sitt språk og sin kulturbakgrunn i barnehagen. Tilskuddet blir forvaltet av Sametinget og omfatter tilskudd til samiske barnehager, barnehager med samisk avdeling og barnehager med tilbud om samisk språkopplæring. I tillegg omfatter tilskuddet midler til prosjekt- og utviklingsarbeid.

Mer informasjon

- www.samediggi.no

Barnehagetilskudd i integreringsordningen

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Kommunene som bosetter barn i aldersgruppen 0–5 år som omfattes av integreringstilskuddsordningen får utbetalt et integreringstilskudd over fem år. Ordningen innbefatter et engangstilskudd ved bosetting av barn i barnehagealder (0–5 år). Formålet med ordningen er å tilrettelegge barnehagetilbudet for barn av nyankomne flyktninger.

Mer informasjon

- www.imdi.no
- Integreringstilskudd for år 1 og 2–5 i 2014, Rundskriv 1/14

Tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder

Tabell 3.3 Kunnskapsdepartementet

kap. 231, post 63 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
125 628	130 173	134 339

Tilskuddet gis til kommunene, og skal medvirke til at kommunene kan utforme tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder både i og utenfor barnehage. Tilskuddet tildeles kommunene ut fra antall minoritetsspråklige barn som går i barnehage. Midlene følger ikke barnet, og kommunene kan benytte tilskuddet fleksibelt og utforme tiltak ut fra lokale variasjoner, ressurser og behov.

Mer informasjon

- www.udir.no

3.2 Grunnskole og videregående opplæring – grunnopplæringen

Grunnopplæringen skal gjøre elever og lærlinger kvalifisert for videre studier eller et yrke, og motivere for livslang læring. Grunnopplæringen blir finansiert gjennom statlige rammetilskudd og skatteinntekter til kommuner og fylkeskommuner. I tillegg kommer tilskudd til private skoler godkjent etter privatskoleloven og til særskilte tiltak i grunnopplæringen. Prinsippet om at opplæringen skal være tilpasset elevenes, lærlingenes og lærekandidatenes evner og forutsetninger er nedfelt i opplæringsloven. Elever som ikke har eller kan få tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen, har rett til spesialundervisning. Barn under skolepliktig alder kan også ha rett til spesialpedagogisk hjelp. Spesialpedagogisk hjelp før opplæringspliktig alder skal omfatte tilbud om foreldrerådgivning.

Kunnskapsløftet

Kunnskapsdepartementet

Kunnskapsløftet ble innført i 2006 med læreplaner i alle fag med tydelige og forpliktende kompetansemål. Å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, lese, regne og bruke digitale verktøy er definert som grunnleggende ferdigheter i alle fag og omtales i alle læreplaner. Skolene har lokal frihet i valg av metoder, arbeidsmåter og organisering. Strukturen i videregående opplæring er forenklet gjennom nye yrkesfaglige og studieforberedende utdanningsprogrammer.

Ny netttjeneste for utdannings- og yrkesrådgivning

Når elever skal bestemme seg for hvilken utdanning de skal velge, er en av de vanligste spørsmålene de lurer på om de kan forvente å få jobb når de er ferdig utdannet. Hittil har det vært vanskelig for utdaningsøkere å finne faglige gode svar på om det er gode eller dårlige jobbmuligheter i utdanningene de vurderer å søke til.

For å hjelpe elever til å kunne ta bedre informerte utdanningsvalg har Senter for IKT i utdanningen derfor utviklet en netttjeneste som skal gjøre det lettere å få oversikt over arbeidsmarkedet.

Netttjenesten formidler hvordan Statistisk Sentralbyrå sine forskere tror arbeidsmarkedet vil utvikle seg det neste tiåret.

Evalueringen av Kunnskapsløftet har spilt en viktig rolle for justeringer og forbedringer av reformen etter innføringen i skoleåret 2006–2007. Resultater fra evalueringen og endringer i reformen er nærmere presentert i Meld. St. 20 (2012–2013) *På rett vei*.

Mer informasjon

- www.utdanning.no/arbeidsmarkedet

En tilpasset opplæring

Statlig spesialpedagogisk støttesystem (Statped)

Kunnskapsdepartementet

Det statlige spesialpedagogiske støttesystemet (Statped) er statens virkemiddel for å støtte kommuner og fylkeskommuners arbeid med å realisere opplæringslovens bestemmelser om likeverdig, tilpasset og inkluderende opplæring for barn, unge og voksne med særskilte behov. Statped skal gi tjenester på både individ- og systemnivå innenfor fagområdene døvblindhet ervervet hjerneskade, hørsel, sammensatte lærevesker, språk/tale og syn. Statped skal videreutvikle kompetanse på det spesialpedagogiske fag-feltet og skal dokumentere, formidle og implementere praksis- og forskningsbasert kunnskap. Statped ble fra 1. januar 2013 omorganisert som en virksomhet med en sentral ledelse og fire flerfaglige regionsenter: Statped Nord, Statped Midt, Statped Vest og Statped Sørøst. I 2015 vil arbeidet med å utvikle Statped fortsette. Dette inkluderer at Statped videreutvikler sin spisskompetanse og sikrer likeverdig og flerfaglig tjenesteyting til alle kommuner og fylkeskommuner over hele landet.

Mer informasjon

- www.statped.no

Opplæring for foreldre

Kunnskapsdepartementet

Foreldre til barn med hørselshemming og synshemninger får i dag tilbud fra Statped om opplæring for å kunne kommunisere med og følge opp sine barn. Det gis tilbud om ulike opplæringsprogram av ulik varighet.

Statped tilbyr kurs for foreldre med barn som har utfordringer innenfor statpeds fagområder.

Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT)

Kunnskapsdepartementet

Hver kommune og fylkeskommune skal ha en pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT). PPT skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å legge opplæringen bedre til rette for vurderinger der loven krever det.

Utdanningsdirektoratet har på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet utviklet og iverksatt en strategi for etter- og videreutdanning for PP-tjenesten (PPT). Formålet med Strategi for etter- og videreutdanning i PPT 2013–2018 er å styrke kompetansen til de ansatte og bidra til økt fokus på systemrettet arbeid. Målgruppen for satsingen er ansatte og ledere i PP-tjenesten. Prioriterte områder for etter- og videreutdanning er:

- Organisasjonsutvikling/endringsarbeid
- Læringsmiljø og gruppeledelse
- Veiledning og rådgiving
- Lederutdanning

Mer informasjon

- <http://www.udir.no/Utvikling/Etter--og-videreutdanning-PPT-/>
- Meld. St. 18 (2010-2011) Læring og fellesskap
- Informasjon om PPT på 15 språk: <http://www.udir.no/Regelverk/tidlig-innsats/Skole/Oversikt-over-aktorene/PP-tjenesten/>

Læremidler

Kunnskapsdepartementet

Utdanningsdirektoratet har ansvaret for utvikling og produksjon av læremidler for elevgrupper som ikke ivaretas i det kommersielle markedet. Dette gjelder læremidler for barn, unge og voksne med behov for særskilt tilrettelegging, minoritetsspråklige elever i grunnopplæringen (omfatter også voksne innvandrere), og læremidler for smale fag/små elevgrupper, særlig innen yrkesfag. Midlene tildeles på grunnlag av offentlige kunngjøringer.

Mer informasjon

- www.udir.no
- www.morsmal.no
- www.statped.no

Program for bedre gjennomføring i skolen

Kunnskapsdepartementet

Ny GIV ble avsluttet ved årsskiftet 2013/14, men fylkeskommunene er invitert til å videreføre arbeidet for å øke gjennomføring i videregående opplæring. Alle fylkeskommuner deltar videre i satsingen. Basert på erfaringer fra fylker og forskning knyttet m.a. til Ny GIV er arbeidet systematisert og videreutviklet til **Program for bedre gjennomføring i videregående opplæring**. Det nye programmet retter seg mot elever med høy risiko for frafall og ungdom som står utenfor opplæring og arbeid. Departementet har i samarbeid med fylkeskommunene identifisert risikofaktorer og kritiske faser der det er særlig viktig å sette inn tiltak slik at elevene ikke faller ut av videregående opplæring. Programmet vil omfatte både lokale og nasjonale tiltak. Tiltakene skal utarbeides i samarbeid med fylkeskommunene, og de skal være erfarings- og forskningsbaserte.

Oppfølgingstjenesten (OT)

Kunnskapsdepartementet

Fylkeskommunens oppfølgingstjeneste har en lovfestet plikt til å følge opp all ungdom som ikke er i opplæring eller arbeid, fra de har avsluttet grunnskolen og til og med det året de fyller 21 år. Oppfølgingstjenesten skal blant annet ha oversikt over ungdom som til en hver tid befinner seg utenfor videregående opplæring, kontakt med og følge opp ungdom i målgruppen og sørge for at all ungdom i målgruppen tilbys opplæring, arbeid eller andre kompetansecfremmende tiltak som kan føre frem til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller grunnkompetanse.

Oppfølgingstjenesten skal sikre samarbeid mellom kommunale, fylkeskommunale og statlige instanser som har ansvar for målgruppen, og skal ha oversikt over aktuelle tilbud for ungdommer. I tillegg kan OT også samarbeide med skolene for å forebygge avbrudd i opplæringen. Rådgivningstjenesten og NAV er sentrale samarbeidspartnere for OT i arbeidet med målgruppen. Ungdom i målgruppen som ikke tar imot tilbud gjennom oppfølgingstjenesten, og som ikke er i utdanning eller arbeid, skal kontaktes og gis tilbud hvert skoleår så lenge de er omfattet av den lovfestede retten til videregående opplæring. Foresatte skal også kontaktes og informeres om status og rettigheter så lenge ungdommen er under 18 år.

Les mer om garantiordningene for ungdom i kapittel 7.

Mer informasjon

- Prosjektrapport Ny Giv 2013
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.skolenett.no

Tverrsektorielt samarbeid mot frafall

Departementet samarbeider med Arbeids- og sosialdepartementet og Arbeids- og velferdsdirektoratet om forsøk med NAV-veiledere i videregående skoler (2014-2016). Dette utviklingsarbeidet er organisert som del av videreføringen av Oppfølgingsprosjektet fra NY GIV. Utviklingsarbeidet innebærer at veiledere fra NAV har deler av arbeidsuken på videregående skoler, eksempelvis knyttet til skolens elevtjeneste. Skolene som deltar er i hovedsak yrkesfaglige og har omfattende utfordringer med frafallsproblematikk. Utviklingsarbeidet blir finansiert og ledet av Arbeids- og velferdsdirektoratet i samarbeid med Utdanningsdirektoratet.

I tillegg samarbeider departementet, HOD og helsedirektoratet om ei tilskuddsordning (100 mill i 2014) som skal føre til at kommunene rekrutterer flere psykologer i de kommunale helsetenestene sine som blant annet kan samarbeide med fylkeskommunene om frafallsforebyggende arbeid i videregående skoler.

For å styrke kommunenes og fylkeskommunenes arbeid med *utsatte barn og unge under 24 år* har Kunnskapsdepartementet innledet et arbeid med Arbeids- og sosialdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. Samarbeidet skal avdekke felles utfordringer, fremme felles tiltak og strategier for bedre oppfølging av utsatte barn og unge. Det overordnede målet for samarbeidet er å øke gjennomføring i videregående opplæring. Departementene har gitt et felles koordinerte oppdragsbrev til sine direktorat. Oppdraget skal føre frem til faglige om tverrfaglige anbefalinger som kan bidra til at flere lykkes i skolen og fullfører videregående opplæring.

Mer informasjon

- Ny GIV Oppfølgingsprosjektet – samarbeid om oppfølgings av ungdom – Eksempelsamling 2013
- Oppfølgingsprosjektet i Ny GIV, En kartleggingsundersøkelse – NOVA 2013
- På rett vei 2012-2013, St.meld. 20
- Prosjektrapport Ny GIV 2010-2013
- Oppfølgingsplan for arbeid og psykisk helse – Særtrykk (2013-2016)
- Motivasjon – Mestring – Muligheter, St.meld. 22 (2010–2011)
- Utdanningslinja 2008–2009, St. meld. 44
- Kvalitet i skolen 2007–2008, St. meld. 31 og ingen stod igjen. Tidlig innsats for livslang læring, 2006–2007, St. meld. 16
- www.kunnskapsbanken.org

Rådgiving i skolen

Kunnskapsdepartementet

Elever i grunnopplæringen har lovfestet rett til sosialpedagogisk rådgiving samt utdannings- og yrkesrådgiving. Det er utarbeidet forslag til kompetansekrav og veiledende kompetansekriterier for rådgivere i skolen, både for rådgivere på det sosialpedagogiske feltet og for utdannings- og yrkesrådgiving. For å styrke utdannings- og yrkesrådgivingen er partnerskap for karriereveiledning igangsatt i hvert fylke. Det er inngått samarbeidsavtaler regionalt mellom fylkeskommuner, kommuner, NHO, NAV og KS for å bedre støtte opp om lokale behov. Fagene utdanningsvalg, arbeidslivsfag og prosjekt til fordypning er innført for å styrke arbeidet med rådgiving i grunnopplæringen.

Mer informasjon

- www.utdanning.no

Opplæring innenfor kriminalomsorgen

Tabell 3.5 Kunnskapsdepartementet

kap. 225. Post 68 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
238 979	246 870	256 167

Tilskuddsordningen skal bidra til at det blir gitt opplæring på grunnskolenivå og videregående opplæring til innsatte eller løslatte som har begynt på opplæring under soning, og som har rett til dette og ønsker det. God opplæring er ett av de viktigste virkemidlene for å få straffedømte til å mestre livet etter endt soning. I dag gis det skoletilbud i fengsler der det er hensiktsmessig å ha det. For å bedre forholdene for barn i fengsel, er det som et forsøk etablert en egen soningsenhet i Bergen for unge lovbrøyttere mellom 15 og 18 år underlagt kriminalomsorgen. En tilsvarende enhet er under planlegging på Østlandet. For å påse at innsatte mellom 15 og 18 år blir ivaretatt, er det etablert et prøveprosjekt med et landsdekkende tverrfaglig team med kompetanse innen psykisk helsevern, barnevern og opplæring i tilknytning til enheten i Berge.

Tilskudd til opplæring i kriminalomsorgen i 2015 er økt med med 1,4 mill. kroner med bakgrunn i regjeringens forslag om økning av soningskapasiteten.

Mer informasjon

- Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn, St.meld. nr 37 (2007–2008)
- Om forvaltningssamarbeid mellom opplæringssektoren og kriminalomsorgen, rundskriv G–1/2008

Tilskudd til opplæring av lærlinger og lære kandidater med særskilte behov

Tabell 3.7 Kunnskapsdepartementet

kap. 225 Post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
37 486	48 798	50 408

Målet med tilskuddsordningen er å stimulere lærebedrifter til å gi lærlinger og lærekandidater med særskilte behov anledning til å oppnå en fagutdanning eller deler av en fagutdanning. I tillegg skal tilskuddsordningen stimulere lærebedrifter til å gi kandidater som er omfattet av forsøksordningen med praksisbrev mulighet til å oppnå praksisbrev. For å stimulere lærebedrifter til å tegne flere lærekontrakter med minoritetsspråklige, er lærlinger og lærekandidater med svake norskferdigheter, og som har bodd kort tid i Norge, også omfattet av tilskuddsordningen fra og med 2013.

IKT i opplæring og utdanning

Tabell 3.9 Kunnskapsdepartementet

kap. 224 Post 01/21 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
96 597	91 664	84 738

Senter for IKT i utdanningen har blant annet ansvar for å formidle forsknings- og praksisbasert kunnskap om IKT og læring og analysere det pedagogiske potensialet i ny teknologi. I læreplanene for Kunnskapsløftet er bruk av digitale verktøy en av fem grunnleggende ferdigheter som er integrert i mål i alle fag både i grunnskolen og i videregående opplæring. Videreutdanningsstrategien Kompetanse for kvalitet skal ivareta bruk av IKT som metode i fagene samt elevenes grunnleggende digitale ferdigheter. Senter for IKT i utdanningen utvikler veiledninger om IKT som kan være nyttige i planleggingen av undervisning og teknologivalg. Skoleledere og lærere kan blant annet finne støtte i arbeidet med digital kompetanse i ressursene Skolementor og Lærermmentor.

Drammen kommune og Senter for IKT i utdanningen har i samarbeid utviklet IKTplan.no, en gratis nettveiledning som følger kompetansemålene knyttet til grunnleggende digitale ferdigheter for 1. og 10. trinn. På dette nettstedet finnes det verktøy som er klare til nedlastning og bruk, blant annet opplæringsvideoer, presentasjoner, tester, faglige veiledninger og lenker til aktuelle nettsteder.

Mer informasjon

- www.utdanning.no
- www.iktsenteret.no
- www.skolementor.no
- www.larermmentor.no
- www.iktplan.no

Tema- og fagspesifikke satsinger

Kunnskapsdepartementet

Realfagstrategien, Realfag for framtida 2010–2014, har etterfulgt to tidligere strategier med det mål å styrke kompetansen til alle elever og studenter i realfag og øke rekrutteringen til realfaglige utdanninger og yrker. Realfagstrategien er utviklet i samarbeid med arbeids- og næringslivet og omfatter alle nivåer fra barnehage, skole, høyere utdanning og til forskning. Det er utviklet en rekke tiltak som er knyttet til strategien. Departementet vil lansere en ny strategi våren 2015 med mål å styrke kompetansen i realfag for barn og unge.

Fysisk aktivitet og måltider i skolen

Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet

Abonnementsrodningen «Skolefrukt» tilbyr abonnement til elever på skoler med ungdomstrinn. Det er utviklet en idé- og ressursbank til hjelp for skolens arbeid med satsing på økt fysisk aktivitet, ressursbanken oppdateres løpende. Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet er etablert med Høgskolen i Bergen som vertsinstusjon i et samarbeid mellom Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Se egen omtale.

Regjeringen vil legge til rette for at skolene sikrer daglig fysisk aktivitet for elevene. Kunnskapsdepartementet samarbeider med Helse- og omsorgsdepartementet om oppfølgingen. Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet ved Høgskolen i Bergen har som oppgave å inspirere og få fram gode eksempler på hvordan innenfor dagens regelverk best kan arbeide for å fremme minst en time daglig fysisk aktivitet. Senteret har som kjerneoppgave å synliggjøre og formidle betydningen av regelmessig fysisk aktivitet og god ernæring for barn og unges helse og læring. Senteret skal bidra til å sette søkelys på hvordan fysisk aktivitet og ernæring kan være naturlig integrert i ulike fag og særlig være en ressurs for fagene kroppssøving og mat og helse.

Mer informasjon

- www.skolenettet.no
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.helsedirektoratet.no
- www.folkehelsesenteret.no
- www.skolefrukt.no

Skolefritidsordningen

Kunnskapsdepartementet

Skolefritidsordningen (SFO) er et frivillig tilbud til barn på 1.-4. klassetrinn som trenger omsorg og tilsyn utenom skoletiden og til barn med særlige behov på 1.-7. klassetrinn. SFO skal legge til rette for lek, kultur- og fritidsaktiviteter med utgangspunkt i barnas alder, funksjonsnivå og interesser. Alle kommuner skal ha et tilbud om SFO før og etter skoletid.

Utdanningsdirektoratet har utarbeidet en nettressurs om kvalitetsutvikling i skolefritidsordningen (SFO) for at kommuner, skoler og skolefritidsordninger kan dra nytte av erfaringene fra prosjekt Helhetlig skoledag og tilsvarende arbeid med utvikling av kvalitet på SFO i eget planleggings- og utviklingsarbeid. Nettressursen inneholder blant annet beskrivelse av faktorer for kvalitetsutvikling i SFO, veiledning for å utarbeide kommunale planer for kvalitetsutvikling i SFO og flere eksempler og case fra kommuner og skoler.

Mer informasjon

- www.udir.no

Forsøk med gratis deltids skolefritidsordning

Kunnskapsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Formålet med forsøket er å se om gratis SFO kan legge til rette for at elever får bedre forutsetninger for å lykkes i skolen samt bidra til å bedre skolekretsens attraktivitet. Forsøket skal gi flere barn tilgang til en alternativ læringsarena som understøtter skolens arbeid med elevenes faglige, sosiale og personlige utvikling. Målet er deltakelse blant elevene på linje med gjennomsnittlig deltakelse i Oslo kommune.

Forsøket gjennomføres for elever på 1.-4. trinn med gratis deltids plass i Aktivitetsskolen, som en del av Oslo Sør-satsningen. Forsøket skal gjennomføres ved aktivitetsskolen på Mortensrud skole, etter avtale med

Oslo kommune (Utdanningsetaten). Mortensrud skole har hatt særlig lav deltakelse i Aktivitetsskolen sammenlignet med resten av Oslo, og en høy andel elever med innvandrerbakgrunn, en stor andel personer med sammensatte levekårsutfordringer samt stor utskiftning av elevmassen i løpet av hele skoleløpet. I skoleåret 2013-14 økte dekningsgraden ved Aktivitetsskolen på Mortensrud til 85 % mot 30 % året før.

Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet

Det er 10 nasjonale sentre, som på ulike satsingsområder har nøkkelroller for å utvikle kvaliteten på opplæringen. Faglig styring og oppfølging av de nasjonale sentrene er delegert fra Kunnskapsdepartementet til Utdanningsdirektoratet. Vertsinstitusjonene har det administrative ansvaret for sentrene. Det nyeste er Senter for mat, helse og fysisk aktivitet som ble etablert høsten 2013 ved Høgskolen i Bergen i et samarbeid mellom Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Faglig styring og oppfølging er delegert til Utdanningsdirektoratet og Helsedirektoratet. Senteret skal synliggjøre og formidle sammenhengen mellom helse, fysisk aktivitet, ernæring og læring i barnehage og skole, og herunder være en ressurs for fagene mat og helse og kroppsøving. Senterets målgrupper for øvrig er kommuner og fylkeskommuner som barnehage- og skoleeier, helsestasjons- og skolehelsetjeneste og høyere utdanningsinstitusjoner.

Matportalen

Landbruks- og matdepartementet

Her kan lærere og andre laste ned undervisningsmateriell for skolelærer i hygiene, ernæring og merking av mat. Materialet er utviklet av Mattilsynet, Helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet.

Mer informasjon

- www.smatportalen.no

Smakens uke

Landbruks- og matdepartementet

Smakens uke er en årlig begivenhet. Som en del av Smakens uke tilbys et eget undervisningsopplegg for 6.-klassetrinnet og et arrangement hvor flere skoleklasser opplæres i smak og matglede.

Mer informasjon

- www.smakensuke.no

ForMat-prosjektet og Matvett

Klima- og miljødepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet

Matbransjens organisasjon Matvett arbeider med å forebygge og redusere matsvinn, også opp mot barn og unge gjennom ForMat-prosjektet som støttes av de ovennevnte departementene. ForMat arbeider blant annet for å fremskaffe godt undervisningsmateriell som kan spre kunnskap om hvordan elever kan ta vare på maten i faget Mat og helse i grunnskolen. Temaet matsvinn berører også en rekke andre emner innen naturfag og samfunnsfag, og kan inngå i fag som religion, livssyn og etikk, norsk og engelsk. Det finnes også undervisningsmateriell rettet mot barn i barnehagen. ForMat/Matvett kommuniserer også direkte mot barn og unge gjennom blant annet gjennom oppsetting av «matkastebordet» på Miniøya og på en skole i anledning Nasjonal Restetorsdag i september.

Mer informasjon

- www.matvett.no

Fiskesprell

Helse- og omsorgsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet

Fiskesprell» er et nasjonalt kostholdsprogram som har som mål å øke inntaket av fisk og sjømat blant barn og unge samt bidra til utjevning av sosiale forskjeller i kosthold. Programmet er et samarbeid mellom Nærings- og fiskeridepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Sjømatrådet. Helsedirektoratet og Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning bidrar faglig. Fiskesalgslagene bidrar med økonomiske midler til råvarestøtte. Programmet tilbyr barnehagepersonell, SFO-personell, lærere i mat og helse, lærer- og barnehagelærerstudenter og foreldre teoretisk og praktisk kurs om tilberedning og bruk av sjømat med basis i nasjonale kostholdsråd. Barnehagedelen er organisert gjennom folkehelsearbeidet i de enkelte fylker, med fylkeskontakter i hvert fylke.

Mer informasjon

- www.fiskesprell.no

3.3 Minoriteter i utdanningssystemet

En god offentlig skole der elever med ulik bakgrunn får et likeverdig opplæringstilbud, er et viktig bidrag for å skape et inkluderende samfunn. Grunnlaget som blir lagt i barnehage og skole har store konsekvenser for videre utdanning og muligheter i samfunnet. Skolen står overfor store utfordringer med å gi et fullverdig tilbud og tilpasset opplæring til alle barn, også de med annen språklig bakgrunn enn norsk. Innvandrere kommer til Norge med ulik bakgrunn og kompetanse, og ulike forutsetninger og behov. En sterk velferdsstat skal gi et godt grunnlag for integrering. Dette inkluderer blant annet barnehageplass til alle og en god offentlig fellesskole. Barne-, like-stillings- og inkluderingsdepartementet har lagt frem stortingsmelding om integrering, Meld. St. 6 2012-2013). Her er barnehage og utdanning en sentral del. Meldinga ble behandlet i Stortinget i mars 2013 og fikk bred tilslutning. Et viktig tiltak på opplæringsområdet er et kompetanseløft for å styrke opplæringen av minoritetsspråklige barn, unge og voksne. Satsingen Kompetanse for mangfold går over fem år med et årlig budsjett på 30 mill kroner.

Holdningsskapende arbeid i skolen mot rasisme og diskriminering

Kunnskapsdepartementet

Kunnskapsdepartementet ga i 2013 midler til opprettelse av en stilling ved Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) som skal bidra til forskning og undervisning på området antisemittisme.

Holocaustsenteret har etablert to nettressurser, folkemord.no og Holocaust i Norge. Disse ressursene viderutvikles og oppdateres, og synliggjøres på nettsiden Minstemme.no Holocaustdagen er hvert år den 27. januar.

Utdanningsdirektoratet utarbeidet en kurspakke som kan tilbys nasjonalt, for forebygging av antisemittisme, rasisme og udemokratiske holdninger. Målet med kursopplegget er at lærerne og skolelederne skal utvikle kunnskap og arbeidsmåter, herunder styrke undervisningen og løfte frem didaktiske perspektiver, for å forebygge antisemittisme, rasisme og andre former for trakassering av minoriteter. Sentrale tema er demokratisk beredskap, interkulturelle problemstillinger og skolens verdigrunnlag slik det er nedfelt i skolens styringsdokumenter. Det skal videre utvikles en e-læringsressurs for ungdomstrinnet.

Utdanningsdirektoratet har kartlagt hvordan læremidler for ungdomstrinnet og videregående opplæring, lærerveildninger med mer behandler spørsmål omkring antisemittisme, islamofobi, rasisme, ekstramisme og radikaliseringsprosesser.

Det europeiske Wergelandsenteret (EWC) har fått midler til et prosjekt som har som målsetting å forebygge hatretorikk samt diskriminerende og udemokratiske holdninger på nett. Det vil være tett knyttet opp mot den nasjonale kampanjen «Stopp hatprat på nett» som igjen er en del av Europarådets «No Hate Speech-kampanje».

Utdanningsdirektoratet utvikler digitale læringsressurser om radikaliserings og voldelig ekstremisme til bruk i undervisningen i ungdomsskolen og videregående opplæring.

Mer informasjon

- www.skolenettet.no
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.helsedirektoratet.no

Språklige og nasjonale minoriteter i skole og utdanning

Kunnskapsdepartementet

Det følger av opplæringsloven § 2-1 at alle barn og unge i opplæringspliktig alder (6-16 år) som oppholder seg i Norge har rett og plikt til grunnskoleopplæring. Retten til grunnskoleopplæring gjelder fra det tidspunkt det er sannsynlig at barnet skal være i Norge i mer enn tre måneder. Plikten til grunnskoleopplæring inntreffer når barnet har oppholdt seg i Norge i mer enn tre måneder. Det har ingen betydning for retten om oppholdet er ulovlig. Det er tilstrekkelig at barnet faktisk oppholder seg i landet.

Ungdom over opplæringspliktig alder og som har fullført grunnskolen eller tilsvarende opplæring, har etter søknad rett til inntak til videregående opplæring, jf. opplæringsloven § 3-1. Det er et vilkår for rett til videregående opplæring at søkeren har lovlig opphold i landet. Ungdom som oppholder seg i lovlig i landet i påvente av å få avgjort søknad om oppholdstillatelse, har likevel bare rett til videregående opplæring når de er under 18 år og det er sannsynlig at de skal være i Norge i mer enn tre måneder. De som oppholder seg lovlig i landet i påvente av å få avgjort søknad om oppholdstillatelse, og som fyller 18 år i løpet av et skoleår, har rett til å fullføre påbegynt skoleår. For de som får avslag på søknaden om oppholdstillatelse, gjelder retten til videregående opplæring etter § 3-1 frem til dato for endelig vedtak.

Ungdom som er over opplæringspliktig alder, dvs. 16 år, og som trenger grunnskoleopplæring, har rett til grunnskoleopplæring for voksne etter opplæringsloven § 4A-1, dersom de ikke har rett til videregående opplæring etter § 3-1. Ungdom mellom 16 og 18 og som oppholder seg lovlig i landet i påvente av å få avgjort søknad om oppholdstillatelse har rett til grunnskoleopplæring for voksne når det er sannsynlig at de skal være i Norge i mer enn tre måneder. De som fyller 18 år i løpet av et skoleår, har rett til å fullføre påbegynt skoleår. For dem som får avslag på søknaden om oppholdstillatelse, gjelder retten til grunnskoleopplæring for voksne frem til dato for endelig vedtak.

Elever i grunnskolen og videregående opplæring med et annet morsmål enn norsk og samisk, har rett til særskilt norskopplæring, jf. §§2-8 og 3-12, til de har tilstrekkelig ferdighet i norsk til å følge den ordinære opplæringen i skolen. Om nødvendig har disse elevene også rett til morsmålsopplæring, tospråklig fagopplæring eller begge deler. Skoleeier skal kartlegge elevens norskkunnskaper før det blir gjort vedtak om særskilt språkopplæring. Dette gjelder både nasjonale og språklige minoriteter.

Dersom minst tre elever med kvensk-finsk bakgrunn ved grunnskoler i Troms og Finnmark krever det, har elevene rett til opplæring i finsk som andrespråk. Det gis støtte til slik undervisning over kap. 225, post 67 i statsbudsjettet. Posten kan også brukes til støtte til opplæring i finsk som andrespråk i videregående opplæring, eller det kan gis opplæring i kvensk som andrespråk. Videre kan midlene nyttes til finske studiehemler i grunnskolen.

Fra august 2012 åpnet opplæringsloven for at kommuner og fylkeskommuner kan opprette særskilte opplæringstilbud for nyankomne elever i egne grupper, klasser eller skoler. Utdanningsdirektoratet har laget en veileder om bruk av innføringstilbud i grunnskolen og videregående opplæring. Det er også satt i gang en kartlegging og en lengre evaluering for å finne ut mer om hvilke tilbud som fungerer best for nyankomne

elever. Ved behov har elever i videregående opplæring med vedtak om særskilt språkopplæring rett på inntil to år ekstra tid.

Det er utviklet en læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter og en læreplan i morsmål. I tillegg har det blitt utviklet kartleggingsverktøy, veiledningsmateriell og etterutdanningstilbud for lærere som skal undervise i grunnleggende norsk for språklige minoriteter. Det er også midlertidig fastsatt en egen læreplan i norsk for elever i videregående opplæring med kort botid i Norge. Læreplanen er midlertidig fastsatt og kan brukes på Vg1 og Vg2 i skoleåret 2014–2015. De elevene som får opplæring etter den midlertidig fastsatte læreplanen, kan få opplæring og sluttvurdering etter denne læreplanen resten av videregående skole. For mer om dette, se Utdanningsdirektoratets nettsider.

Meld. St. 6 (2012-2013) lanserte et kompetanseløft på det flerkulturelle området – *Kompetanse for mangfold* 2013-2017. Både tilsatte, ledere og eiere av barnehager og skoler, herunder også ansatte i voksenopplæringen, samt lærerutdanningsinstitusjonene omfattes av satsingen. Midlene vil i hovedsak gå til etterutdanning, men det vil også bli satt av midler til videreutdanning. For mer informasjon, se Utdanningsdirektoratets nettsider.

Andrespråkspedagogikk er også ett av de prioriterte fagene i videreutdanningsstrategien *Kompetanse for kvalitet*. Se Utdanningsdirektoratets nettsider for mer informasjon.

Andre tiltak i meldingen er bl.a. utvide tilskuddsordningen for lærlinger med særskilte behov til også å omfatte dem med svake norskerferdigheter og kort botid i Norge, å utvikle det statlige nettstedet www.morsmal.no, videreutvikle kartleggingsprøver, legge til rette for at flere elever skal kunne utvikle og dokumentere sin flerspråklige kompetanse, bl.a. ved å utvide antallet språk for privatisteksamen i videregående opplæring, heve kompetansen for rådgivere i skolen med vekt på kjønnslikestilling og behovene til elever med innvandrerbakgrunn, og videreføre satsingen på å utdanne flere tospråklige lærere, for å nevne noen. Se Meld. St. 6 (2012-2013) for mer informasjon om flere tiltak.

I NOU 2010:7 *Mangfold og mestring*, avdekket Østbergutvalget at det var store ulikheter og kompetansebehov i opplæring av barn som bor i asylmottak. Kunnskapsdepartementet (KD) ga derfor Utdanningsdirektoratet følgende oppdrag: opplæring av unge asylsøkere og barn av asylsøkere: informasjon, veiledning og kompetanseheving overfor kommunene. Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) fikk ansvaret for å utføre oppdraget i alle landets regioner. NAFO har også etablert en veiledningstelefon hvor du kan henvende deg om du har spørsmål om opplæring for barn og unge asylsøkere. For mer informasjon, se NAFOs nettside.

Tilskuddsordning for opplæring av barn og unge som søker opphold i Norge.

Det er en egen tilskuddsordning som skal finansiere opplæring av barn og unge som søker opphold i Norge. Dette omfatter asylsøkere og personer som søker om familiegjenforening. Ordninga inkluderer tilskudd til tre grupper:

- barn og unge til og med 15 år som søker opphold og som har rett og plikt til grunnskoleopplæring.
- ungdom mellom 15–18 år som søker opphold og som har rett til grunnskoleopplæring.
- ungdom mellom 15–18 år som søker opphold og som har rett til videregående opplæring.

Tilskuddsordningen kunngjøres på Utdanningsdirektoratets hjemmeside under portalen Tilskuddsordninger.

Tilskudd til bedrifter som tar inn lærlinger og lærekandidater med særskilte behov.

Tilskuddet kan gis til opplæringskontor eller bedrifter med ansvar for:

- lærlinger med særskilte behov

- lærekandidater med særskilte behov
- lærlinger med svake ferdigheter i norsk og kort botid i Norge
- lærekandidater med svake ferdigheter i norsk og kort botid i Norge

Kandidater som er omfattet av forsøksordningen med praksisbrev, er inkludert i målgruppen for tilskuddsordningen. De følger samme vilkår og krav i denne ordningen som lærekandidatene.

Lærebedriften sender inn søknad til fylkeskommunen. Søknaden skal kvalitetssikres av fylkeskommunen, som har det faglige og administrative ansvaret for gjennomføring av fagopplæringen i fylket, jf. opplæringsloven § 13-3. Fylkeskommunen skal sende inn elektronisk søknad til Utdanningsdirektoratet innen fastsatt søknadsfrist.

Tilskuddsordning for svømmeopplæring.

Regjeringen foreslår at det i 2015 skal benyttes 7 millioner kroner på svømmeopplæring for nyankomne barn med innvandrerbakgrunn. Dette vil være en ordning for barn, unge og voksne som er omfattet av grunnskoleopplæringen. Tiltaket er rettet mot en særlig utsatt elevgruppe og formålet er å redusere risikoen for ulykker i vann. Utdanningsdirektoratet skal i samarbeid med fylkesmennene forvalte denne ordningen.

Det er viktig at barn blir trygge i vann så tidlig som mulig. I 2015-budsjettet blir det også gitt 10 mill. kroner til svømmeopplæring i barnehagene i regi av kommuner eller frivillige organisasjoner. Tilskuddet forvaltes av Utdanningsdirektoratet.

Mer informasjon

- www.udir.no
- <http://nafo.hioa.no/>

Tilskudd til opplæring av unge asylsøkere og barn av asylsøkere

Tabell 3.13 Kunnskapsdepartementet

kap. 225 post 64 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
116 712	155 542	160 410

Formålet med tilskuddet er å bidra med finansiering til kommunene slik at unge asylsøkere og barn av asylsøkere bosatt i asylmottak samt enslige mindreårige asylsøkere bosatt i omsorgssentre får grunnskoleopplæring. Målgruppen er unge asylsøkere og barn av asylsøkere i grunnskolealder som har rettigheter etter § 2-1 i opplæringsloven, samt ungdom i alderen 16–18 år som ikke har utdanning tilsvarende norsk grunnskole.

Samiske barn og unges opplæringstilbud

Tabell 3.15 Kunnskapsdepartementet

kap. 222 post 01 og 45 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013: Saldert budsjett 2014: Saldert budsjett 2015:

98 041   90 774   93 005

---

kap. 223 post 50 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013: Saldert budsjett 2014: Saldert budsjett 2015:

37 723   39 043   40 331

---

kap. 225 post 62 i (1000 kroner):

Regnskap 2013: Saldert budsjett 2014: Saldert budsjett 2015:

21 578   22 290   23 003

---

kap. 225 post 63 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013: Saldert budsjett 2014: Saldert budsjett 2015:

48 976   57 533   58 551

Tilskudd til samisk i grunnopplæringen, Kap. 225 post 63, skal bidra med finansiering til kommuner, fylkeskommuner og private skoler som gir opplæring i og på samisk i henhold til § 6–2 og § 6–3 i opplæringsloven. Tilskuddet kan også gis til kommuner som ønsker å styrke kompetansen i samisk for lærere i grunnskolen. I samiske distrikt har alle i grunnskolealder rett til opplæring i og på samisk. Utenfor samiske distrikt har samiske elever rett til opplæring i samisk dersom det er minst ti elever i en kommune som ønsker opplæring i og på samisk, så lenge det er minst seks elever igjen i gruppa. Dersom samiskopplæringen ikke kan gis av egne lærere ved skolen, kan alternative opplæringsformer tas i bruk, for eksempel fjernundervisning. Over kap. 222 bevilges det særskilt økonomisk tilskudd til drift av en samisk grunnskole og to samiske videregående skoler. Midler til de kommunale sameskolene i Snåsa og Målselv gis over kap. 225. Videre bevilges det midler til utvikling av samiske tiltak over kap. 226 og midler til Sametinget over kap. 223.

Tilskuddet til Sametinget skal bidra med finansiering av utdanningsformål i Sametinget, utvikling og produksjon av læremidler for samiske elever, herunder spesialpedagogiske læremidler, og tilskudd til råd og veiledning om samisk opplæring. Sametinget forvalter en stipendordning for å stimulere samisk ungdom til å velge samisk som fag i videregående opplæring.

3.4 Høyere utdanning, fagskoleutdanning, voksenopplæring og studiefinansiering

Størrelsen på ungdomskullene vil øke betydelig i årene framover. Ifølge framskrivninger fra Statistisk sentralbyrå (2010), vil det være om lag 85 000 flere i aldersgruppen 19–29 år i 2020 enn i 2010.

Kunnskapsdepartementet har gjennom Meld. St. 13 (2011-2012) Utdanning for velferd, St.meld. nr. 44 (2008–2009)

Utdanningslinja og rapporten Tilbud og etterspørsel etter høyere utdannet arbeidskraft fram mot 2020 (desember 2010) vist hvordan utfordringene med antatt økt etterspørsel etter høyere utdanning kan løses. Løsningene ligger både i økt kapasitet, økt gjennomstrømning, redusert frafall og styrking av relevansen i utdanningen samt mer samarbeid med arbeidslivet.

Kapasiteten i høyere utdanning har økt med flere studieplasser i 2006, 2009, 2011, 2012 og 2014. Samlet gir dette om lag 2 900 flere studieplasser i 2014 sammenlignet med 2013. Nye studieplasser opprettet i perioden 2006-2014 gir samlet om lag 24 800 flere plasser i 2019 sammenlignet med 2005.

Høyere utdanning

Kunnskapsdepartementet

Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) har et nasjonalt ansvar for å følge opp arbeidet ved institusjonene og stimulere til kvalitetsutvikling og erfaringsspredning. God faglig og pedagogisk kompetanse er en forutsetning for høy kvalitet på undervisningen, og departementet vil derfor arbeide med blant annet kompetanseutvikling for det faglige personalet. Samarbeid, arbeidsdeling og faglig konsentrasjon (SAK) er viktig for den videre utviklingen av universitets- og høyskolesektoren. Departementet vil videreføre tiltak for å stimulere til mer profilerte institusjoner og mer robuste fagmiljø, blant annet ved å videreføre satsingen på 50 mill. kr i strategiske SAK-midler.

Mer informasjon

- www.nokut.no

Fagskoleutdanning

Tabell 3.17 Kunnskapsdepartementet

kap. 276, post 72 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
71 236	69 679	66 747

---

* Hoveddelen av bevilgningene til fagskoleutdanning går over hhv. Kommunal- og moderniseringsdepartementets og Helse- og omsorgsdepartementets budsjett.

Fagskoleutdanningene har mellom et halvt og to års varighet, og er et alternativ til høyere utdanning. Fagskoleloven har som formål å sikre fagskoleutdanninger av høy kvalitet gjennom en offentlig godkjennings-

ordning. Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) er godkjenningorgan. Loven tar utgangspunkt i at tilbudet av fagskoleutdanning primært skal være styrt av arbeidslivets etterspørsel etter kvalifisert arbeidskraft. Det er etablert en nasjonal studentorganisasjon for fagskolestudenter.

Mer informasjon

- www.fagskoleopptak.no
- www.fagskolen.info
- www.nokut.no

Voksenopplæring

Tilskudd til studieforbund

Tabell 3.19 Kunnskapsdepartementet

kap. 254 post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
189 054	196 671	162 501

Tilskudd til studieforbund skal bidra til å fremme livslang læring ved å legge til rette for organiserte læringsaktiviteter ved siden av det formelle utdanningssystemet. Tilskuddet går til godkjente studieforbund, og de enkelte medlemsorganisasjonene søker om støtte til sine kurs gjennom sitt studieforbund. Det gis støtte til kurs med deltakere i alderen 14 år og oppover.

Mer informasjon

- www.vox.no

Utdanningsstøtte

Tabell 3.21 Kunnskapsdepartementet

kap. 2410, (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
32 936 566	33 245 713	35 156 812

Lånekassen administrerer stipend- og låneordningene som er opprettet med hjemmel i utdanningsstøtteloven. Det gis blant annet stipend og lån til elever i videregående opplæring, studenter på fagskoler og i høyere utdanning samt til folkehøgskoleelever. Regnskaps- og budsjettallene over refererer til de utgiftene som samlet føres på utgiftskapitlet for utdanningsstøtte gjennom Lånekassen, og inneholder derfor både stipend og lån med mer.

Vilkårene for å få grunnstipend til videregående opplæring blir endret fra skoleåret 2015–16, slik at stipendet i langt større grad bare vil gå til elever som kommer fra familier med særlig svak økonomi. Det er i tråd med formålet med stipendet. Den viktigste endringen er at stipendet skal behovsprøves mot begge forsørgerens inntekt, uavhengig av hvem av forsørgerne eleven bor hos. Betydelig færre elever vil dermed kvalifisere for stipendet, andelen mottakere blant elevene vil anslagsvis gå ned fra 40 prosent til 12 prosent. Flertallet av de elevene som fremdeles kvalifiserer, vil få et betydelig høyere grunnstipend. Høyeste stipendsats økes fra 2 054 kroner til 3 020 kroner per måned.

Bostipendordningen for borteboende elever og lærlinger vil bli en behovsprøvd ordning fra skoleåret 2015–16. Stipendet skal behovsprøves både mot forsørgerinntekt og mot eventuell lærlinglønn. Ingen som under dagens ordning har rett til stipendet, vil miste det som følge av behovsprøvingen mot forsørgerinntekt. Flertallet av elevene vil få et like høyt bostipend som i dag. Men for elevene som kommer fra familier med forholdsvis høy inntekt, blir stipendet redusert.

Dagens behovsprøvde låneordning for elever i videregående opplæring blir avviklet og erstattet med en ikke-behovsprøvd låneordning for elever som bor utenfor foreldrehjemmet. For å kunne ta opp lån i den nye ordningen kreves det også at eleven har fylt 18 år. Maksimalt lånebeløp vil være 3 000 kroner per måned. Rådgivere i videregående opplæring kan gi informasjon om Lånekassens regler.

For studenter i høyere utdanning, og andre som får støtte etter samme regelverk som studentene, vil den månedlige basisstøtten øke fra 9 785 kroner i undervisningsåret 2014–15 til 10 092 kroner i 2015–16. Dette er en økning på 3,1 prosent. Sykestipendordningen styrkes fra undervisningsåret 2015–16 i det deltidsarbeidende studenter med rett til sykepenger fra NAV blir inkludert i ordningen. Disse har hittil ikke hatt rett til sykestipend fra Lånekassen, men vil med endringen kunne få differensen mellom tildelt støtte fra Lånekassen og sykepengebeløpet fra NAV omgjort til sykestipend.

Mer informasjon

- www.lanekassen.no

Økonomisk trygghet til studenter som blir alvorlig syke

Arbeids- og sosialdepartementet

Arbeidsavklaringspenger kan gis til studenter som har behov for aktiv behandling for å kunne gjenoppta studiene. Minste årlige ytelse er 2 G, dvs. tilsvarende 176 740 kroner per år (per 1. mai 2014).

Mer informasjon

- www.nav.no

Stipend for minoritetsspråklige lærere

Tabell 3.23 Kunnskapsdepartementet

Regnskap 2013: Saldert budsjett 2014: Saldert budsjett 2015:

7,5 mill

7,5 mill

7,5 mill

For tiende år på rad utlyses stipend til minoritetsspråklige lærere for utdanning som gir formell kompetanse for undervisning i skolen. NAFO forvalter stipendordningen i samarbeid med skoleeierne.

Målgruppe er morsmåslærere/tospråklige lærere uten formell kompetanse for undervisning i skolen, og stipend kan innvilges for å gjennomføre utdanning som fører fram til godkjent formell kompetanse for undervisning i skolen. Tilbudet gjelder lærere som underviser på andre morsmål enn norsk, samisk, dansk, svensk, engelsk, fransk og tysk.

Mer informasjon

- <http://nafo.hioa.no/>

4 Frivillig engasjement, kultur og idrett

Regjeringen vil legge til rette for et sterkt sivilsamfunn som kan være en motvekt til statens makt. Idrettens og frivillighetens mangfold av ulike fellesskap utgjør viktige arenaer for innbyggerne. Frivilligheten skaper mangfold, den utfordrer og gjør en forskjell i våre liv. Deltakelse i frivillig aktivitet er viktig både for den som bidrar med og den som mottar frivillighetens innsats. For å styrke frivilligheten og dens egne løsninger, vil regjeringen legge vekt på forenkling samt å legge til rette for stabile rammebetingelser. Regjeringen vil gjennom en intensjonserklæring beskrive sin politikk for dialog og samarbeid med frivillig sektor.

De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene er viktige aktører i barne- og ungdomspolitikken og stimulerer barn og unge til aktivitet og engasjement både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Organisasjonene er sosiale møteplasser hvor barn og unge kan drive med aktiviteter som de har interesse for. I tillegg er de viktige arenaer for unges læring, et talerør for barn og unges interesser og en kanal for innflytelse og makt.

Kulturpolitikken skal bidra til å gi barn og unge mulighet til å delta i og oppleve et mangfoldig kulturliv. Regjeringen ønsker å styrke det lokale kulturlivet slik at barn og unge aktivt får ta del i kulturaktiviteter der de

bor. Frivillige organisasjoner innen idrett, kunst og kultur er blant de viktigste fritidsaktivitetene for barn og unge i Norge, og regjeringen vil legge til rette for størst mulig deltakelse.

For å sikre barn og unges mulighet til gode kulturopplevelser, vil regjeringen blant annet satse på områder som korps, kor og Ungdommens kulturmonstring. Regjeringen vil legge til rette for at unge talenter får mulighet til faglig utvikling, uavhengig av sosial og økonomisk bakgrunn, gjennom kulturskoler, frivillige aktører og talentsatsingen Talent Norge. Skolen er en viktig kulturformidler, og gjennom Den kulturelle skolesekken får elevene i grunnskole og videregående skole oppleve kunst og kultur av høy kvalitet i løpet av skoletida. Bibliotekene har også et bredt og allsidig tilbud til barn og ungdom, både som litteratur- og kulturformidler, som lokalt møtested og som læringsarena. Støtte til trosopplæring i de ulike tros- og livssynssamfunnene er viktig for å stimulere interesse, forståelse og toleranse.

4.1 Frivillig engasjement og en mangfoldig barne- og ungdomskultur

Regjeringen ønsker at barn og unge skal være aktive deltakere i frivilligheten og i et mangfoldig kulturliv. Regjeringen støtter derfor frivillige organisasjoner, frittstående grupper og foreninger, samt et bredt spekter av kulturinstitusjoner som har virksomhet tilpasset barn og unge. Kulturinstitusjonene omfatter alle kultursjangre fra musikk, scenekunst og film, til litteratur, visuell kunst og kulturarv. Kulturinstitusjoner som får støtte fra Kulturdepartementet skal utvikle kulturtilbud tilpasset barn og unge i alle aldre, og utvikle forestillingsformer og formidlingstiltak rettet mot et ungt publikum.

Regjeringen ønsker å stimulere barn og unges aktivitet og deltakelse lokalt og bedre rammebetingelsene for frivillige organisasjoner og gruppers medlemsbaserte virke på lokalt nivå. Tilskuddet som gis gjennom Frifondordningen skal nå ut til et bredt spekter av organisasjoner, frittstående grupper og foreninger med ulike formål og aktivitetsgrunnlag. Bevilgningen skal bidra til å sikre alle barn og unge like muligheter til deltakelse.

Frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner

Tilskudd til landsomfattende, frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner

Tabell 1.6 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 857, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
113 171	114 259	117 900

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet gir nasjonal og internasjonal grunnstøtte til landsomfattende, frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. Bevilgningen til organisasjonenes internasjonale arbeid tas over kap. 857 post 79. Formålet med tilskuddsordningen er å legge til rette for barn og ungdoms deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjonene. Tilskuddsordningen skal stimulere organisasjonene til engasjement og medansvar nasjonalt og internasjonalt, og sikre organisasjonene som arena for medbestemmelse og demokrati. Ordningen reguleres av en egen forskrift og forvaltes av Fordelingsutvalget som har sitt sekretariat i Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet gir også nasjonalt driftstilskudd til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Unge funksjonshemmede og Ungdom & Fritid. I tillegg kan de samme

paraplyorganisasjonene søke om internasjonalt driftstilskudd. Tilskuddene forvaltes av Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet.

Mer informasjon

- www.lnu.no
- www.fordelingsutvalget.no
- www.ungefunksjonshemmede.no
- www.ungogfri.no

Tilskudd til de politiske partienes sentrale ungdomsorganisasjoner

Tabell 4.1 Kommunal- og moderniseringsdepartementet

kap. 520, post 76 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
7 459	7 384	7 600

Tilskudd til de politiske partienes fylkesungdomsorganisasjoner

Tabell 4.3 Kommunal- og moderniseringsdepartementet

kap. 1530, post 75 (i 1000 kroner):

Saldert budsjett 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
19 965	19 767	20 400

Bevilgningen til de politiske partienes ungdomsorganisasjoner gis til de organisasjoner hvor moderpartiet er et registrert politisk parti iht. partiloven (lov 17.6.2005 nr. 102) kapittel 2. Støtten gis som en fast sats per stemme moderpartiet oppnådde ved sist foregående fylkestings- og stortingsvalg.

Frifond – frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt

Tabell 4.5 Kulturdepartementet

kap. 315, post 72 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
51 933	53 751	55 525

Frifond er en ordning som skal stimulere barn og unges aktivitet og deltakelse lokalt og bedre rammebetingelsene for frivillige organisasjoner og grupper medlemsbaserte virke på lokalt nivå. Det er et mål at ordningen skal nå ut til et bredt spekter av organisasjoner og grupper med ulike formål og aktivitetsgrunnlag.

I tillegg til midlene over statsbudsjettet tilføres ordningen midler fra overskuddet til Norsk Tipping AS som fordeles til kulturformål. I 2014 har Frifond fått tilført nærmere 150 mill. kroner fra spillemidlene. I henhold til prognosene vil fordelingen av spillemidler til Frifond opprettholdes på samme nivå i 2015.

Mer informasjon

- www.frifond.no

Støtte til Natur og Ungdom og Miljøagentene

Klima- og miljødepartementet

Tabell 4.7 Natur og ungdom

kap. 1400, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
2 437	3 625	3 878

Tabell 4.9 Miljøagentene

kap.1400, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
1 252	1 293	1 335

Miljøagentene og Natur og Ungdom er de eneste barne- og ungdomsorganisasjonene med miljøvern som hovedformål. Fastsetting av størrelsen på driftstilskuddene er i henhold til Forskrift om tilskudd til frivillige miljøorganisasjoner og allmenntilgjengelige miljøstiftelser av 1. oktober 2011. Tilskuddsordningen har som mål å bidra til å opprettholde en bredde av demokratisk oppbygde og landsomfattende miljøvern-organisasjoner. Dette for å sikre frivillig engasjement og styrke medvirkningen i miljøvernsspørsmål lokalt og sentralt, basert på faglig innsikt. Flere av organisasjonene som får støtte over dette kapitlet arbeider for å stimulere barn og unge til et aktivt miljøvernengasjement.

Mer informasjon

- www.nu.no
- www.miljoagentene.no

Støtte til 4H Norge, Geitmyra matkultursenter for barn, Natur og ungdom, Dyrevern Ung og Spire

Tabell 4.11 Landbruks- og matdepartementet

kap. 1138, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015
7 500	7 800	7 195

Landbruks- og matdepartementet støtter en rekke ulike organisasjoner som arbeider innenfor landbruks- og matpolitiske satsingsområder, deriblant flere barne- og ungdomsorganisasjoner som 4H Norge, Geitmyra matkultursenter for barn, Dyrevern Ung og Norges Bygdeungdomslag. Se nærmere omtale på organisasjonenes nettsider.

Mer informasjon

- www.4H.no
- www.geitmyra.no
- www.dyrevern-ung.no
- www.nbu.no

Tilskudd til kjøp av musikkinstrumenter til skolekorps og barne- og ungdomsorkestre

Tabell 4.13 Kulturdepartementet

kap. 320, post 74 / spillemidler (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Prognose 2015*
11 417	11 417	14 794**

* Avsetningen til formålet fastsettes i Kongelig resolusjon fra 2015. ** Beløpet kan bli justert dersom faktisk spilloverskudd til fordeling i 2015 avviker fra prognosen.

Ordningen for tilskudd til kjøp av musikkinstrumenter for skolekorps ble opprettet i 2006, og fra 2012 utvidet til også å omfatte barne- og ungdomsorkestre. Midlene utbetales til Norges Musikkorps Forbund og De Unges Orkesterforbund, som fordeler tilskudd etter søknad.

Mer informasjon

- www.korpsnett.no
- www.unof.no

Tilskuddsordning for musikkutstyr

Tabell 4.15 Kulturdepartementet

kap. 320, post 74 / spillemidler (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Prognose 2015
32 941	32 251	27 312*

---

* Fra og med 2015 bevilges midlene fra spillemidler. Beløpet kan bli justert dersom faktisk spilloverskudd til fordeling i 2015 avviker fra prognosen.

Musikkutstysordningen har som formål å sikre tilgang til øvingslokaler over hele landet og gode tekniske vilkår for fremføring av rytmisk musikk. Ordningen administrerer offentlige tilskudd til utstyr for spillesteder, klubber, arrangører, øvingsfellesskap samt til utvikling, tilrettelegging og bygging av øvings- og fremføringslokaler innenfor det rytmiske musikkfeltet. Ordningen fordeles av organisasjonen Musikkutstysordningen (MUO) etter søknad om midler.

Mer informasjon

- www.musikkutstysordningen.no

Kunst og kulturopplevelser

Ungdommens kulturmønstring

Tabell 4.17 Kulturdepartementet

kap 320, post 78 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
8 653	10 256	11 296

Ungdommens kulturmønstring er et landsomfattende kulturtiltak for barn og ungdom fra 10 år og oppover. Gjennom små og store lokale og regionale kulturmønstringer får deltakerne opptre med ulike innslag og treffe andre kulturinteresserte ungdommer. Juryene velger ut vinnere fra de lokale og regionale mønstringene på grunnlag av originalitet, kreativitet, publikumskontakt og kvalitet. Det legges også vekt på at de utvalgte deltakerne skal speile bredden i mønstringen.

Mer informasjon

- www.ukm.no

Tilskudd til kunst- og kulturarbeid i opplæringen

Kunnskapsdepartementet

kap. 225, post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013: Saldert budsjett 2014: Saldert budsjett 2015:

17 271

17 876

25 594

Tilskuddsmottakere er Norsk kulturskoleråd, Fellesrådet for kunstfag i skolen og Samarbeidsforum for estetiske fag med medlemsorganisasjonene deres. Målet for tilskuddsordningen er å bidra til økt kvalitet i kulturskolen og i arbeidet med kunst og kultur i grunnopplæringen. Midlene skal medvirke til å finansiere driften for tilskuddsmottakerne. Tiltak som Norsk kulturskoleråd, Fellesrådet for kunstfag i skolen og Samarbeidsforum for estetiske fag er med på å finansiere, skal samla sett bidra til kvalitet for elevene og kompetanseheving for de tilsatte i kulturskolen og i grunnopplæringa. Videre skal arbeidet til tilskuddsmottakerne støtte opp om nasjonale satsinger og samarbeid mellom opplæringssektoren og kultursektoren, slik Den kulturelle skolesekken er et eksempel på.

Mer informasjon

- www.kunstkultursenteret.no
- www.kulturskoleradet.no
- www.sef.no
- www.fellesradet-fks.no

Tilskudd til talentsatsing

Tabell 4.19 Kulturdepartementet

Kap. 320, post 86 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013: Saldert budsjett 2014: Saldert budsjett 2015:

0

0

30 000

Regjeringen satser 30 millioner kroner til talentutvikling innen kunst og kultur, under kap. 320 Allmenne kulturformål, post 86. Tiltaket har fått navnet Talent Norge og etableres som et ideelt aksjeselskap i samarbeid med Sparebankstiftelsen DNB og Stiftelsen Cultiva. Målgruppen for satsingen er unge talenter med anlegg for en langsiktig kunst- eller kulturkarriere på høyt internasjonalt nivå, både forut for og i kjølvannet av høyere kunstfaglig utdanning innen musikk, scenekunst, visuell kunst, arkitektur og så videre. På lang sikt er målet å bidra til økt kvalitet i kulturlivet, gjennom å legge til rette for at enda flere norske kunstnere kan komme i verdenseliten og bli værende der.

Norsk kulturråd

Tabell 4.21 Kulturdepartementet

kap. 320, post 55 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013: Saldert budsjett 2014: Saldert budsjett 2015:

* Beløpet omfatter foreslått samlet bevilgning til allmenne kulturformål, inkludert barne- og ungdomskultur.

Norsk kulturråd forvalter Norsk kulturfond. Fondet har som formål å stimulere skapende virksomhet innenfor litteratur og kunst, verne om kulturarven og formidle kulturgodene til så mange som mulig. Kulturrådet gir tilskudd til barne- og ungdomskulturformål, både fra særskilt avsetning og under de ulike fagområdene innenfor rådets ordinære virksomhet. Norsk kulturråd forvalter blant annet innkjøpsordninger for barne- og ungdomslitteratur.

Fond for lyd og bilde

Tabell 4.23 Kulturdepartementet

kap. 320, post 51 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
31 537	32 641	36 718

Fond for lyd og bilde er en kollektiv kompensasjon til rettighetshavere for den lovlige kopiering av rettighetshaveres verker som skjer til privat bruk. Fondets midler skal nyttes til å fremme produksjon og formidling av innspillinger i lyd og/eller bilde og skal fordeles til beste for rettighetshavere innenfor musikk, scene og film, tekst, foto og billedkunst. Tiltak som stimulerer en levende barne- og ungdomskultur og kulturelt mangfold skal vektlegges ved tildelinger fra fondet. I 2013 ble det fordelt 5,5 mill. kroner eller 16,2 pst. til barne- og ungdomsformål.

Mer informasjon

- www.fondforlydogbilde.no

Musikkformål

Tabell 4.25 Kulturdepartementet

kap. 323 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
1 014 892	1 053 653	1 166 292

* Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og unge er ikke mulig å skille ut.

De statsstøttede musikkinstusjonene har en viktig oppgave i å presentere og utvikle et tilbud av musikk som er tilpasset barn og unge i alle aldre. Foruten Rikskonsertene omfatter bevilgningen tilskudd til symfoniorkestre, festspill og festivaler, Landsdelsmusikerordningen i Nord-Norge og avsetningen til musikk under Norsk kulturfond.

Rikskonsertene

Tabell 4.27 Kulturdepartementet

kap. 323, post 01 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
159 729	161 598	163 183

---

* Bevilgingen gjelder Rikskonsertenes totale virksomhet. Tiltak for barn og ungdom er ikke mulig å skille ut.

Skolekonsertene er Rikskonsertenes kjernevirksomhet. Alle kommuner i landet får gjennom denne ordningen tilbud om to konserter i året til alle grunnskoleelever. Rikskonsertene samarbeider også med flere fylkeskommuner om konserter for barn i førskolealder.

Mer informasjon

- www.rikskonsertene.no

Scenekunstformål

Tabell 4.29 Kulturdepartementet

kap. 324 (i 1000 kroner)*:		
Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
1 873 748	1 971 663	2 044 658

* Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og unge er ikke mulig å skille ut.

Scenekunstformål omfatter teater, opera og dans innenfor institusjoner og fri scenekunst. De statsstøttede scenekunstinstitusjonene har en viktig oppgave i også å presentere og utvikle et tilbud som er tilpasset barn og unge i alle aldre. Gjennom denne bevilgningen skal et profesjonelt tilbud av teater-, opera- og danseforestillinger og andre scenekunstuttrykk nå ut til hele befolkningen. Både institusjonene og de frie gruppene i scenekunstheltet produserer forestillinger som formidles i Den kulturelle skolesekken.

Mer informasjon

- www.nto.no
- www.danseogteatersentrum.no
- www.scenekunstbruket.no
- www.rikskonsertene.no

Tabell 4.31 Kulturdepartementet

kap. 322 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
436 546	418 010	474 961

---

* Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og unge er ikke mulig å skille ut. I tillegg kommer tilskudd til flere kunstmuseer under KUDs kap. 328 Museum og andre kulturvernformål og KUDs kap. 320, post 55 Norsk kulturfond.

Kulturdepartementets overordnede mål på området er kunstnerisk utvikling og fornyelse, og at alle kan få tilgang til kunst og kultur av høy kvalitet. Kunst i offentlige rom (KORO) prioriterer tilskudd til kunst i bl.a. barne- og ungdomsskoler og har prosjekter rettet mot barn og unge i for eksempel helse- og omsorgsbygg.

Kulturdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet opprettet stiftelsen Norsk design- og arkitektursenter (DogA) i 2014. Formålet til DogA er i hovedsak en videreføring av formålene til stiftelsene Norsk Designråd og Norsk Form. DogA sorterer inn under Nærings- og fiskeridepartementet. Prioriteringene til DogA når det gjelder barn og unge som målgruppe fremover, vil avhenge av den samlede strategi for virksomheten.

Mer informasjon

- www.nasjonalmuseet.no
- www.koro.no
- www.doga.no

Språk, litteratur og bibliotekformål

Tabell 4.33 Kulturdepartementet

kap. 326 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
881 602	908 562	893 745

---

* Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og unge er ikke mulig å skille ut.

Bibliotekene har et bredt og allsidig tilbud til barn og ungdom, både som litteratur- og kulturformidler, som lokalt møtested og som læringsarena. Ved siden av utlån av litteratur, musikk, film og dataspill gjør bibliotekene et omfattende arbeid med litteraturformidling til skoleelever, barnehager og andre grupper, ofte som samarbeidsarrangementer med skolene gjennom Den kulturelle skolesekken. Bevilgningen omfatter litteraturtiltak under Norsk kulturfond. Kulturdepartementet gir tilskudd til institusjoner og organisasjoner som arbeider med å stimulere leseinteressen blant barn og unge. Norsk barnebokinstitutt arbeider for å styrke forskningen på fagfeltet, underviser i barne- og ungdomslitteratur, driver forfatterutdanning, formidlings- og

informasjonsvirksomhet. Norsk Forfattersentrum formidler forfattere til opplesninger, foredrag, skrivekurs, skolebesøk med mer. Norsk Forfattersentrum er nasjonal aktør for litteratur i Den kulturelle skolesekken.

Mer informasjon

- www.kulturrad.no
- www.barnebokinstituttet.no
- www.forfattersentrum.no
- www.nb.no

Skolebibliotek

Kunnskapsdepartementet

Alle elever i grunnsopplæringen har lovfestet tilgang til skolebibliotek. Program for skolebibliotekutvikling i grunnskolen (2009-2013) hadde til hensikt å utvikle skolebiblioteket både som kulturbærer og som allsidig og tverrfaglig læringsarena. Andre målsettinger med programmet har vært å bidra til utvikling av leseferdigheter og utjevne sosiale og digitale skiller.

Internettportalene for informasjonskompetanse og skolebibliotek (UIA) videreføres.

Programmet er nå avsluttet. Kunnskapsdepartementet har gitt Utdanningsdirektoratet i oppgave å utarbeide en lesestrategi 2015-2019. Bruk av skolebibliotekene vil inngå i dette arbeidet.

Mer informasjon

- www.skolebibliotek.uia.no
- www.informasjonskompetanse.no
-

Tilskudd til kulturbygg

Tabell 4.37 Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

Tildelt 2013:	Tildelt 2014:	Prognose 2015:
135 115	133 000	96 234*

---

* Beløpet kan bli justert dersom faktisk spilloverskudd til fordeling i 2015 avviker fra prognosen.

Forvaltningen av den desentraliserte tilskuddsordningen for kulturbygg er delegert til fylkeskommunene. Barn og unge er viktige målgrupper. Flere steder er kulturbyggene bygget sammen med skole, kulturskole, bibliotek eller egnede ungdomslokaler, og inngår som del av det daglige oppvekstmiljøet for barn og ungdom.

Den kulturelle skolesekken

Tabell 4.35 Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

Tildelt 2013:	Tildelt 2014:	Prognose 2015:
200 020	197 900	197 926*

* Avsetningen for 2015 vil fastsettes ved hovedfordelingen av spillemidlene våren 2015.

Den kulturelle skolesekken (DKS) skal gi barn og ungdom i grunnskole og videregående opplæring et profesjonelt kunst- og kulturtilbud av høy kvalitet. Arbeidet med DKS skal forankres i skolens ordinære virksomhet i et godt samarbeid mellom opplærings- og kultursektoren på alle nivå. Satsingen er et samarbeid mellom Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet.

Mer informasjon

- www.denkulturelleskolesekken.no

Museums- og andre kulturvernformål

Tabell 4.39 Kulturdepartementet

kap. 328 (i 1000 kr):*

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
1 020 900	1 089 193	1 129 014

* Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og unge er ikke mulig å skille ut.

Hovedformålet til museene er å skape kunnskap om, forståelse for og opplevelse av natur, kultur og samfunn. Departementet legger til grunn at museene skal legge vekt på formidling til barn og unge og videreføre arbeidet med å utvikle innholdet i Den kulturelle skolesekken. Mange museer tar i bruk IKT i formidlingsarbeidet, og stadig flere anvender prinsipper fra vitensentre i sine pedagogiske opplegg. Bevilgningen omfatter også prosjektbasert arbeid innen kulturvern, forvaltet av Norsk kulturråd.

Tabell 4.41 Prosjekt og utviklingstiltak på museums- og arkivfeltet

Spillemidler (i 1000 kroner):

Tildelt 2013:	Tildelt 2014:	Prognose 2015:
36 027*	29 288*	30 255**

* Midlene ble bevilget over statsbudsjettets kap. 320, post 77 til og med 2014.

**Beløpet kan bli justert dersom faktisk spilroverskudd til fordeling i 2015 avviker fra prognosen.

Mer informasjon

- www.digitaltmuseum.no
- www.kulturrad.no

Barne- og ungdomsarbeid i den norske kirke

Tilskudd til trosopplæring

Tabell 4.43 Kulturdepartementet

kap 340 post 75 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
351 747	450 014	459 068

Den norske kirke driver et utstrakt arbeid for barn og unge. I landets 1 300 menigheter er det de fleste steder ulike tilbud til barn og unge i form av kor- og klubbvirksomhet, lederopplæring, drama, konsertvirksomhet, leirer m.m. En stor del av de statlige bevilgningene til kirken, som i 2014 vil utgjøre ca. 1,7 mrd. kroner, er indirekte rettet inn mot dette arbeidet. Tidligere ble to tilskudd rettet direkte mot barne- og ungdomsarbeidet som skjer i regi av Den norske kirke. Fra 2004 ble det iverksatt en trosopplæringsreform som skal gi et systematisk og sammenhengende opplæringstilbud til de døpte i menigheten der de bor. Det sentrale målet er å gi alle døpte kunnskap og forståelse om hva den kristne dåp og tro innebærer. For 2014 utgjorde dette tilskuddet 291 mill. kroner. I tillegg ble det ytt et tilskudd til dekning av lønnsutgifter for ansatte i menighetene som i hovedsak har oppgaver rettet inn mot barn og unge. I 2014 var dette tilskuddet på ca. 128 mill. kroner. For 2015 er disse tilskuddene slått sammen med andre tilskudd, og den endelige fordelingen av midlene på ulike formål fastsettes av Kirkemøtet.

Mer informasjon

- www.kirken.no

Mangfold og minoriteter

Støtteordningen Mangfold og inkludering

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Tilskuddsordningen gir støtte til prosjekter med fokus på mangfold, holdninger og deltakelse. Ordningen gir også støtte til arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner, fritidsklubber, ungdomshus eller lokale ungdomsmiljø kan søke om støtte. Formålet er å bidra til økt kunnskap om mangfold, holdninger og deltakelse samt å utvikle og videreformidle nye metoder og aktiviteter for inkludering. For 2015 er det satt av 2 270 000. kroner til tilskuddsordningen. Støtteordningen forvaltes av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) og har tre søknadsfrister i året: 1. mars, 1. juni og 1. september.

Mer informasjon

- www.lnu.no

Støtte til frivillige organisasjoners holdningsskapende/forebyggende arbeid mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse

Tabell 1.8 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 821, post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
9 912	10 000	10 000

Målet med ordningen er å stimulere frivillige organisasjoner til å forebygge tvangsekteskap og kjønnslemlestelse gjennom arbeid for endring i holdninger og praksis i aktuelle miljøer.

Gjennom dette vil en øke sjansene for at de unge kan ta selvstendige valg når det gjelder ektefelle, og å hindre kjønnslemlestelse av barn som bor i Norge.

Det blir gitt støtte til holdningsskapende og forebyggende arbeid. Dette inkluderer informasjonstiltak, nettverksbygging og andre former for dialog og kontakt rettet mot unge med innvandrerbakgrunn og foreldrene deres. Dette er et tiltak i Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensinger av unges frihet (2013-2016). Tilskuddet forvaltes av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi).

Mer informasjon

- www.imdi.no
- Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensinger av unges frihet (2013-2016) Q-1207

Oppvekstvilkår for samiske barn og unge

Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Regjeringen er opptatt av å ta vare på og styrke samiske språk. Flere og flere barn vokser i dag opp med en selvfølgelig samisk identitet, og det samiske har blitt en mer synlig del av det offisielle Norge. Mye tyder på at styrking av samiske språk og samiske institusjoner er viktig for å bekrefte og støtte samisk identitet blant barn og unge.

På grunnlag av en gjennomgang av samelovens språkregler, har Kommunal- og moderniseringsdepartementet høsten 2014 satt ned et offentlig utvalg. Utvalget skal redegjøre for gjeldende ordninger, tiltak og regelverk knyttet til de samiske språkene og hvordan disse kan tilpasses dagens organisering av offentlig sektor og sikre funksjonelle og likeverdige offentlige tjenester på samisk. Utvalget skal blant annet vurdere hvordan teknologiske løsninger kan styrke og forenkle bruken av de samiske språkene.

Over Kommunal- og moderniseringsdepartementet budsjett for 2015, kap. 561 post 72 Samisk språk, informasjon m.m., gis det blant annet midler til oppfølging av tiltak i *Handlingsplan for samiske språk*. Fylkesmannen i Nordland har en spesiell rolle i oppfølgingen av tiltak for sør- og lulesamisk språk. Fylkesmannen koordinerer bl.a. samiske språktiltak for barnehager og skoler og samiske språkleire for samiskspråklige elever.

Over kap. 561 post 50 gis det tilskudd til Samisk Høgskole og drift av blant annet *Samiske veivisere*. Veiviserne besøker videregående skoler rundt omkring i landet for å fortelle om samisk kultur og samiske samfunnsforhold.

Bevilgningen over kap. 561 post 51 går til drift av Divvun ved universitetet i Tromsø-Norges arktiske universitet. Divvun lager og drifter blant annet et rettskrivningsverktøy for nord-, lule- og sørsamisk språk. Dette er et verktøy som vil gjøre samiske språk mer tilgjengelig for samiske barn og unge.

Sametinget har flere tiltak som har betydning for samiske barn og unges oppvekst. Eksempler på dette er tiltak på opplæringsfeltet, læringsressurser på nett, nettverkssamlinger for samiske grendeskoler, styrking og utvikling av barnehager, ivaretagelse av samisk barn under barnevernets omsorg m.m.

Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU) får bevilgning over Sametingets budsjett. SUPU ønsker å styrke samiske unges medbestemmelse og innflytelse på Sametingets politikk og har kontaktmøter med Sametinget, samt en årlig ungdomskonferanse.

Barents Regionale Ungdomsråd (BRYC) har representanter fra urfolksungdom. Sametingene i Norge, Sverige og Finland har egne ungdomsråd, som blant annet avholder fellessamiske ungdomskonferanser. I tillegg er det etablert et felles samisk ungdomsråd knyttet til Samisk parlamentarisk råd, som er et samarbeidsorgan for sametingene i Norge, Sverige og Finland. Samiske ungdomsorganisasjoner er berettiget til tilskudd av midler som er bevilget til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene.

Under kap. 320 Allmenne kulturformål, post 53 Sametinget er det bevilget bevilgning på nær 79 mill. kroner for 2015. Bevilgningen skal bidra til Sametingets arbeid med å legge til rette for et levende og mangfoldig kunst- og kulturliv av god kvalitet, som er tilgjengelig for alle. Bevilgningen på posten overføres til og blir disponert av Sametinget.

Mer informasjon

- Samisk oppvekst – om tilbud til samiske barn og ungdom, veiledningsbrosjyre Q–1066 B + S
- Handlingsplan for samiske språk, A–0024 B
- www.samediggi.no
- www.sametinget.no
- www.barneombudet.no
- www.same.net
- www.samiskhs.no
- www.lohkanguovddas.no
- www.infounorra.no

Barn og ungdom fra nasjonale minoriteter

Kunnskapsdepartementet, Barne-, likestillings- og Inkluderingsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Nasjonale minoriteter i Norge omfatter jøder, kvener, rom, romani/tatere og skogfinner. Gjennom ratifisering av Europarådets rammekonvensjon for beskyttelse av nasjonale

minoriteter har Norge forpliktet seg til å legge til rette for at personer som tilhører nasjonale minoriteter kan bevare og utvikle sin kultur, samt bevare sin identitet.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet bevilger over *kap. 567 post 70 Tilskudd til nasjonale minoriteter* driftstilskudd til nasjonale minoriteters organisasjoner og prosjektstøtte til formidling av kunnskap om nasjonale minoriteters situasjon, dokumentasjon av diskriminering, holdningsskapende arbeid spesielt rettet mot barn og unge, selvhjelpsvirksomhet og samarbeid over landegrensene. Holdningsskapende arbeid rettet mot barn og unge, er en av prioriteringene på posten.

Over *Kap. 567 post 73 Tilskudd til kvensk språk og kultur* bevilges det tilskudd til prosjekter som bidrar til å revitalisere kvensk språk og som fremmer kvensk/norskfinsk kultur. Språkprosjekter og prosjekter som

gjelder barn og unge vil bli prioritert. Over posten blir det også gitt tilskudd til drift av Storfjord språksenter og Halti kvenkultursenter. Begge sentrene har flere prosjekter for barn og unge.

Mer informasjon

- Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO)
- www.hio.no/nafo
- www.udir.no
- www.tater-romani.info

4.2 Idrett, fysisk aktivitet, friluftsliv og miljøengasjement

Barn og ungdom er de viktigste målgruppene i den statlige idrettspolitikken. Staten skal gjennom sin virkemiddelbruk legge til rette for at alle som ønsker det skal ha mulighet til å delta i idrett eller drive egenorganisert fysisk aktivitet. Det er først og fremst gjennom tilskudd til ulike anlegg for idrett og egenorganisert fysisk aktivitet (herunder friluftsliv) at det legges til rette for at flest mulig barn og ungdom kan være aktive i organisert idrett og gjennom egenorganisert fysisk aktivitet. Gjennom støtte til den frivillige medlemsbaserte idretten kan idrettsorganisasjonene opprettholde og utvikle et omfattende og godt aktivitetstilbud.

Idrett og fysisk aktivitet er en kilde til glede, overskudd, fysisk og psykisk mestring. Idrett handler også om deltakelse i sosiale fellesskap. Nærmiljø med tilgang på grønne arealer og trygge områder for ulike typer aktiviteter er en forutsetning for lek og fysisk utfoldelse, sosialt samvær og god helse. Barn og unge må få oppleve naturglede, få kunnskap om og respekt for naturen. Gjennom friluftsliv dannes et grunnlag for miljøverngasjement, bedre helse og behovet for en bærekraftig utvikling.

Fysisk aktivitet i et folkehelseperspektiv

Tabell 4.45 Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 719 post 73 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
33 575	35 385	0*

---

* Bevilgningen over kap. 719, post 73 er i budsjettet for 2015 flyttet. 20,9 mill. kroner er flyttet til kap. 1420, post 78 for å styrke bevilgningen til friluftslivsaktiviteter over Klima- og miljødepartementets budsjett. Om lag 15 mill. kroner er flyttet til kap. 719, post 60 til utviklingsarbeid i kommuner for å fremme fysisk aktivitet gjennom mer aktivitetsvennlige bo- og nærmiljøer, byer og tettsteder.

Det er et mål å øke andelen i befolkningen, herunder blant barn og unge, som er fysisk aktive i samsvar med faglige anbefalinger til daglig fysisk aktivitet, samt bidra til å motvirke sosiale forskjeller i aktivitetsvaner og helse.

Formålet med tilskuddsordningen er å stimulere tilrettelegging av lokale aktiviteter og tilbud for grupper i befolkningen som er lite fysisk aktive og særlig blant barn og unge som faller utenfor de ordinære organiserte aktivitetstilbudene, herunder mennesker med nedsatt funksjonsevne og minoritetsgrupper. Ordningen forvaltes av Helsedirektoratet.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no
- www.miljodirektoratet.no

Idrett og fysisk aktivitet

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité

Tabell 4.47 Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

Tildelt 2013:	Tildelt 2014:	Tildelt 2015:
580 000	593 000	636 000

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) får hvert år statlig tilskudd fra spillemidlene. De overordnede målene med det samlede tilskuddet til NIF er å:

- Bidra til å opprettholde og utvikle NIF som en frivillig, medlemsbasert organisasjon.
- Bidra til å opprettholde og utvikle et godt aktivitetstilbud i den organiserte idretten.
- Bidra til å bevare og sikre NIF som en åpen og inkluderende organisasjon, og til at idrettslagene er arenaer for meningsdannelse og verdifulle rammer for sosialt fellesskap.

En del av spillemidlene til NIF går direkte til aktivitetstiltak for barn og ungdom (6-19 år). De overordnede målene med denne delen av tilskuddet er å bidra til et godt tilbud for barn og ungdom innenfor den frivillige, medlemsbaserte idretten og bidra til gode rammebetingelser for de lokale idrettslagene.

Tilskudd til lokale idrettslag og foreninger

Tabell 4.49 Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

Tildelt 2013:	Tildelt 2014:	Prognose 2015:
164 000	209 000	*

* Tildelingen for 2015 vil fastsettes i april 2015 ved hovedfordelingen av spillemidlene til idrettsformål.

Målet for tilskuddsordningen er å bidra til aktivitet og deltakelse i medlemsbaserte foreninger som driver med idrett og fysisk aktivitet for barn og ungdom (6-19 år). Det er lagenes primæraktiviteter som skal støttes, og det er et mål å understøtte den frivillige innsatsen i lagene. Idrettsrådene står for fordelingen av midlene i sin kommune. Midlene skal i sin helhet tilfalle lagene, og ikke nyttes til administrasjon av ordningen. Frivillige medlemsbaserte lokallag som har idrett som hovedaktivitet kan motta tilskudd gjennom tilskuddsordningen. Det enkelte idrettsråd skal påse at midlene benyttes til aktivitet for barn og ungdom.

Idrettsanlegg i kommunene

Tabell 4.51 Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

Tildelt 2013:	Tildelt 2014:	Prognose 2015:
740 385	860 725	*

* Tildelingen for 2015 vil fastsettes i april 2015 ved hovedfordelingen av spillemidlene til idrettsformål.

Tilskudd til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg i kommunene skal bidra til en infrastruktur som gir befolkningen mulighet til å drive både egenorganisert aktivitet og aktivitet i regi av den frivillige, medlemsbaserte idretten.

Kommuner, fylkeskommuner, idrettslag/organisasjonsledd i Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité og andre sammenslutninger kan søke om spillemidler til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg som er åpne for allmenn, idrettslig aktivitet. Anlegg for barn og ungdom (6-19 år), samt anlegg med stort brukspotensial, vil bli prioritert. For å bli tildelt spillemidler, må anleggene inngå i en kommunal plan. Tilskudd til nærmiljøanlegg inngår i denne tilskuddsordningen.

Mer informasjon

- Om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet – 2012, V-0732

Rentekompensasjon – skole- og svømmeanlegg

Tabell 4.53 Kunnskapsdepartementet

kap. 582, post 60, (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
502 178	533 300	465 500

Målet med rentekompensasjonsordningen for skole- og svømmeanlegg er å sikre at alle elever i grunnskolen og videregående skole får gode læringsforhold. Ordningen skal stimulere kommuner og fylkeskommuner til å bygge nye skoleanlegg, samt rehabilitering og ruste opp eksisterende anlegg. Ordningen omfatter offentlige svømmeanlegg som skolen bruker i sin undervisning. I 2009 ble det innført en ny åtteårig rentekompensasjonsordning for rehabilitering av skoleanlegg. Det tas sikte på en investeringsramme med en målsetning om en ramme på 15 mrd. kroner som innføres over en åtteårsperiode. Kunnskapsdepartementet har fagansvaret for ordningen. Tilskuddsordningen forvaltes av Husbanken.

Nærmiljøanlegg

Tabell 4.55 Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

Tildelt 2013:	Tildelt 2014:	Prognose 2015:
58 000	80 600	-

De 58 mill. kronene som var avsatt til nærmiljøordningen i 2013 var midler fra tilskuddsordningen Idrettsanlegg i kommunene. Nærmiljøanlegg er allment tilgjengelige og beregnet på egenorganisert fysisk aktivitet, primært for barn og ungdom (6-19 år). Ordningen for **øremerking** av disse midlene eksisterer ikke lenger. Nærmiljøanlegg inngår nå i tilskuddet til ordinære idrettsanlegg.

Mer informasjon

- Bestemmelser om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet – 2014, V-0732 B

Tilskudd til inkludering i idrettslag

Tabell 4.57 Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

Tildelt 2013:	Tildelt 2014:	Tilskudd 2015::
9 500	13 250	11 500

* Tildelingen for 2015 vil fastsettes i desember 2014.

Det overordnede målet med tilskuddsordningen er å inkludere nye grupper inn i lagenes ordinære aktivitets-tilbud, gjennom å motvirke økonomiske og kulturelle barrierer som kan være til hinder for å delta i organisert idrettsaktivitet. Tilskuddet skal benyttes til tiltak rettet mot barn (6-12 år) og ungdom (13-19 år) med innvandrerbakgrunn – med særlig vekt på jenter, og barn og ungdom fra familier med lav betalingsevne. Midlene som avsettes til dette formålet fordeles gjennom Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. Tilskudd skal gå til prosjekter og tiltak i regi av idrettslag i utsatte bydeler i de største byene, herunder utsatte områder i randkommuner til Oslo hvor en relativt stor andel av befolkningen har innvandrerbakgrunn. Det er et krav at tiltakene skal innebære fysisk aktivitet for deltakerne.

Friluftsliv og miljø

Tilskudd til friluftaktivitet

Tabell 4.59 Klima- og miljødepartementet

kap. 1427 post 74 (i 1000 kroner):

0* 29 290 37 000

* Kap. 1427 post 74 ble i 2013 ifm RNB lagt inn i kap. 1420 post 78

Tilskudd til friluftaktivitet forvaltes av Miljødirektoratet. En del av bevilgningen blir fordelt av fylkeskommunene. Målet med tilskuddsordningen er å medvirke til stimuleringsiltak og holdningsskapende arbeid for friluftsliv, med sikte på økt deltakelse i friluftslivsaktiviteter og bedre folkehelse. Ordningen er særlig rettet mot barn og unge, barnefamilier, personer som er lite fysisk aktive og personer med nedsatt funksjonsevne. Midlene skal fremme glede og mestring gjennom tilbud om fysisk aktivitet i natur. Tiltak som blir gjennomført i nærmiljøet er prioritert. Målgruppe for ordningen er lokale lag og organisasjoner med friluftsliv som arbeidsområde.

Mer informasjon

- www.fnf-nett.no
- www.miljodirektoratet.no

Friluftstiltak for barn og ungdom

Tabell 4.61 Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

Tildelt 2013:	Tildelt 2014:	Prognose 2015:
14 000	15 904	*

* Tildelingen for 2015 vil fastsettes i april 2015 ved hovedfordelingen av spillemidlene til idrettsformål.

Formålet med tilskuddsordningen er å stimulere til fysisk aktivitet i form av friluftsliv for barn og ungdom (6-19 år). Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO) og Friluftsrådernes Landsforbund (FL) mottar midler fra spillemidlene til friluftstiltak for barn og ungdom. Aktivitetsstøtten skal brukes til iverksetting og gjennomføring av tiltak og prosjekter som har til hensikt å øke omfanget av friluftslivsaktiviteter blant barn og ungdom. Prosjektene skal gi grunnlag for at barn og ungdom blir stimulert og motivert til fysisk aktivitet gjennom friluftaktiviteter.

Mer informasjon

- www.frifo.no
- www.friluftsrad.no

Den naturlige skolesekken

Kunnskapsdepartementet og Klima- og miljødepartementet

Kunnskapsdepartementet og Klima- og miljødepartementet har etablert Den naturlige skolesekken, et tiltak for satsing på natur, miljø og bærekraftig utvikling i grunnopplæringen. Den naturlige skolesekken (DNS) inviterer til undervisnings- og arbeidsmåter som innebærer at elever og lærere oppsøker miljøer utenfor klasserommet og bruker disse miljøene regelmessig som læringsarena. Nettstedet er en ressursbank for lærere.

DNS legger til rette for utvidet bruk av skolenes nærmiljø i undervisningen, og setter miljø, friluftsliv og bærekraftig utvikling i sammenheng med realfag, samfunnsfag og mat og helse. Tiltaket legger til rette for samarbeid mellom skoler og ulike kompetansemiljøer med faglige ressurser skolen har nytte av, og støtter utviklingen av lokale, flerfaglige undervisningsopplegg tilpasset læreplanverket. Samarbeid mellom skole og eksterne aktører som frivillige lag og organisasjoner, kommunal forvaltning, museer, nasjonalparksentre, vitensentre og andre lokale bedrifter, kan bidra til at elever får en autentisk opplæring samtidig som elevene kan være en ressurs i arbeidet for bærekraftig utvikling. DNS er et samarbeid mellom Klima- og miljødepartementet ved Miljødirektoratet, og Kunnskapsdepartementet ved Utdanningsdirektoratet. Naturfagsenteret har ansvaret for daglig drift, herunder redaktøransvaret for naturesekken.no. I arbeidet nyttes Kart i skolen, Nettverk for Miljølære Miljølære (miljølære.no) og Miljøstatus.

Miljøstatus, www.miljostatus.no, er et verktøy som tilbyr skolene oppdatert miljøinformasjon, med kartløsning som også er tilgjengelig på mobile plattformer. Miljødirektoratet har redaksjonsansvar.

Mer informasjon

- www.naturesekken.no
- www.miljolare.no
- www.miljostatus.no

Miljølæreprsjektet Lære med skogen

Landbruks- og matdepartementet

Lære med skogen er et undervisningsprogram som retter seg mot undervisningsinstitusjoner fra barnehage til høyskoler, med hovedvekt på grunnskolene over hele landet. Programmet skal skape forståelse og interesse for skognaturen og dens mangfold. Lære med skogen skal formidle kunnskap om skognæringenes bruk av fornybare ressurser og bidra til friluftsliv, rekreasjon og naturopplevelser. Undervisningsprogrammet Lære med skogen er utviklet av Skogkurs i nært samarbeid med Landbruks- og matdepartementet, Det norske Skogselskap og skog- og trenæringen.

Mer informasjon

- www.skoleskogen.no

Det norske Skogselskap – aktiviteter rettet mot barn og unge

Landbruks- og matdepartementet

Gjennom organisasjonsstøtte til Det norske Skogselskap bidrar Landbruks- og matdepartementet til informasjonsaktivitet rettet mot barn og unge om bærekraftig forvaltning av skogen. Det legges vekt på skogens mangesidige betydning og skog som grunnlag for verdiskaping. Skogselskapet arrangerer blant annet skole-skogdager for bameskolen, som består av en tur i skogen med både lek og læring.

Mer informasjon

- www.skogselskapet.no

Statskog – aktiviteter rettet mot barn og unge

Landbruks- og matdepartementet

Landbruks- og matdepartementet legger føringer for å sørge for at Statskog SF skal ha tiltak rettet mot barn og unge, som en del av Statskogs ansvar for å tilrettelegge for friluftsliv på statsgrunn. Statskog SF gjennomfører derfor hvert år aktiviteter for å stimulere til et aktivt friluftsliv hos denne målgruppen. Som et ledd i dette har Statskog SF i noen år gitt alle under 20 år mulighet til å fiske gratis på statens grunn.

5 Nærmiljø og inkludering

Alle barn og unge skal ha tilgang til åpne og inkluderende møteplasser hvor utfoldelse, kreativitet og aktivitet står sentralt. Alle skal ha like muligheter til å bidra og til å delta i fellesskapet. Tilhørighet er viktig for å forebygge problemer knyttet til rus, kriminalitet og rekruttering til ekstreme miljøer. Regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme legger særlig vekt på forebygging. Målet er å fange opp personer i risikozonen så tidlig som mulig, å møte dem med målrettede tiltak.

Storbyene står overfor andre og større utfordringer enn andre deler av landet, blant annet når det gjelder fattigdom, rus og kriminalitet. Regjeringen er opptatt av å bedre oppvekst- og levekår for barn og unge i større byer. Det rettes en særlig innsats inn mot utsatte ungdomsgrupper og ungdomsmiljø.

Regjeringen vil jobbe for at Norge skal være et land med små forskjeller og minimal fattigdom. De viktigste tiltakene for å bekjempe fattigdom er en god skole som utjevner sosiale forskjeller og et åpent arbeidsliv med plass til alle. Likevel vil det finnes mennesker som står utenfor viktige sosiale arenaer på grunn av dårlig økonomi eller dårlige levekår. Regjeringen vil gjøre det mulig for flere barn å delta på viktige sosiale arenaer, uavhengig av foreldrenes inntekt.

Regjeringen vil også lage en strategi mot barnefattigdom. Strategien vil bygge på samarbeidsavtalen mellom Venstre, Kristelig Folkeparti, Fremskrittspartiet og Høyre om å øke innsatsen mot barnefattigdom. Arbeidet vil ta hensyn til tilrådingene som kom fram i Riksrevisjonen sin undersøkelse av barnefattigdom (Dokument 3:11 (2013-2014)).

5.1 Et sosialt og inkluderende oppvekstmiljø

Regjeringen ser det som viktig å styrke og videreutvikle de lokale oppvekstmiljøene gjennom et bredt samarbeid mellom offentlige og frivillige krefter. En samlet innsats mot vold, mobbing, rus og rasisme er en forutsetning i dette arbeidet. Storbyene har særskilte utfordringer knyttet til integrering og inkludering av barn og unge med inn-vandrerbakgrunn. Gjennom etablering en av Nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom i 2014 ønsket regjeringen å bidra til at flere barn og ungdom skal få delta på sosiale aktiviteter og arener uavhengig av foreldrenes inntekt. Ordningen er styrket med 22 mill. kroner i 2015.

Inkludering av utsatt ungdom

Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn

Tabell 5.1 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 857, post 60 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
60 842*	22 456	28 175

* Deler av midlene er flyttet over på kap 857 post 61

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet forvalter tilskuddsordningen Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn, som omfatter 23 bykommuner (Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø, Drammen, Skien, Fredrikstad, Sandnes, Sarpsborg, Bodø, Sandefjord, Ålesund, Larvik, Arendal, Tønsberg, Porsgrunn, Haugesund, Moss, Gjøvik, Halden og Hamar) samt åtte prioriterte bydeler i Oslo.

Tilskuddsordningen er et virkemiddel for å bidra til å bedre oppvekst- og levekår i de større byene gjennom å etablere og utvikle åpne og inkluderende møteplasser for utsatte barne- og ungdomsgrupper i alderen 10-20-år.

Mer informasjon

- Regelverk for støtte til barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn – søknad om støtte for 2015, Rundskriv 02/2015
- www.bufdir.no

NAV-veiledere i videregående skole

Arbeids- og sosialdepartementet

Som et ledd i innsatsen mot fattigdom ble det i 2008 igangsatt utviklingsarbeid overfor barn og unge i risikosoner. Målgruppen er ungdom i alderen 14–25 år som står i fare for eller har falt ut av videregående opplæring, utvikler kriminell adferd og tester ut rusmidler. Formålet er tjenesteutvikling etter lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen og å utvikle feltet lokalt gjennom modellforsøk og utviklings- og kompetansetiltak. Fokus er å videreutvikle virkemidler, kjeding av tiltak gjennom samarbeid mellom NAV-kontor og videregående opplæring, oppfølgingstjenesten og kommunale aktører. I 2014 inngår 15 kommunale utviklingsarbeidere og interkommunale prosjekter i tiltaksporteføljen. Utviklingsarbeidet avsluttes i sin nåværende form.

Nordlandsprosjektet, Ungdom i svevet, ble avsluttet som prosjekt i 2010. Prosjektet høstet gode erfaringer. Fylkesmennene skal i samarbeid med NAV fylke formidle og videreføre erfaringene ut til de lokale NAV-

kontorene, kommunene og fylkeskommunen. Fylkesmannen i Nordland og Universitetet i Nordland har en særlig pådriver- og veilederrolle.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har i samarbeid med Kunnskapsdepartementet igangsatt forsøk med NAV-veiledere i videregående skole (2014–2016). Forsøket består i utprøving av modeller for samordning av tjenester og tiltak mellom NAV-kontor, andre kommunale tjenester, videregående opplæring og Oppfølgings-tjenesten. Målet er å redusere frafall fra videregående opplæring ved å hjelpe ungdom med sammensatte problemer på et tidlig tidspunkt. Veiledere fra NAV-kontor inngår som en del av elevtjenesten ved den videregående skolen. Forsøket er basert på lav terskel, forebygging, tett individuell oppfølging og los-funksjon. Det er etablert fire piloter som et ledd i forsøket, i Stavanger, Tromsø, Jessheim og Oslo. Tre nye piloter er under etablering (Hamar, Kristiansand og Vennesla). Det er et mål å etablere en pilot i hvert fylke i løpet av 2015.

Mer informasjon

- www.fylkesmannen.no/ungdomisvevet
- Prop. 1 S (2014-2015) for Arbeids- og sosialdepartementet
- www.nav.no/

Rett til godt fysisk og psykososialt skolemiljø

Kunnskapsdepartementet

Opplæringslovens kapittel 9a gir alle elever en individuell rett til godt fysisk og psykososialt miljø på skolen. Gjennom lovendringer med virkning fra 1. august 2013, har denne loven nå blitt skjerpet. Det er innført delt bevisbyrde i saker om psykososialt skolemiljø, og det er vedtatt å utvide foreldelsesfristen fra tre til fem år i straffesaker som handler om det psykososiale arbeidsmiljøet. For å oppfylle elevenes rett til godt læringsmiljø skal skolene også drive et aktivt, kontinuerlig og systematisk arbeid med læringsmiljøet. Elevene skal engasjeres i planleggingen og gjennomføringen av skolens systematiske skolemiljøarbeid, og denne retten til medvirkning gjelder alle elevene ved skolen – ikke bare representanter i elevråd og skolemiljøutvalg. Elevrådet, foreldrerådet, samarbeidsutvalget, skoleutvalget og skolemiljøutvalget har uttalerett i alle saker som gjelder skolemiljøet, og skolen plikter å holde disse råd og utvalg løpende orientert om alle forhold som er av vesentlig betydning for skolemiljøet. Utdanningsdirektoratets brosjyre Elevenes skolemiljø redegjør for elevens rett til godt skolemiljø.

Kunnskapsdepartementet tildeler ressurser til Barneombudet slik at ombudet også kan arbeide med saker som gjelder elever sitt psykososiale skolemiljø.

Mer informasjon

- www.udir.no
- www.lovdata.no

Elevundersøkelsen og Lærlingundersøkelsen

Kunnskapsdepartementet

Elevundersøkelsen og Lærlingundersøkelsen er nettbaserte brukerundersøkelser der elever og lærlinger i videregående opplæring gis anledning til å si sin mening om forhold som er viktige for å lære og trives på skolen og i lærebedriftene. Resultatene blir benyttet som en hjelp til å analysere og utvikle læringsmiljøet både på lokalt og nasjonalt nivå. Elevundersøkelsen er obligatorisk for skoleeier og skoleleder å gjennomføre i grunnskolen på 7. og 10. trinn og på Vg1. Elevene kan velge om de vil svare. Ved hjelp av Elev- og Lærlingundersøkelsen skal skolene og fylkeskommunene kunne kartlegge eventuelle forhold i opplæringen som ikke fungerer etter hensikten.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no

Bedre læringsmiljø

Kunnskapsdepartementet

Det overordnede målet med satsingen Bedre Læringsmiljø, er at alle elever skal oppleve et godt og inkluderende læringsmiljø. Satsingen har pågått siden slutten av 2009 og skulle vært avsluttet i 2014. Det er likevel besluttet å forlenge satsingen til også å gjelde i 2015, i påvente av utredningen fra Djupedalutvalget som skal leveres i mars 2015. Utvikling av klasseledelse, relasjonskompetanse og forebygging av krenkende adferd som mobbing, rasisme og ekskludering står sentralt i satsingen. Det inngår også i satsingen å bidra til at både skoleledere og skoleeiere som kommuner og fylkeskommuner, har et forsvarlig system som sikrer elevenes rettigheter etter opplæringslovens paragraf 9A.

Det er nær sammenheng mellom læringsmiljøsatsingen og skolebasert kompetanseutvikling. 70 prosent av lærerne som deltar i dette, har bedre klasseledelse som en del av opplæringstilbudet.

Læringsmiljøsatsingen omfatter også veiledning om hvordan lov- og regelverk skal følges opp, veiledning om beredskap og krisehåndtering, en ide – og ressursbank for fysisk aktivitet, rådgivingstjenester for skoleanlegg og materiell som kan benyttes for å utvikle et godt skole–hjem samarbeid. Det er i tillegg gjennom flere år gitt støtte til forskning som skal evaluere om læringsmiljøsatsingen gir gode resultater. En foreløpig rapport ble levert høsten 2014, men sluttrapporten skal leveres i 2015.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no

Innsats mot mobbing

Kunnskapsdepartementet

Læringsmiljøsatsingen er et sentralt innslag i arbeidet for å forebygge og håndtere mobbing. I tillegg blir det bevilget egne midler til de viktigste mobbeprogrammene som benyttes av mange skoler, en million kroner årlig til programmene Olweus, Pals, Zero og Respekt. Denne støtten har vart siden 2012 og skulle ha vært avsluttet ved utgangen av 2014. Våren 2014 ble det avklart at støtten også skulle forlenges til å gjelde i 2015, i påvente av utredningen fra Djupedalutvalget. *NOU 2015: 2 Å høre til* ble lagt frem 18. mars i år og fremmer forslag om endringer på en rekke områder. Utvalget anbefaler blant annet å videreføre statlig støtte til mobbeprogrammer, men understreker samtidig at det blir utarbeidet nye kriterier for hva slike programmer må inneholde for oppnå støtte. Regjeringen har foreløpig ikke tatt stilling til forslagene.

Denne regjeringen har fulgt opp arbeidet med Manifest mot mobbing og forlenget det ut 2015. Også på dette punktet foreslår Djupedalutvalget endringer, og skriver følgende: «Utvalget mener det er behov for å etablere et mer forpliktende samarbeid knyttet til skolemiljø enn Manifest mot mobbing. Og at det bør etableres et gjensidig forpliktende partnerskap mellom regjeringen og relevante samarbeidspartnere. Det er ikke nok å undertegne en slik avtale. De som underskriver skal forplikte seg til konkrete oppgaver. Heller ikke dette forslaget har regjeringen så langt tatt stilling til.

I det nåværende manifestsamarbeidet inngår, i tillegg til regjeringen, følgende organisasjoner i dette samarbeidet: Foreldreutvalget for grunnopplæringen, Foreldreutvalget for barnehagen, Sametinget, Utdanningsforbundet, KS, Fagforbundet, Skolenes landsforbund og Norsk skolelederforbund. Manifestet forplikter partene til å arbeide aktivt for et inkluderende oppvekst- og læringsmiljø og nulltoleranse mot mobbing. Partene oppfordrer i tillegg norske kommuner til å utarbeide egne lokale manifest. Ved utgangen av 2014 hadde 387 av landets 428 kommuner vedtatt sitt eget lokale manifest. I tillegg gjennomføres en årlig kampanjeuke mot mobbing over hele landet ved inngangen til det nye skoleåret.

Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning, populært kalt Læringsmiljøsentret, gir målrettet støtte til kommuner og skoler som over tid strever med å skape et godt læringsmiljø. Pulje 2 er satt i gang 2015. Det foreligger rapport fra pulje 1, som ble avsluttet 2014.

NOU 2015: 2 fremmer både forslag til lovendringer og nye støttetiltak. Utredningen har 3 måneders høringsfrist. Departementet arbeider i 2015 med oppfølging av utredningen.

Mer informasjon

- laringsmiljosenteret.uis.no
- www.fug.no
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.ks.no
- www.utdanningsforbundet.no

5.2 Innsats mot rusmiddelproblemer

Innsatsen mot rusmiddelproblemer må skje på mange arenaer og på flere nivå. Den handler både om å forebygge at rusmiddelproblemer oppstår, og gi god behandling og oppfølging til personer med rusmiddelproblemer. Viktige innsatser er blant annet informasjonsarbeid, lokale forebyggingstiltak og tilskudd til frivillig rusmiddelforebyggende arbeid. Innsatsen på rusfeltet reflekterer dette mangfoldet. Meld. St. 30 (2011–2012) Se meg!

Stortingsmeldingen er den første stortingsmeldingen om en helhetlig rusmiddelpolitikk, og omhandler alkohol, narkotika, vanedannende legemidler og doping som samfunnsproblem. I stortingsmeldingen angis de politiske målene for en helhetlig rusmiddelpolitikk; fra virksom forebygging, tidlig innsats og hjelp til dem som har omfattende rusproblemer, til en politikk som ivaretar pårørende og tredjepart som rammes av skader av rusmiddelbruk.

Regjeringen vil styrke innsatsen på rusfeltet gjennom en ny opptrappingsplan som skal bidra til kapasitet og kvalitet i tilbudet til personer med rusproblemer. Planen vil i hovedsak innrettes mot personer som er i ferd med å utvikle, eller allerede har etablert, et rusmiddelproblem, og hvor hovedinnsatsen rettes mot kommunesektoren. Forebyggende tjenester vil derfor omfattes av planen, mens befolkningsrettede tiltak er behandlet i Meld. St. 30 (2011-2012) Se meg!

Tidlig intervensjon på rusfeltet

Helse- og omsorgsdepartementet

Veilederen Fra bekymring til handling skal hjelpe offentlig ansatte til å gripe inn tidligere ved mistanke om rusproblemer. Veilederen henvender seg til medarbeidere i barnehage, skole, SFO, helsetjenesten, politiet, barnevern, familievern, NAV, fritidsklubber, krisesentre og i tjenesteapparatet for øvrig.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no
- www.sirus.no
- www.forebygging.no
- Forebyggende innsats for barn og unge, rundskriv Q–16/2007

Opplysningsarbeid om skadevirkninger av bruk av alkohol

Tabell 5.3 Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 718, post 21 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
96498	86875	79957

Bevilgningen forvaltes i all hovedsak av Helsedirektoratet og dekker forebyggende rustiltak, blant annet tiltak knyttet til alkohollovens virkemidler, informasjon og holdningsskapende arbeid, tidlig intervensjon, fylkesmennenes oppgaver, midler til Frivillighet Norge for å arrangere Møteplass for folkehelse.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no
- www.forebygging.no

Rusmiddelforebyggende arbeid i opplæringen

Kunnskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet

I alt forebyggende arbeid er det vesentlig å arbeide systematisk og langsiktig. Det er også viktig at alle på skolen involveres i arbeidet og at ledelsen tar et spesielt ansvar. For å få til dette er planmessig arbeid, godt læringsmiljø, gode lærer-elev relasjoner og skole-hjem-samarbeid sentrale nøkkelord.

Forebyggende og helsefremmende tiltak i skolen skal være kunnskapsbaserte, og arbeidet må ses i sammenheng med både folkehelsepolitikken og det generelle rusforebyggende arbeidet, hvor videreutvikling av det rusmiddelforebyggende arbeidet i skolen inngår. Målet er å sikre en samlet og mest mulig ensartet tilnærming til skolens rusmiddelforebyggende arbeid. Helsedirektoratet har i samarbeid med Utdanningsdirektoratet publisert en veileder og et støttemateriell om rusforebygging i skolen. Veilederen Fra bekymring til handling – En veileder om tidlig intervensjon på rusområdet ble publisert i 2010 og en revidert utgave vil foreligge i løpet av 2012. Støttematerialet Rusmiddelforebyggende arbeid i skole – forslag til læringsaktiviteter ble publisert i august 2012.

Stimuleringstilskudd til videre- og etterutdanning

Tabell 5.5 Helse- og omsorgsdepartementet

Ny kap. 765, post 61 (i 1000 kroner)

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
		52 532

I 2012 til og med 2014 ble det bevilget midler til å stimulere kommuner, kriminalomsorg og politiet til å videre- og/eller etterutdanne sine ansatte i rusproblematikk. Det ble bevilget 10 mill. kroner i 2012, 25 mill. kroner i 2013 og 20 mill. kroner i 2014. Bevilgningen dekker blant annet tiltak innen videreutdanning innen tidlig intervensjon. Fra 2015 er det foreslått at tilskuddet samles med tilsvarende tilskuddsmidler

innen psykisk helse. Formålet med bevilgningen er å øke den faglige kompetansen i den kommunale helse- og omsorgstjenesten om rusproblematikk og psykisk helse.

Lokalt rusforebyggende arbeid

Tilskudd til rusmiddelforebyggende arbeid i kommunene

Tabell 5.7 Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 718, post 63 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
15 957	16484	17011

Bevilgningen dekker blant annet tiltak som skal stimulere til bruk av rusforebyggingskoordinatorer i kommunene, herunder stimuleringsarbeid knyttet til rusmiddelpolitiske planer. Bevilgningen dekker også tilskudd til etablering og videreføring av kommunale rus- og kriminalitetsforebyggende koordinatorene i samarbeid med Kriminalitetsforebyggende råd (Kråd).

Mer informasjon

- www.kommunetorget.no
- www.helsedirektoratet.no
- www.forebygging.no

Tilskudd til frivillig rusmiddelforebyggende arbeid

Tabell 5.9 Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 718 post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
105 271	113 605	115 354

Formålet med bevilgningen er å styrke arbeidet i frivillige organisasjoner som arbeider for å redusere forbruk av rusmidler og skader forårsaket av rusmidler. Tilskuddsordningene skal stimulere til engasjement og ruspolitisk aktivitet både på nasjonalt og lokalt nivå gjennom støtte til drift, prosjekter og aktiviteter av nasjonal karakter som har rusforebygging som primært mål. Ordningene skal fremme kunnskapsbaserte strategier og demokratisk organisasjonsarbeid med frivillig innsats og lokalt engasjement. Tilskuddsordningene forvaltes av Helsedirektoratet.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

De regionale kompetansesentrene – rus

Helse- og omsorgsdepartementet

Kompetansesentrene har en viktig oppgave i å bistå kommunene i det forebyggende arbeidet gjennom å gi råd og bistand om hvordan kommunene kan møte utfordringene i forbindelse med ungdommers bruk av rusmidler. De kan ta initiativ overfor kommuner gjennom å foreslå aktuelle tiltak og bistå skolene i holdnings- og utvikelingsarbeid. De regionale kompetansesentrene har også store oppgaver knyttet til å bidra til kompetanseheving og utviklingsarbeid i de kommunale sosial- og helsetjenestene og i tverrfaglig spesialisert behandling. Det samarbeides blant annet med Helsedirektoratet, fylkesmennene, høyskolene og de regionale helseforetakene.

Mer informasjon

- www.forebygging.no
- www.rustiltak.no
- www.tiltak.no
- www.kommunetorget.no

5.3 Innsats mot kriminalitet

Innsats mot kriminalitet i arbeidet med barn og unge har to perspektiver. Det ene er barn og unge som ofre for kriminalitet. Her satses det både på å forebygge hendelser, men også på å sikre at barn som blir ofre for kriminalitet får god hjelp og oppfølging. Det andre perspektivet er å forebygge at barn og unge selv begår kriminalitet. Tidlig innsats er et grunnleggende premiss i det forebyggende arbeidet. Det er et mål at inngripen skal skje tidlig og reaksjon komme raskt for i størst mulig grad å forhindre en uheldig utvikling. For at hjelpen til barn og unge som er i faresonen for å begå kriminalitet skal være god nok, må ulike offentlige aktører inngå i et forpliktende samarbeid om å finne de løsningene som fungerer best i hvert enkelt tilfelle. Når kriminalitet har funnet sted må unge lovbrytere få god og tilpasset oppfølging når de kommer i kontakt med straffesakskjeden. Blant annet er det viktig med alternative og alderstilpassede strafferettslige reaksjoner, som tydeliggjør konsekvensene av kriminelle handlinger og legger til rette for en tilbakeføring til samfunnet.

Forebygging av kriminalitet

Justis- og beredskapsdepartementet

Regjeringen fremhever i Sundvolden-erklæringen at i kampen mot kriminalitet er aktivt forebyggende arbeid og tidlig innsats svært viktig. Dette er et arbeid som må involvere aktører på tvers av samfunnet – lokalsamfunn, frivillige organisasjoner, idrettslag, skolen og kommunen, i tillegg til politiet og kriminalomsorgen. Det må utvikles modeller som i større grad stimulerer kommuner og lokalsamfunn til å prioritere forebyggende arbeid.

Kriminalitet i tidlig alder sammenfaller som oftest med en rekke andre risikofaktorer. Samordnet innsats på tvers av samfunnssektorer vil derfor være nødvendig for å stanse eller snu en uheldig utvikling. Det er et mål å tydeliggjøre sammenhengen mellom innsats på ulike samfunnsområder og sikre en helhetlig tilnærming gjennom forpliktende tiltak.

Det er i 2014 gjennomført en evaluering av politirådene, som er et formalisert samarbeid mellom lokalt politi og kommunale myndigheter. Målet med samarbeidet er å bidra til samvirke om kriminalitetsforebygging og trygghet i lokalsamfunnet. Det er gode tilbakemeldinger på samarbeidet. Siden innføringen av ordningen er det etablert et politirådssamarbeid med rundt 400 av landets kommuner.

Det er et mål å styrke forebyggingen av kriminalitet på tvers av politiorganisasjonen og gjøre arbeidet mer målrettet og systematisk. Innsatsen skal være kunnskapsbasert, lokalt forankret og foregå i nært samvirke med relevante samarbeidspartnere på tvers av samfunnssektorer. Det skal etableres rutiner for å dele gode metoder og tiltak mellom politidistriktene.

Mer informasjon

- www.politi.no

Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak – SLT

Justis- og beredskapsdepartementet

Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT) er en modell for å samordne tiltak rettet mot rus og kriminalitet blant barn og unge. Det er i underkant av 200 kommuner som har etablert et SLT-samarbeid. Justis- og beredskapsdepartementet deler hvert år ut stimuleringsmidler til etablering og videreføring av SLT-arbeid i kommunene. Fra 2010 har dette vært gjort i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet. Til sammen tildeles tilskudd på 13 mill. kroner til dette formålet. Ansvar for behandlingen av søknadene er delegert Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD) og Helsedirektoratet.

Mer informasjon

- www.krad.no

Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme

Justis- og beredskapsdepartementet

Det følger av Sundvolden-erklæringen at regjeringen vil jobbe aktivt for å forebygge rekruttering til kriminelle miljøer og voldelige ekstremistiske grupperinger.

Regjeringen la i juni 2014 frem *Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme*. Handlingsplanen er et samarbeid mellom ni departementer samt Statsministerens kontor. I arbeidet med planen har det vært innhentet innspill fra en rekke aktører, blant annet fra forskningsmiljøer, frivillige organisasjoner, kommuner osv.

Planen inneholder 30 tiltak for å styrke det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Behovet for et forpliktende samarbeid på tvers av sektorer samt betydningen av tidlig innsats, kunnskap og kompetanse er gjennomgående i handlingsplanen.

Det er nedsatt en tverrdepartemental arbeidsgruppe som har ansvar for den videre oppfølgingen. Handlingsplanen skal være dynamisk og vil derfor bli oppdatert ved behov. Dette er nødvendig for å kunne følge utviklingen og endringer i trusselbildet.

Handlingsplanen er tilgjengelig på nettsiden www.radikalisering.no Dette er en nettside som skal bidra med kunnskap om radikaliserings og voldelig ekstremisme og gi informasjon om hva man kan gjøre dersom man er bekymret for at noen er i ferd med å bli radikalisert. Nettsiden er nyttig for ansatte i kommuner, skoler, barnevern og politi, og for andre som jobber med ungdom, foreldre og de unge selv.

Mer informasjon

- Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme G-0433B
- www.radikalisering.no

Barn og unge i rettssystemet

Ungdomsstraff og ungdomsoppfølging

Justis- og beredskapsdepartementet

Det har vært arbeidet for å øke antallet saker i konfliktrådene, særlig overfor unge lovbrøyttere. Tidlig innsats overfor denne gruppen vil bidra til å forebygge ny kriminalitet. Regjeringen har derfor sørget for at den nye straffarten – ungdomsstraff – ble innført i 2014. Straffereaksjonen idømmes av domstolen og er et alternativ til ubetinget fengsel og strengere samfunnsstraff for unge lovbrøyttere mellom 15 og 18 år. Dette innebærer at

barn ikke skal settes i fengsel med mindre det er tvingende nødvendig og alle andre tiltak har vært vurdert. Gjennomføringen av reaksjonen er lagt til konfliktrådene og består av et ungdomsstormøte, utforming av en ungdomsplan og oppfølging av planen i et fastsatt tidsrom. Regjeringen fremmet i Prop. 57 L (2013–2014) Lov om konfliktrådsbehandling forslag om en ny strafferettslig reaksjon, ungdomsoppfølging. Forslaget ble enstemmig vedtatt av Stortinget 20. juni 2014. Reaksjonen er bygget opp etter mønster av ungdomsstraffen, men skal benyttes for lovbrudd av mindre alvorlig karakter. Den vil sammen med ungdomsstraffen sikre en sammenhengende kjede av alternative strafferettslige reaksjoner forankret i konfliktrådet for unge lovbrøyttere. Ungdomsstraff og ungdomsoppfølging trådte i kraft 1. juli 2014.

I tillegg vil samfunnsstraff kunne være egnet for unge lovbrøyttere. Innholdet i samfunnsstraffen skreddersys for den enkelte, og kan bestå i samfunnsnyttig tjeneste, individuelle samtaler, behandling, meglings i konfliktråd og andre relevante tiltak.

Mer informasjon

- www.konfliktraadet.no

Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD)

Justis- og beredskapsdepartementet

Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD) er et rådgivende organ for regjeringen i spørsmål vedrørende forebygging av kriminalitet. Rådet er administrativt underlagt Justis- og beredskapsdepartementet, men er faglig uavhengig. Av rådets mandat fremgår at det skal bidra til en samordning av forebyggende tiltak i kriminalpolitikken, gjennom god kontakt med både offentlig forvaltning og private organisasjoner. Rådets hovedinnsats skal være rettet mot barn og unge, og de primære oppgavene er veiledning om kriminalitetsforebyggende strategier, støtte til forebyggende arbeid sentralt og lokalt, konkrete oppgaver på oppdrag fra departementene og bidrag til å øke bevisstheten om nytten av forebygging på alle nivåer i samfunnet.

Mer informasjon

- www.krad.no

Tilpassede tiltak for unge lovbrøyttere som settes i fengsel

Norge har klare forpliktelser etter barnekonvensjonen for bruk av fengsel for unge under 18 år. Barn skal fortrinnsvis ikke sone i fengsel. Straffegjennomføringsformer i samfunnet skal benyttes så langt som mulig. I 2013 gjaldt for eksempel 79 av iverksatte samfunnsstraffdommer personer under 18 år. Det vil fortsatt være tilfeller der barn må sone i fengsel. En ungdomsenhet med fire plasser ble i 2009 etablert i midlertidige lokaler i Bergen. Et mer permanent bygg vil tas i bruk våren 2015. I 2015 er det foreslått bevilget 20 mill. kroner til å etablere en ungdomsenhet med inntil fire plasser på Østlandet i Eidsvoll kommune. Det tas sikte på at enheten kan tas i bruk i løpet av 2015. I påvente av enheten på Østlandet er det etablert et strakstiltak i Oslo fengsel som er styrket med tre miljøterapeutstillinger og en psykologstilling som primært skal ha ansvar for barn under 18 år.

Det er også etablert et landsdekkende tverretatlig team som skal påse en flerfaglig tilnærming til innsatte barns behov og sikre at relevante forvaltningsmyndigheter følger opp den innsatte både under og etter straffegjennomføring. En ekstern følge- og sluttevaluering av etableringen av ungdomsenhet med tverretatlig team er igangsatt.

Arbeidet med etablering av barneansvarlige i alle kriminalomsorgens enheter ble slutført høsten 2014. Ordningen skal sikre at barnets beste som pårørende til domfelte og innsatte blir ivarettatt under straffegjennomføring og varetekt. Målet er å bedre barnas situasjon når foreldre gjennomfører straff, og bidra til at domfelte kan ivareta eller gjenopprette sin omsorgsrolle.

5.4 Innsats for å fremme likestilling og hindre diskriminering

Diskriminering er et brudd på menneskerettighetene som rammer både den enkelte og samfunnet. Regjeringen jobber for et ikke diskriminerende samfunn for alle, uavhengig av kjønn, etnisitet, funksjonsevne og seksuell orientering.

Regjeringen ønsker å styrke likestillingen og skape et bedre diskrimineringsvern for alle. Regjeringen arbeider derfor med en ny felles likestillings- og ikke-diskrimineringslov. Vold i nære relasjoner, utdanning, arbeidsliv og integrering er viktige innsatsområder i et likestillingsperspektiv.

Likestilling 2014 – handlingsplan for likestilling mellom kjønnene

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Likestilling 2014 – handlingsplan for likestilling mellom kjønnene ble lansert i november 2011 for perioden 2011-2014. Høsten 2014 utarbeidet Bufdir en rapport på indikatorene i handlingsplanen og en oppsummering av aktivitetene under tiltakene i handlingsplanen. Oppsummeringen er gjort på bakgrunn av midtveisrapporten fra 2013 og innhentet rapportering fra ulike ansvarlige departementer.

Bufdir har også hatt dialog med KUN – senter for kunnskap og likestilling, Likestillingssenteret, Senter for Likestilling og Reform. I mange tilfeller er det for tidlig å si noe om resultater da det enten ikke er gjort evalueringer av tiltak, tiltakets art kan gjøre det vanskelig å måle, eller tiltakene ikke er avsluttet. I rapporteringene til Bufdir fra departementene og likestillingssentrene er det fremkommet flere vurderinger. Disse er inkludert i oppsummeringsrapporten. I tillegg har Bufdir gitt en vurdering av om indikatorene ser ut til å ha virket målrettende for tiltakene under hvert målområde. Endelige rapporter vil gjøres tilgjengelig på www.regjeringen.no.

Mer informasjon

- Likestilling 2014 – regjeringens handlingsplan for likestilling mellom kjønnene, Q-1187 B

Stortingsmelding om likestilling mellom kjønnene

Regjeringen vil i 2015 fremme en stortingsmelding om likestilling mellom kvinner og menn. Meldingen skal drøfte viktige tema som kan bringe likestillingen videre på områder med særlige utfordringer. Områdene skal blant annet være oppvekst og utdanning, og vold og overgrep. Barn og ungdom er viktige målgrupper her. I meldingen skal både manns- og minoritetsperspektivet være gjennomgående.

Målrettet innsats for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Departementet har i 2014 støttet den nasjonale kampanjen *Stopp hatprat på nett*. Kampanjen er knyttet til Europarådets kampanje *Young people combating hate speech online*. Midlene benyttes til å forebygge diskriminering, trakassering og hatefulle ytringer på Internett og støtte ungdom og grupper i samfunnet som kan være spesielt utsatt for dette. Tiltaket skal motvirke diskriminering på grunn av kjønn, etnisitet og religion, seksuell orientering og nedsatt funksjonsevne. Skeiv Ungdom mottok midlene på vegne av Stopp hatprat-komiteen.

I 2014 startet departementet i samarbeid med andre departement og underliggende virksomheter et arbeid med å samle ny kunnskap og forslag til tiltak for å motvirke etnisk diskriminering. Dette arbeidet vil danne grunnlag for en målrettet og systematisk innsats mot etnisk diskriminering fra 2015. Bufdir har fra 2014 ansvar for å følge opp direktoratsoppgaver knyttet til arbeidet med å motvirke etnisk diskriminering.

Mer informasjon

- Handlingsplan (ut 2013) for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering, Q-1155 B
- Evaluering av handlingsplanen for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering (www.bld.dep.no)

Bedre livskvalitet blant lesbiske, homofile, bifile og transpersoner

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Regjeringen har som mål å sikre lhbt-personers rettigheter og å motvirke diskriminering på grunnlag av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Den videre innsats på feltet utformes i 2015, av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet i samarbeid med lhbt-organisasjonene og de mest berørte departementene.

Ressursenteret for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner ble opprettet i 2011 og er knyttet til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Bufdir. Senteret skal samle og spre kunnskap og bidra aktivt til økt kompetanse og god praksis blant offentlige og private virksomheter og i det sivile samfunn. Bufdir skal sørge for at barne- og familievernnet får økt fagkompetanse og et bedre tilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Direktoratet gir også tilskudd til en rekke prosjekter og tiltak som kan gi bedre livskvalitet blant lhbt-personer.

Mer informasjon

- www.bufetat.no
- www.llh.no
- www.skeivungdom.no

6 Helse og sosiale forhold

Det er behov for å styrke psykisk helseområdet i helsetjenestene, både innen forebygging og lavterskeltiltak, og innenfor kommune- og spesialisthelsetjenesten. Forebyggende tiltak, som styrking av skoleverkets tiltak mot mobbing og utenforskap, er viktig for den psykiske folkehelsen.

Barn er sårbare og har et særlig behov for beskyttelse og omsorg. Regjeringen vil bidra til å etablere et tettere samarbeid mellom barnevern, helsestasjoner, barnehage, skole, politi og NAV for å unngå at barn blir kasteballer mellom offentlige etater. Regjeringen vil også bidra til et bedre og mer forpliktende samarbeid mellom barnevernet og barne- og ungdomspsykiatrien. God tilgjengelighet til steder hvor barn og unge oppholder seg, som barnehage, skole, kultur- og fritidstilbud er en forutsetning for deltakelse og likestilling for mange barn og unge med nedsatt funksjonsevne. Regjeringen ønsker å bedre lavterskel og forebyggende tilbud til unge, som skolehelsetjeneste og helsestasjoner.

Bekjempelse av fattigdom blant barn er viktig for å sikre barns velferd på kort sikt, og for å forebygge fattigdom på lengre sikt. Regjeringen vil jobbe for at Norge skal være et land med små forskjeller og minimal fattigdom. Regjeringen vil gjøre det mulig for flere barn å delta på viktige sosiale arenaer.

6.1 Folkehelsearbeid

Et effektivt folkehelsearbeid utøves i alle samfunnssektorer og ved felles innsats på tvers av sektorene. Folkehelsearbeid er samfunnets innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel, forebygger psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, eller som beskytter mot helsetrusler, og arbeid for en jevnere fordeling av faktorer som direkte eller indirekte påvirker helsen. Selv om helsetilstanden i den norske befolkningen er god, er det fremdeles betydelig forskjeller i helse mellom sosioøkonomiske grupper, utfordringer relatert til helseatferd og psykiske helseutfordringer. Gode resultater i

målrettet folkehelsearbeid, Kommunene har ansvar for å ha oversikt over helsetilstand og faktorer som påvirker helse til egne innbyggere og gjennomføre tiltak innenfor de oppgavene og med de virkemidlene sektoren er tillagt. Det innebærer at lokal utvikling, planlegging, og forvaltning og tjenesteyting skal synliggjøre eventuelle positive og negative helsekonsekvenser av tiltak.

Forebyggende helsetjenester

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Tabell 6.1 Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 762, post 60 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
70 669	62 113	51 101

* Posten inneholder ikke kun midler til helsestasjons- og skolehelsetjenesten.

I 2014 ble helsestasjons- og skolehelsetjenesten styrket gjennom økning av de frie inntektene med 180 mill. kroner. Det foreslås å styrke disse tjenestene med ytterligere 200 mill. kroner i 2015 gjennom vekst i kommunenes frie inntekter, til sammen 385 mill. 2015-kroner.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten er et tilbud til gravide og barn og unge i alderen 0-19 år. Tjenesten skal arbeide både individ- og miljørettet, med mål om å fremme god helse og gode sosiale og miljømessige forhold for familier samt forebygge sykdom og skader. Tjenesten har et stort potensiale for å forebygge, og for å identifisere utsatte gravide, barn og unge. Tilbudet skal omfatte helseundersøkelser, vaksinasjon, veiledning og rådgivning, opplysningsvirksomhet, samarbeid med andre etater og forebyggende arbeid.

Tilskuddet til utvikling av skolehelsetjenesten i videregående skoler med store levekårsutfordringer ble styrket med 10,3 mill. kroner ved Stortingets behandling av Prop. 1 S (2013-2014) og Prop 1 S. Tillegg 1 (2013-2014), jf Innst. 11 S 82013-2014). Det foreslås å videreføre tilskuddsordningen i 2015 med 27,6 mill. kroner.

Det foreslås å videreføre 4,1 mill. kroner til områdesatsningen i indre Oslo øst, til styrking av helsestasjons- og skolehelsetjenesten.

Mer informasjon

- Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, www.lovdata.no
- Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, veileder til forskrift IS-1154
- Forskrift om stønad fra folketrygden til dekning av utgifter til jordmorhjelp, rundskriv I-7/2004
- Retningslinjer for undersøkelse av syn, hørsel og språk hos barn, Nasjonale faglige retningslinjer IS-1235
- Håndtering av legemidler i barnehage, skole og skolefritidsordning, rundskriv I-5/2008 www.helse-direktoratet.no
- Nasjonale faglige retningslinjer for primærhelsetjenesten – Forebygging, utredning og behandling av overvekt og fedme hos barn og unge IS-1734
- Helsedirektoratets Utviklingsstrategi for helsestasjons- og skolehelsetjenesten IS-1798

- Nasjonale faglige retningslinjer for veiing og måling i helsestasjons- og skoletjenesten IS–1736

Tannhelsetjenesten

Helse- og omsorgsdepartementet

Fylkeskommunen skal gjennom den offentlige tannhelse-tjenesten både organisere forebyggende tiltak for hele befolkningen og gi et regelmessig og oppsøkende tilbud til barn og ungdom mellom 0–20 år. Det er fremdeles en del barn som har betydelige tannhelseproblemer. En av utfordringene for tannhelsetjenesten er å identifisere barn og unge med risiko for å utvikle tannsykdommer. Ifølge tannhelsetjenesteloven skal forebyggende tiltak prioriteres fremfor behandling. Den offentlige tannhelsetjenesten trenger hjelp fra andre typer personell for å kunne fange opp barn og unge med tannhelseproblemer og de som kan ha en større risiko for å få det. Viktige samarbeidspartnere er foreldre, skoler, barnehager, helsestasjons- og skolehelsetjenesten, interesseorganisasjoner, PP-tjenesten, habiliteringstjenesten, sosialtjenesten og det lokale barnevernet mfl. Helsedirektoratet har bidratt til at det er etablert gode rutiner i den fylkeskommunale tannhelsetjenesten slik at mistanke om omsorgssvikt rapporteres til rette myndighet.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no
- Tilgjengelighet, kompetanse og sosial utjevning – framtidens tannhelsetjenester, St.meld. nr 35 (2006–2007)
- Tenner for livet – Helsefremmende og forebyggende arbeid, veileder IS–2659

Helsevennlige valg

Anbefalinger for fysisk aktivitet

Det ble i 2014 lansert nye nasjonale anbefalinger for fysisk aktivitet og stillesitting.

- Barn og unge bør være fysisk aktive minimum 60 minutter hver dag. Aktiviteten bør være av moderat til høy intensitet. Minst tre ganger i uken bør aktiviteter med høy intensitet som styrker muskler og skjelettet inkluderes.
- Fysisk aktivitet ut over 60 minutter gir ytterligere helsegevinst.
- Redusere stillesitting.

Aktivitetsnivået blant barn og unge reduseres kraftig fra seks til femtenårsalder, og mange slutter med organisert idrettsaktivitet i denne perioden. Om lag 90 prosent av seksåringene er moderat fysisk aktive i minst 60 minutter hver dag. I niårsalderen er de fleste gutter fortsatt fysisk aktive i tråd med anbefalingene, mens bare bare 70 prosent av jentene er det. Blant femtenåringene er andelen fysisk aktive redusert til omtrent halvparten. Fysisk inaktiv tid og stillesitting registrert med aktivitetmåler viser at fra seksårsalder øker inaktiv tid per dag i gjennomsnitt med 17 minutter for hvert år opp til femtenårsalder.

Det er et mål å øke andelen barn og unge som er fysisk aktive i minst 60 minutter per dag, samt bidra til å motvirke sosiale forskjeller i aktivitetsvaner og helse.

Miljørettet helsevern i barnehager og skoler

Helse- og omsorgsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Kunnskapsdepartementet

Forskrift for miljørettet helsevern for skoler og barnehager stiller som et overordnet krav at barnehager og skoler skal være helsemessig tilfredsstillende. Virksomhetene skal planlegge, bygge, tilrettelegge og drive skoler og barnehager på en helsemessig tilfredsstillende måte. Blant annet skal skolebygg vedlikeholdes etter behov, det skal være et godt innklima og virksomheten skal forebygge skader og ulykker. Barnehager og skoler skal også fremme trivsel og gode psykososiale forhold. Både barn og foresatte har rett til å få informasjon om miljø- og helseforhold på skolen eller i barnehagen og til å klage på godkjenning av skoler og

barnehager. Barn og unge har også rett til medinnflytelse på eget «arbeidsmiljø». Folkehelseoven og forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler ses i sammenheng med bestemmelsene i opplæringsloven kapittel 9a, se kapittel 5.1.

Mer informasjon

- Forskrift for miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv., www.lovdata.no
- Miljø og helse i barnehagen – Veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler, IS-2072
- Miljø og helse i skolen – Veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler, IS-2073
- Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, www.lovdata.no
- Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, veileder til forskrift, veileder IS-1154
- Retningslinjer for undersøkelse av syn, hørsel og språk hos barn, Nasjonale faglige retningslinjer IS-1235
- Psykisk helsearbeid for barn og unge i kommunene, veileder IS-1405 www.helsedirektoratet.no/ernaering

Tobakksfrie barn og unge

Helse- og omsorgsdepartementet

Andelen unge røykere har gått kraftig ned de siste årene, i aldersgruppen 16-24 år røyker nå 7 prosent daglig og 15 prosent av og til. Andelen unge som bruker snus har derimot økt kraftig. Blant unge menn (16-24 år) bruker 27 prosent snus daglig og 6 prosent av og til, blant unge kvinner bruker 14 prosent snus daglig og 9 prosent av og til.

Våren 2013 ble en ny nasjonal tobakksstrategi for perioden 2013–2016, lagt fram. Strategien har som visjon at Norge på sikt skal bli et tobakksfritt samfunn og oppstiller mål og innsatsområder rettet mot at unge ikke skal begynne å bruke tobakk, at det skal tilbys hjelp til de som ønsker å slutte og at befolkningen og samfunnet skal beskyttes mot tobakksskader.

Helsedirektoratet kjører massemediekampanjer mot tobakk for å informere om helsefarene. I tillegg er det fastsatt høye avgifter på tobakk. Tobakksskadeloven er et viktig verktøy for å regulere salg og bruk av tobakk i Norge. Det er blant annet fastsatt forbud mot røyking på offentlige steder og i offentlige transportmidler, et forbud mot at tobakk skal kunne vises frem i butikkene og påbud om at tobakksproduktene må bære en helseadvarsel. Fra sommeren 2014 er det også et forbud mot bruk av tobakk i skoletiden for elever til og med videregående skole.

I 2013 ble det også vedtatt et forbud mot bruk av tobakk i skoletiden for elever til og med videregående skole, at alle barnehager og skoler skal være tobakksfrie både inne og utendørs, en normativ bestemmelse om at barn har rett til et røykfritt miljø og at alle inngangspartier til helseinstitusjoner og offentlige virksomheter skal være røykfrie. Disse bestemmelsene gjelder fra 1. juli 2014. I tillegg skal det i 2015 innføres en bevillingsordning for salg av tobakk hvor kommunene får ansvar for å kontrollere at det ikke selges tobakk til mindreårige.

FRI er et tobakkskadeforebyggende undervisningsprogram rettet mot elever i ungdomsskolen. Programmet er en videreføring av programmet VÆR røykFRI som har dokumentert effekt. I klasser som deltok i programmet røykte eller snuste betydelig færre elever sammenlignet med elever som fikk annen tobakksundervisning.

Helsedirektoratet har i tillegg til Røyketelefonen 800 400 85 lansert nettstedet slutta.no og mobil-appen Slutta, som er spesielt tilrettelagt for unge som ønsker å slutte med røyk eller snus.

Mer informasjon

- www.fristedet.no
- www.helsedirektoratet.no

Tiltak for bedre kosthold

Helse- og omsorgsdepartementet

Kostholdet påvirker helsen vår hele livet og er av avgjørende betydning for vekst og utvikling i fosterliv, spedbarnsalder og barne- og ungdomsårene. I tillegg påvirker kostholdet allerede fra tidlig i livet helsen som voksne og risikoen for å utvikle kroniske sykdommer. Mat og måltid er en viktig sosial og kulturell faktor og det vi spiser kan påvirkes av religiøs og ideologisk overbevisning. Alle som arbeider med barn og unge i en eller annen form bør være bevisst på mat, måltider og kostholdets betydning for helse og trivsel. Kostholdsarbeidet i Norge har vært forankret i Handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen (2007–2011). Kostholdsarbeidet videreføres særlig gjennom oppfølging av Meld St. 34 (2012-2013) Folkehelsemeldingen, God helse-felles ansvar, men også gjennom styringsdokumenter på andre sektors ansvarsområder. Sentrale tiltak rettet mot barn og unge er blant annet:

- abonnementsordningen Skolefrukt nye retningslinjer for skolemåltidet i 2015
- mor-barn vennlig initiativ – ammekyndige helsestasjoner
- Nasjonal faglig retningslinje for spedbarnsernæring
- tilbud om gratis kokebok «Kokebok for alle» til elever i mat og helsefaget
- oppfølging og evaluering av matvarebransjens selvreguleringssystem for markedsføring av usunn mat og drikke rettet mot barn
- landsdekkende tilbud om gratis vitamin D-tilskudd til spedbarn med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn.
- «Fiskesprell» – tiltak med mål å øke inntaket av fisk og sjømat blant barn og unge.
- Fiskesprell er forankret i fylkene og tilbyr kurs for barnehagepersonell, SFO-personell, lærere i mat og helse, lærer- og førskolestudenter med mer. Evaluering viser at barnehager som har gått på kurs serverer med fisk enn før.

Mer informasjon

- www.fiskesprell.no
- www.matportalen.no
- www.helsedirektoratet.no/folkehelse/ernæring
- www.rikshospitalet.no/ammesenteret
- www.skolefrukt.no

Retningslinjer for mat og måltider i barnehagen

Helse- og omsorgsdepartementet

Helsedirektoratet utgir retningslinjer for skolemåltidet i grunnskole og videregående skole. Retningslinjene gjelder også for skolefritidsordningen. Retningslinjene skal fremme helse, trivsel og læring. De bygger på at elevene har med seg matpakke, og at skolene tilbyr melk, frukt eller grønnsaker og mat til dem som ikke har med seg matpakke hjemmefra. Retningslinjene forutsetter at elevene er sikret minst 20 minutters spisepause og at elever i første til fjerde trinn har fullt tilsyn i matpausen. Retningslinjene skal revideres i 2014. er under revisjon og ferdigstilles våren 2015 som anbefalinger. I 2013 ble det gjennomført en kartlegging av mat og måltider på norske skoler og SFO og utgitt en egen rapport som er lagt ut på Helsedirektoratets nettsider. Skolemåltidet og spesielt kantinen anses viktig for læringsmiljøet og det sosiale miljøet. Tid avsatt til å spise synes å være en særlig utfordring. Kartleggingen viser videre at matkompetanse blant SFO-lederne og andre

ansatte er spesielt viktig for å sikre gode måltidsordninger og at ansatte i SFO ønsker tilpassede retningslinjer /informasjonsmaterieil.

Forebygging av uønsket svangerskap og abort

Tabell 6.3 Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 762, post 73 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
25 614	26 309	32 177

Handlingsplan for forebygging av uønsket svangerskap og abort (2010–2015) har som hovedmål at abortraten i aldersgruppen 15–49 år skal reduseres. Målet er at tjenester med tilbud om rådgivning og veiledning, samt tjenester med tilbud om konsultasjon for prevensjon, abort og seksuelt overførbare infeksjoner (SOI) og testing og behandling av SOI/klamydia skal være lett tilgjengelige. Landsdekkende informasjons- og rådgivningstiltak for ungdom videreføres. Det jobbes nå med å få på plass en samlet strategi for seksuell helse fra 2016. Strategien skal omfatte områder som dekkes av hhv. Handlingsplan for forebygging av uønskde svangerskap og abort 2010-2015 – strategi for bedre seksuell helse og Aksept og mestring – nasjonal hivstrategi (2009-2014) forlenget til 2015.

Mer informasjon

- www.suss.no
- www.klara-klok.no
- Innføring av fast bidragssats for dekning av utgifter til hormonell prevensjon til unge kvinner i alderen 16 til og med 19 år, rundskriv I–1/2006
- Forebygging av uønsket svangerskap og abort 2010–2015 – strategier for bedre seksuell helse IS–1813

Trafikksikkerhet

Trafikksikkerhet er en viktig del av et trygt og godt oppvekst- og nærmiljø for barn og unge. Trafikksikkerhetstiltak på vegnettet kommer alle aldersgrupper til gode. I tillegg rettes mange tiltak særskilt inn mot barn og unge.

Trygg Trafikk

Tabell 6.5 Samferdselsdepartementet

kap. 1300, post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
28 850	32 300	37 300

Trygg Trafikk er en ideell organisasjon som arbeider for å oppnå best mulig trafikksikkerhet for alle trafikantgrupper med et særlig fokus på barn og unge. Organisasjonen er et kompetansesenter for trafikkopplæring i barnehage, skole og i lærerutdanningen, og har hovedansvar for å utvikle materiell til trafikkopplæring i skoleverket. Trygg Trafikk er også pådriver og veileder overfor barnehage- og skoleeiere, pedagoger og foreldre.

Mer informasjon

- www.tryggtrafikk.no

Syklistenes landsforening

Tabell 6.7 Samferdselsdepartementet

kap. 1300, post 71:

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
1 500	2 500	3 500

Syklistenes landsforening skal bl.a. arbeide for å fremme sikrere og bedre tilrettelagt sykkeltrafikk. Regjeringen ønsker å satse på sykkel som transportmiddel, særlig i de store byene. Det er også viktig å legge til rette for trygge skoleveger, slik at flere barn og unge kan sykle til og fra skolen. Tilskuddet til Syklistenes landsforening skal bidra til å utvikle organisasjonens kompetanse i spørsmål om samferdsel, miljø og trafikksikkerhet, slik at den best mulig kan fremme bruk av sykkel som et trafikksikkert transportmiddel.

Sikring av barn i bil

Statens vegvesen, Politiet og Trygg Trafikk har laget en egen brosjyre om sikring av barn i bil. Både Statens vegvesen og Trygg Trafikk i samarbeid med Ifhar laget informasjonsfilm som viser riktig sikring av barn i bil.

Mer informasjon

- www.vegvesen.no
- www.tryggtrafikk.no

Skoleveg

Samferdselsdepartementet

Forholdene må legges til rette for at barn kan ferdes trygt på veg til og fra skolen. Dette gir barna viktig trafikktraining, samtidig som det har helse- og miljømessige fordeler. I statsbudsjettet for 2015 er det prioritert om lag 386 mill. kroner til målrettede tiltak for å tilrettelegge for gående og syklende. Dertil kommer 145 mill. kr i ekstern finansiering, i tillegg til tilrettelegging for gang- og sykkelveg i forbindelse med store vegprosjekter. Midlene vil i hovedsak bli benyttet til å etablere sammenhengende sykkelvegnett i byer og tettsteder og utbygging av strekninger knyttet til skoleveger.

Regjeringen har opprettet en tilskuddsordning for gang- og sykkelveger, som er rettet mot utbygging av gang- og sykkelveger på kommunale og fylkeskommunale veger. Ordningen skal stimulere til at flere reisende kan velge sykkel som fremkomstmiddel. Budsjettavtalen mellom samarbeidspartiene har sikret at det er satt av totalt 95 mill. kr gjennom tilskuddsordningen i 2015. Det forutsettes 50 pst egenandel, som igjen

bidrar til ytterligere midler til utbygging av gang- og sykkelveg. Utbyggingsprosjekter som bidrar til sikrere skoleveger for barn skal prioriteres, og regjeringen sikrer med dette at flere barn og unge kan gå og sykle trygt i sitt lokalmiljø.

Trygg Trafikk har utviklet en veileder til foreldre og saksbehandlere i kommunen for vurdering av skolevegen. I juli 2013 trådte en ny forskrift om sikrere skoleskyss i kraft. Forskriften pålegger fylkeskommuner og kommuner å dimensjonere skoleskyssstilbudet slik at skyssberettigede elever får tilgang til sitteplass med bilbelte. Forskriften fikk virkning for skoleåret 2013/2014. I forbindelse med den nye forskriften har Trygg Trafikk i samarbeid med NHO Transport revidert «Sikker skoleskyss», et hefte med nyttige tips, råd og informasjon om hvordan skoleskyssen kan bli sikrere og hyggeligere for alle.

Ungdomsulykker i trafikken

Samferdselsdepartementet

Ungdom er sterkt overrepresentert i ulykkesstatistikken for vegtrafikkulykker, og Samferdselsdepartementet har styrket innsatsen for å redusere ungdomsulykkene. Statens vegvesen har utarbeidet ny nasjonal tiltaksplan for trafikksikkerhet 2014-2017 i samarbeid med en rekke andre aktører. Her er ungdom et viktig satsningsområde. Statens vegvesen har også hovedansvar for trafikksikkerhetsarbeid i forbindelse med føreropplæringen og for kampanjer og informasjonsarbeid rettet mot ungdom. Tiltakene skal nå ungdom både på fritidsarenaer og i skolen. Bruk av nettsamfunn og nye kommunikasjonsmedier er i denne sammenheng viktige informasjonskanaler.

Et sted der en forventer å finne ungdommer med risikoatferd, er i miljøer der bilkjøring er en viktig del av ungdomskulturen. Det er en rekke ulike pågående aktiviteter som retter seg mot risikoutsatt ungdom. Eksempler på dette er «Rett på målgruppen», «Kjør for livet» og «Real life auto». Statens vegvesen, Trygg Trafikk og politiet vil videreføre innsatsen rettet mot risikoutsatt ungdom, gjennom en kombinasjon av opplæringsprogrammer/ kommunikasjon, kjøretøyteknologi og kontrollinnsats.

Mer informasjon

- www.vegvesen.no

Trafikkopplæring i Kunnskapsløftet

Kunnskapsdepartementet og Samferdselsdepartementet

Kunnskapsløftet har kompetansemål i trafikk etter 4., 7. og 10. trinn. På ungdomstrinnet kan skoler i tillegg tilby valgfag trafikk. Trygg Trafikk tilbyr nettressurser tilpasset kompetansemålene og valgfag trafikk med eksempler på undervisningsopplegg og innhold til foreldremøter. Organisasjonen driver også kursrettet virksomhet med formål om å motivere til trafikkopplæring og styrke trafikkkompetansen i lærerutdanning og skole.

Mer informasjon

- www.trafikkogskole.no
- www.utdanningsdirektoratet.no

6.2 Innsats overfor utsatte barn, ungdom og familier

Å gi barn omsorg og trygge rammer for oppveksten er i første rekke foreldrenes ansvar. Ikke alle har foreldre som mestrer denne oppgaven godt nok. De mest utsatte barna trenger hjelp fra barnevernet og/eller andre hjelpeinstanser over kortere eller lengre perioder. Barnevernet skal være en garanti for at alle barn og unge sikres omsorg, trygghet og utviklingsmuligheter. Samtidig må barnas og foreldrenes rettssikkerhet ivaretas. Regjeringen vil videreutvikle arbeidet med å bedre tiltaksapparatet for barn og unge som utsettes for

ulike typer omsorgssvikt eller selv viser alvorlige atferdsproblemer. Det samme gjelder innsatsen for å bekjempe ulike former for vold og overgrep mot både barn og voksne. Styrket tverretattlig samarbeid mellom barneverntjenesten og andre tjenester er en forutsetning for å bedre tilbudene til utsatte barn, unge og familier. Enslige mindreårige asylsøkere har kommet til landet uten foreldre eller andre med foreldreansvar, og må ivaretas av offentlige myndigheter.

Viktige endringer i barnevernloven som styrker barnas posisjon, trådte i kraft i 2014. Blant annet inkluderer barnevernloven nå et forsvarlighetskrav. Barn i barnevernet har en lovfestet rett til medvirkning og til å ha en tillitsperson. I tillegg er tilsynet med barn i fosterhjem blitt styrket.

Statlig forvaltning av barnevernet

Tabell 6.9 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 855 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
5 952 469	5 957 630	6 346 718

Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) består av fem regionale barnevernmyndigheter og en sentral barnevernmyndighet. De regionale barnevernmyndighetene skal bistå barneverntjenesten i kommunene med plassering av barn utenfor hjemmet, bistå kommunene med rekruttering og formidling av fosterhjem og har ansvaret for at fosterhjemmene får opplæring og veiledning. Etaten har også ansvar for etablering og drift av institusjoner og for godkjenning av private og kommunale institusjoner som benyttes etter barnevernloven. Bufdir skal være et fagdirektorat for hele barnevernet. Et hovedmål for den statlige forvaltningen av barnevernet er at barn og unge skal ha omsorg og vern slik at de mestrer livet sitt og utvikler sine evner. Barnevernet skal ivareta barn, unge og familiers rettssikkerhet og gi tiltak og tjenester av riktig kvalitet til riktig tid. Prioriterte oppgaver for det statlige barnevernet i 2015 er å styrke samarbeidet mellom skole og barnevern, og utvikle tiltak for at flere barn i barnevernet fullfører sin skolegang. Det skal også rekrutteres flere fosterhjem.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

Tiltak i barne- og ungdomsvernet

Tabell 6.11 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 854 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
2 526 285	1 836 730	2 084 880

Tilsyn i barnevernet

Barneverntjenestens oppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse eller utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Tilsyn er en viktig rettssikkerhetsgaranti for barn i barnevernet. 1. februar 2014 ble den tidligere tilsynsførerordningen erstattet med et tydelig ansvar for kommunene til å føre tilsyn med barn i fosterhjem. Fylkesmennene har ansvaret for å føre tilsyn med lovligheten av kommunens oppfyllelse av plikter etter barneloven og har også ansvaret for å føre tilsyn med barn og unge i institusjoner. 1. januar 2014 ble fylkesmennenes tilsynshjemler utvidet til også å omfatte alle statlige tjenester og tiltak etter barnevernloven, ikke bare institusjonene. Det kan dermed føres tilsyn med hele tiltakskjeden i barnevernet. Statens helsetilsyn (Helsetilsynet) har ansvaret for det overordnede faglige tilsynet med barnevernet.

Mer informasjon

- www.fylkesmannen.no
- www.helsetilsynet.no

Styrket kapasitet i kommunalt barnevern

Arbeidsmengden i kommunalt barnevern økte betydelig mer enn antallet ansatte i perioden rundt 2000–2010. For å styrke barneverntjenesten, øremerket departementet midler til kommunalt barnevern i tidsrommet 2011–2014. De øremerkete midlene besto av 240 mill. kroner i 2011, 50 mill. kroner i 2012, 205 mill. kroner i 2013 og 100 mill. kroner i 2014. Dette har ført til 890 nye stillinger, samt en rekke kompetansehevende tiltak i det kommunale barnevernet. De 890 stillingene øremerkes og videreføres også i 2015. Den samlede øremerkingen blir i 2015 over 600 mill. kroner.

Akuttberedskap

Mange av landets større kommuner er knyttet til en kommunal eller interkommunal barnevernvakt. Barnevernvaktene arbeider med akutte barnevernssaker utenom barneverntjenestens ordinær kontortid. Alarmtelefonen for barn og unge er et landsdekkende tilbud som Kristiansand kommune har driftsansvaret for. Telefonen er åpen alle dager i året utenom det kommunale barnevernets åpningstider på hverdager. Målgruppene for telefonen er i første rekke barn som utsettes for ulike former for omsorgssvikt, overgrep og vold.

Mer informasjon

- www.barnevernvakt.no
- www.116111.no (alarmtelefonen tlf: 116 111)

Tiltak for ungdom over 18 år

I følge barnevernloven § 1–3 kan tiltak som er iverksatt før barnet har fylt 18 år, opprettholdes eller erstattes av andre tiltak inntil barnet har fylt 23 år, dersom den unge samtykker. Barneverntjenesten skal, i god tid før ungdommen fyller 18 år og i samarbeid med ungdommen, utarbeide en tiltaksplan for vedkommende. Ungdommene kan klage til fylkesmannen hvis de ikke får den hjelpen de ønsker. Kommunene har plikt til å gjøre oppmerksom på klageretten dersom det gis avslag på søknad om tiltak. Opphør av tiltak ved fylte 18 år og avslag på søknad om tiltak etter fylte 18 år skal regnes som enkeltvedtak, og skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste. Dette understreker at hovedregelen og utgangspunktet er at tiltak skal videreføres etter at ungdom fyller 18 år.

Mer informasjon

- Rundskriv om tiltak etter barnevernsloven for ungdom over 18 år, Q–34/2011
- DVD: En verdig start på voksenlivet og Problembarna, kan bestilles på post@barnevernsbarna.no

Kommunale fosterhjem, statlige familiehjem, beredskapshjem og institusjoner

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Regjeringen vil styrke tilbudet for barn i fosterhjem. Regjeringen vil i løpet av 2015 legge fram en melding til Stortinget om fosterhjemsomsorgen.

Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) har ansvaret for rekruttering og formidling av fosterhjem, samt opplæring og generell veiledning av fosterforeldre. Kommunene har ansvaret for plassering og oppfølging av det enkelte barn i hjemmet. Det statlige regionale barnevernet skal kunne formidle tilpassede hjem ved behov.

I Retningslinjer for statlig regional barnevernmyndighets ansvar for veiledning og opplæring av fosterforeldre etter plassering, framgår det at alle fosterforeldre skal få tilbud om generell veiledning i form av veiledningsgrupper, og de skal tilbys PRIDE (Parents, Resources, Information, Development, Education) videreopplæringskurs. I tillegg skal det finnes en vakttelefonordning for alle fosterforeldre som har behov for veiledning i en akutt krisesituasjon utenfor ordinær arbeidstid. Noen barn som er plassert utenfor hjemmet trenger en annen type oppfølging og systematisk endringsarbeid enn det et fosterhjem kan gi. Barneverninstitusjoner blir derfor for en kortere eller lengre periode hjemmet til barn og unge som verken kan bo hjemme, i fosterhjem eller i egen bopel. Barneverninstitusjonene i Norge blir drevet av det offentlige, ideelle organisasjoner og andre private aktører. Bufetat har tilbud om institusjonsplasser og godkjenner også private og kommunale barneverninstitusjoner. Barnevernloven og kvalitetsforskriften stiller krav til kvalitet i alle barneverninstitusjoner. For å sikre forsvarlig drift skal hver institusjon ha en definert målgruppe og en formulert målsetting for sin faglige virksomhet. Bufetat skal følge opp kvalitetsutviklings arbeidet knyttet til ulike målgrupper og metoder i barneverninstitusjonene. Det vil i også i 2015 bli lagt vekt på å utvikle et mer differensiert institusjonstilbud.

Mer informasjon

- www.fosterhjem.no
- www.bufetat.no

Styrket kunnskaps- og kompetanseutvikling

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barnevernet skal gi hjelp og støtte til barn og unge. Et sentralt mål er å gi hjelp som bidrar til varige og positive endringer i livene deres. Barnevernstiltakenes virkning bør derfor kunne dokumenteres gjennom forskning. Departementet satser fortsatt på å utvikle et barnevern som bygger på kunnskap fra forskning. En langsiktig forsknings- og utviklingsstrategi skal ligge til grunn for satsningen. Et eksempel på satsingen mot et mer kunnskapsbasert barnevern, er bidrag fra Norsk senter for studier av problematferd og innovativ praksis (Atferdssenteret). Senteret arbeider for å utvikle, vedlikeholde og spre kunnskap, kompetanse og metoder for å forebygge og behandle atferdsproblemer. Senteret satser også på kompetansespredning til første- og andrelinjetjenesten.

Det er igangsatt en rekke prosjekter som det vil bli arbeidet videre med i 2015, blant annet:

Forskningkunnskap om hjelpetiltak i barnevernet

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har fra 2012 gitt støtte til et forskningsprogram om hjelpetiltak som skal vare fram til våren 2015. Viktige temaer er hvem som mottar hjelpetiltak, hva som skal oppnås med hjelpetiltakene, hvordan tiltakene er utformet og blir gjennomført, og hvilke virkninger hjelpetiltakene har. Forskningen gjennomføres av Regionalt kunnskapssenter for barn og unge – Vest og NOVA.

Kompetanseutvikling i barnevernet

Departementet har som mål å styrke kompetansen i det statlige barnevernet og i det kommunale barnevernet. Både Riksrevisjonens undersøkelse av det kommunale barnevernet og Statens helsetilsyns oppsummering av det landsomfattende tilsynet med kommunalt barnevern viser at det er behov for bedre styring og ledelse i barnevernet. Opplæring i kommunene om barnevernets håndtering av meldinger og undersøkelser blir videreført og videreutviklet – basert på erfaringene i 2014 og faglige anbefalinger. Når det gjelder videreutdanningstilbud, er følgende temaer fortsatt prioriterte: flerkulturelt arbeid, barnevernfaglig veiledning, ledelse i barnevernet – inkludert ledelse av institusjoner.

Barn i barnevernet og skolegang

Brukerhøringer, tilsyn fra fylkesmennene og Riksrevisjonen har pekt på at skole- og opplæringstilbudet for barn i barnevernet er mangelfullt. Norsk og internasjonal forskning viser at barn i barnevernet har lavere utdanning enn andre barn. På denne bakgrunn bevilget regjeringen 10 millioner kroner i 2014 til å styrke skole- og opplæringssituasjonen for barn i barnevernet. Denne innsatsen videreføres i 2015.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

Barnesakkyndig kommisjon

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barnesakkyndig kommisjon har som oppgave å sikre en god faglig standard på rapporter fra sakkyndige i barnevernssaker. Barnesakkyndig kommisjon er hjemlet i § 2–5 i barnevernloven. Alle sakkyndige rapporter skal gjennomgås, enten de er bestilt av barneverntjenesten, fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, domstolene eller private parter. Hensikten med kommisjonen er å sikre barns og foreldres rettssikkerhet, samt å bidra til å styrke befolkningens tillit til barnevernet og barnevernets avgjørelser

Mer informasjon

- www.justissekretariatene.no
- Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernssaker for barneverntjenesten, fylkesnemnda eller domstolen, Q–1158 B
- Barnevernets rolle ved mistanke om overgrep under samvær, veileder Q–1121 B
- Opplysningsplikt til barnevernet og barnevernets adgang til å gi opplysninger, Q–1094 B
- Barnevernet – til barnets beste, Q–0801 B
- Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten, rundskriv Q–24/2005
- Tiltaksplaner og omsorgsplaner i barneverntjenesten, veileder Q–1104
- Internkontroll i barneverntjenesten i kommunene, veileder Q–1105
- Til barnets beste – samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten, veileder Q–1162
- Snakk med meg – om å snakke med barn i barnevernet, veileder Q–1156
- Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på institusjon, veileder Q–1157
- Forholdet mellom barnevernloven og barneloven – barneverntjenestens rolle der foreldres konflikter går ut over barnets omsorgssituasjon, veileder Q-1211 B
- Veiledende retningslinjer: Bruk av egenerklæring ved engasjering eller oppnevning av sakkyndige i barnevernssaker, juli 2014

Tiltak mot fattigdom

Arbeids- og sosialdepartementet

Som et ledd i innsatsen mot fattigdom gis det tilskudd til tiltak i kommunene for å forebygge og redusere fattigdom blant barn og unge. Målgruppen for tiltak er barn, unge og barnefamilier som er i kontakt med de sosiale tjenestene i NAV-kontoret. Ungdom i alderen 18-24 år kan også vurderes som målgruppe i de lokale

tiltakene. Formålet er å styrke det sosiale og forebyggende arbeidet i kommunene, utvikle nye tiltak overfor målgruppen, utvikle tiltak og virkemidler som styrker det helhetlige oppfølgings- og veiledningsarbeidet overfor lavinntektsfamilier, og å bedre koordinering av tiltak og samarbeid og samhandling med andre tjenesteområder. Det gis tilskudd til tiltak for å bedre barn og unges muligheter til å delta på sosiale arenaer og aktiviteter i lokalsamfunnet, herunder støtte til ferie- og fritidsaktiviteter, utstyrsbanker, leksehjelp og andre aktiviteter knyttet til skolegang, og til utarbeiding av lokale handlingsplaner. Arbeids- og velferdsdirektoratet forvalter tilskuddsordningen.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har i samarbeid med Helsedirektoratet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Fylkesmannen gitt støtte til større satsinger som Sjumilssteget i Troms og Talenter for framtida i Telemark.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har satt i gang et arbeid med å utforme et helhetlig oppfølgingsprogram for lavinntektsfamilier. Oppfølgingen skal rette seg både mot foreldrene og barna. Foreldre vil få oppfølging rettet mot arbeid, utdanning, økonomi, helse og boforhold, mens barna vil følges opp med hensyn til deltakelse på ulike sosiale arenaer som barnehage, skolefritidsordning og fritidsaktiviteter i tillegg til skolearbeid.

Arbeids- og sosialdepartementet bidrar, sammen med flere andre departementer, til en områdesatsing i indre Oslo øst. På departementets område, som er utvikling av sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte, er det satt av 4 mill. kroner også i 2015. Midlene tildeles av Arbeids- og velferdsdirektoratet etter søknad fra Oslo kommune.

Mer informasjon

- www.nav.no

Nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom

Tabell 6.13 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Kap. 857, post 61 (i 1000 kroner)

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
0	111 000	136 934

Nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom ble etablert i 2014, og er i 2015 styrket med 22 millioner kroner. Ordningen skal gi mulighet for at flere barn og ungdom skal få delta på sosiale aktiviteter og arenaer uavhengig av foreldrenes inntekt. Midlene går blant annet til ferieaktiviteter og kultur- og fritidsaktiviteter for barn og unge berørt av fattigdomsproblemer.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet forvalter den nye tilskuddsordningen og den reguleres av et eget rundskriv (Q-41/2013). Både offentlige og private instanser i alle landets kommuner kan søke om støtte til ferie- og fritidstiltak. I 2015 kan frivillige organisasjoner som arbeider for å gi et tilbud til barn i fattige familier sende søknad direkte til Bufdir.

På posten gis det også øremerkede tilskudd til tiltakene Ferie for alle (Røde Kors), FRI (Kirkens Bymisjon) og Barnas Stasjons (Blå Kors).

Mer informasjon

- www.bufdir.no
- Regelverk for nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom – søknad om støtte for 2015 (kap. 857 post 61), Rundskriv, 01/2015

Barn i familier som mottar økonomisk sosialhjelp

Arbeids- og sosialdepartementet

Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen har som formål å bedre levekårene for vanskeligstilte, bidra til sosial og økonomisk trygghet, herunder at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig, og fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet. Loven skal bidra til at utsatte barn og unge og deres familier får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Loven skal bidra til likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer. Med lovens formålsbestemmelse er det understreket at barns særlige behov skal tillegges vekt ved tildeling av tjenester. Kommunene skal legge stor vekt på at barn og unge i sosialt og økonomisk vanskeligstilte familier har rett til en mest mulig normal oppvekst. Det innebærer blant annet at de får mulighet til å delta i fritidsaktiviteter på linje med andre barn og at det ved tildeling og utmåling av stønad til livsopphold tas høyde for dette.

Det legges vekt på å øke kunnskapen om sosiale tjenester og hvordan bestemmelsene i lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen kan anvendes og bidra til å forebygge og redusere fattigdom blant barn og unge.

Mer informasjon

- Prop. 1 S (2014-2015) for Arbeids- og sosialdepartementet
- Lov av 18. desember 2009 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen
- Rundskriv Hovednr. 35 – Lov om sosiale tjenester i NAV
- Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper 2013, Statistisk sentralbyrå, Rapporter 2013/32
- www.nav.no

Stønad til enslig mor eller far

Tabell 6.15 Arbeids- og sosialdepartementet

kap. 2620 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
3 744 518	3 612 300	3 620 280

Formålet med stønadsordningene er å sikre inntekt i en overgangsperiode for personer som har aleneomsorg for barn, og midlertidig hjelp til selvhjelp slik at de kan bli i stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid. Det kan ytes overgangsstønad, utdanningsstønad, stønad til barnetilsyn og tilskudd til flytting for å komme i arbeid. Overgangsstønad kan som hovedregel gis fra opptil to måneder før fødselen, og fram til barnet fyller åtte år.

Mer informasjon

- www.nav.no

Tiltak for barn som pårørende

Helse- og omsorgsdepartementet

Regjeringen vil følge opp og gi hjelp til barn som pårørende når foreldrene har alvorlig sykdom. Formålet er å gi tidligere hjelp til barna, styrke veiledning og kompetanseheving i tjenestene, gi langsiktig oppfølging av barna, øke forskningsaktiviteten og spre erfaringer. Det legges vekt på tiltak som kommer barna direkte til gode.

Endringer i helsepersonelloven og spesialisthelsetjenesteloven om oppfølging av barn som pårørende fra 2010 har styrket barnas rettstilling og gjør at mindreårige barn av psykisk syke, rusmiddelavhengige, alvorlig somatisk syke eller skadde pasienter får bedre oppfølging når foreldrene mottar helsehjelp. Helsepersonell har fått plikt til å bidra til å ivareta mindreårige barn som pårørende, og helseinstitusjoner skal i nødvendig utstrekning ha barneansvarlig personell med ansvar for å fremme og koordinere helsepersonells oppfølging av barna. I løpet av 2010 og våren 2011 har alle helseinstitusjoner som behandler alvorlig syke voksne pasienter utnevnt barneansvarlig personell.

Sørlandet sykehus HF leder Barns Beste – Nasjonalt kompetansenettverk for barn som pårørende. Kompetansenettverket har blant annet utarbeidet opplæringsprogram for barneansvarlige og etablert forskernettverk og nettverk for brukerorganisasjoner. Helse Nord-Trøndelag HF og Vestre Viken HF har etablert flerårige forsøk med lavterskeltilbud for langsiktig oppfølging av gravide mødre/foreldre med rus og/eller psykiske problemer og barnet fra fødsel til skolealder. Forsøkene er gjort permanente fra 2013. To nye tilsvarende tiltak ble opprettet i 2013.

Ideelle organisasjoner, Bl.a. Blå Kors, har utviklet modeller og tiltak som kan nå barn/pårørende. I budsjettet for 2015 foreslås 9 mill. kroner øremerket til Blå Kors og videreutvikling av Kompasset. Forskning på området barn som pårørende ble i 2011 en egen femårig strategisk satsing gjennom Norges Forskningsråd. Fire prosjekter er tildelt midler. Helsedirektoratet satte i 2013 i gang en levekårsundersøkelse av barn med rusavhengige foreldre. Det ble i 2014 gitt et tilskudd på 3,2 mill. kroner til dette arbeidet. Livekårsundersøkelsen gjennomføres og ferdigstilles i 2014. Det foreslås å videreføre tilskuddet med 2,2 mill. kroner til kompetansehevede tiltak i helse- og omsorgstjenesten.

Mer informasjon

- www.barnsbeste.no
- www.helsedirektoratet.no

Individuelle planer for barn med behov for langvarige helse- og omsorgstjenester

Helse- og omsorgsdepartementet

Barn som har behov for koordinerte helse- og omsorgstjenester over lang tid, samt alle barn innen det psykiske helsevernet, har rett til å få utarbeidet en individuell plan. En individuell plan skal være en helhetlig plan for å sikre brukermedvirkning og at de ulike tjenestene samordnes. Både kommunen og spesialisthelsetjenesten har plikt til å sørge for at individuell plan utarbeides. Erfaring viser at bruk av individuell plan styrker samarbeid mellom ulike deler av hjelpeapparatet.

Mer informasjon

- helsedirektoratet.no
- Forskrift om habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator (www.lovdata.no)
- Individuell plan – veileder til forskriften, IS-1253
- Individuell plan, Brosjyre, IS-1292 (finnes på flere språk)
- Gjør det så enkelt som mulig – tipshefte om individuell plan, IS-1544
- Veileder om habilitering, rehabilitering individuell plan og koordinator (kommer våren 2015 – Helsedir))

Mindreårige asylsøkere og flyktningbarn

Barn og ungdom i asylmottak

Justis- og beredskapsdepartementet

Antall barn i mottak

31.desember 2009	5 461
31.desember 2010	4 295
31.desember 2011	3 814
31.desember 2012	3 685
31.desember 2013	3 491
31.desember 2014	2 754

Per 31. desember 2014 bodde det 2 754 barn i norske asylmottak. Mottakene skal være tilrettelagt etter barnas behov og livssituasjon. Barn som kommer alene får en annen type oppfølging enn barn som kommer sammen med foresatte. Utlendingsdirektoratet stiller krav til driftsoperatør for asylmottak at alle barn fra to år og til grunnskolealder som bor i mottak skal ha et daglig aktivitetstilbud.

Det gis også midler til aktivitetstilbud for barn og unge i mottak over en egen tilskuddspost som forvaltes av Utlendingsdirektoratet. Formålet med tilskuddsordningen er å bidra til at barn i mottak får en meningsfull hverdag og en så normalisert barndom som mulig innenfor rammene av et asylmottak. Det er et mål at barna skal være i fysisk aktivitet. Det er bevilget om lag 19,5 mill. kroner til aktivitetstilbud for barn i mottak i 2015. Erfaring fra tidligere år viser at tiltaket har virket brobyggende gjennom å legge til rette for felles aktiviteter for barn i asylmottak og lokale barn, samtidig som det har bidratt til å knytte bånd mellom barna i mottakene. Tilbakemeldingene har vært at barn har vist mestringsglede og stort engasjement.

Asylmottak er et midlertidig botilbud. Tilbudet er ikke ment for langvarig opphold, og dette er særlig viktig når det gjelder barn. Beboere i mottak med endelig vedtak skal enten forlate landet eller bosettes. I dag er det en betydelig utfordring knyttet til bosetting og retur, på tross av at antall beboere i mottak med endelig vedtak er redusert i 2014. Regjeringen vil i 2015 styrke innsatsen for raskere retur og bosetting ytterligere. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har ansvar for bosetting. Raskere effektivisering vil bidra til færre barn med lang botid i mottak.

Oversikt over særskilte ordninger for barn og unge i en asylsøkerfase:

Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for å tilby innkvartering til personer som søker beskyttelse i Norge, og for å avgjøre om det skal gis tillatelse til opphold i Norge. Mens asylprosessen varer skal Utlendingsdirektoratet legge til rette for at beboerne får sine rettigheter etter annen lovgivning ivarettatt.

Rett til opplæring:

Se kapittel om Minoriteter i utdanningssystemet, underkapittel språklige og nasjonale minoriteter i skole og utdanning.

Rett til helse- og omsorgstjenester:

Barn og unge under 18 år som oppholder seg i Norge har tilnærmet de samme rettigheter til helse- og omsorgstjenester fra kommunen og spesialisthelsetjenesten, som barn som er bosatt her. Det gjelder uavhengig av om oppholdet er lovlig eller ulovlig. Dette følger av forskrift 16. desember 2011 nr. 1255 om rett til helse- og omsorgstjenester til personer uten fast opphold i riket. De har rett til øyeblikkelig hjelp, annen nødvendig helsehjelp samt omsorgstjenester, som for eksempel avlastningstiltak og praktisk bistand i form av brukerstyrt personlig assistanse (BPA). De har også rett til å få en fornyet vurdering (second opinion) fra spesialisthelsetjenesten, fritt valg av sykehus og individuell plan ved behov for langvarige og koordinerte tjenester. Et vilkår for rett til å stå på fastleges liste er at man er registrert i folkeregisteret som bosatt i en norsk kommune. Utgangspunktet er at de selv må betale for helsehjelpen, herunder dekke behandlings- og forpleiningsutgifter i sykehus. Dersom pasienten ikke er i stand til å dekke utgiftene selv, skal utgiftene dekkes av helseinstitusjonen.

Barn og unge under 18 år som søker eller har søkt om beskyttelse (asyl) er medlemmer i folketrygden med begrenset trygdedekning. Det innebærer at de har et særlig rettsvern. Trygdedekningen gjelder fra det tidspunkt det er søkt om asyl frem til søknaden er endelig avslått. I denne perioden har de fulle rettigheter til helsehjelp etter reglene i pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 2. Det vil si at de i tillegg til rettighetene som er nevnt i avsnittet over, har rett til dekning av utgifter til reise i forbindelse med behandling i Norge. Videre har de rett til å stå på liste hos fastlege. Trygdedekningen innebærer dessuten at de har rett til stønad til dekning av utgifter til helsetjenester etter reglene i folketrygdloven kapittel 5. Det gis også refusjon for utgifter til akutt behandling frem til vedkommende faktisk forlater landet etter endelig avslag på asylsøknaden. Dette følger av forskrift 14. mai 2008 nr. 460 om trygdedekning for asylsøkere og deres familiemedlemmer. I tillegg skal folketrygden dekke behandlings- og forpleiningsutgifter i sykehus for denne gruppen, jf. spesialisthelsetjenesteloven § 5-3.

Tilskuddsordning til vertskommuner for asylmottak.

Det er en egen ordning for å dekke kommunenes utgifter til helse, barnevern, tolk og administrasjon i forbindelse med drift av mottak i kommunen. Tilskuddsordningen gis til kommuner med asylmottak i drift i sin kommune, og består av en grunnsats per kommune (vertskommuner for omsorgssentre mottar ikke grunntilskudd) og egne satser for ulike typer mottaksplasser. Laveste sats per år er for medfølgende barn i ordinære mottak (kr 7 560). Satsen for enslige mindreårige mellom 15 og 18 år er høyere (kr 13 965), mens plass i omsorgssenter utløser en høyere sats per plass (kr 34 444). Den aller høyeste satsen er per tilrettelagt plass (kr 128 385). Det finnes 80 slike mottaksplasser, for personer med særskilte behov, eksempelvis barn og unge asylsøkere med nedsatt funksjonsevne.

I tillegg omfatter ordningen et særtilskudd ved omsorgsplassering etter barnevernslovens kap. 4. For 2015 er satsene per måned 25 180 kroner for medfølgende barn, og 12 590 kroner for enslige mindreårige asylsøkere.

Endelig omfatter ordningen tilskudd for plass i barnehage for asylsøkerbarn i alderen fire og fem år (til skolestart). For 2015 er satsen 11 114 kroner per barn per måned (11 måneder per år). Tilskuddet inkluderer foreldrebetaling og kostpenger.

Mer informasjon

- www.udi.no

Barns situasjon i asylsaksbehandlingen

Justis- og beredskapsdepartementet

Flere bestemmelser i utlendingsloven presiserer det sentrale prinsippet i barnekonvensjonen om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn. Det er likevel viktig å merke seg at dette er kun ett av flere hensyn.

Justis- og beredskapsdepartementet vedtatt endringer i utlendingsforskriften som vil tydeliggjøre regelverket om oppholdstillatelse som følge av barnas tilknytning til Norge og hvilke vurderinger som skal fremgå av vedtak som berører barn. Forskriftsendringene trådte i kraft 8. desember 2014.

Justis- og beredskapsdepartementet har også vedtatt en forskriftsendring som gjennomfører en engangsløsning for en gruppe lengeværende barn og deres nærmeste familie. Forskriftsendringen trådte i kraft 1. juli 2014.

Enslige mindreårige asylsøkere

Justis- og beredskapsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 856 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
185 980	200 139	201 677

Bufdir har ansvaret for å bosette enslige mindreårige under 15 år som får innvilget oppholdstillatelse, mens IMDi har ansvaret for å bosette de mellom 15 og 18 år.

Fra 2008 overtok barnevernet omsorgen for enslige, mindreårige asylsøkere under 15 år. Omsorgsreformen ble evaluert i 2014. Det statlige barnevernet har nå fire omsorgssentre for enslige mindreårige under 15 år. Målsettingen er at enslige mindreårige skal bosettes innen 3 måneder etter at positive vedtak er fattet. Det er imidlertid noen utfordringer i bosettingsarbeidet. Litt over en tredjedel av barna med positive vedtak i omsorgssentrene venter utover tre måneder (2014) på ledige plasser i kommunene. Noen barn med avslag venter også i omsorgssentrene. Dette gjelder saker hvor det er besluttet å foreløpig ikke iverksette utreise. Da er det ikke aktuelt å bosette barna.

Bosetting av enslige mindreårige forutsetter et kompetent og tilpasset apparat i kommunene slik at de er klare til å ta imot disse barna. Dette innebærer både et behov for plasser og tilstrekkelige ressurser i det kommunale barnevernet. Enslige mindreårige har behov for varierende grad av oppfølging i kommunen.

Det er et etterslep i bosettingsarbeidet. Fortsatt venter barn med positivt vedtak i omsorgssentrene på bosetting lenger enn ønskelig. Målsettingen er at enslige mindreårige skal bosettes innen 3 måneder etter at positivt vedtak er fattet. Det har vært en positiv utvikling i denne måloppnåelsen både for barn under 15 år og for barn mellom 15 og 18 år.

Det arbeides med en levekårsundersøkelse av barn i asylsøkerfasen som skal gjentas med jevne mellomrom, slik at en over tid kan samle inn og sammenligne informasjon om levekårsindikatorer innenfor blant annet skole, barnehage, barnevern, helse, fysiske forhold og sosiale aktiviteter. Første levekårsundersøkelse vil foreligge etter sommeren 2015. Arbeidet utføres ved NTNU Samfunnsforskning, NIBR og Høgskolen i Nord-Trøndelag.

Mer informasjon

- www.udi.no

- www.bufetat.no/barnevern/ema/
- Barneverntjenestens ansvar for enslige mindreårige asylsøkere og andre mindreårige personer i mot- tak, omsorgssentre og kommuner, Rundskriv Q-06/2010

Tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige flyktninger og statsrefusjon av kommunenes – utgifter til barneverntiltak

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 821, post 61 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
333 100	448 165	434 534

kap. 854, post 65 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
1 860 638	1 023 534	1 205 158

Målet med de to økonomiske ordningene er å bidra til at enslige mindreårige blir bosatt så raskt som mulig i gode og individuelt tilpassede bo- og omsorgstilbud. Bevilgningen under kap 821 post 61 skal dekke det særskilte tilskuddet som utbetales til kommuner som bosetter enslige mindreårige flyktninger. Det er Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) som, etter fullmakt fra departementet, utbetaler disse midlene fra Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige flyktninger. Post 65 omfatter bevilgningen statsrefusjon for kommunenes utgifter til barneverntiltak. Kommunene betaler en egenandel som er satt til 16 600 kroner per barn per måned i 2015. Staten refunderer 80 prosent av kommunenes utgifter ut over dette. Kommunene finansierer selv den resterende andelen på 20 prosent. Barne-, ungdoms- og familieetaten har ansvaret for å administrere refusjonsordningen.

Andre grupper barn som omfattes av de to økonomiske ordningene er:

- Barn som blir etterlatt i Norge av sine foreldre etter endelig avslag på søknad om asyl
- Barn som kommer til Norge som turister og hvor foreldrene reiser fra Norge uten å ta med seg barna
- Barn av enslig forelder som søker asyl, dersom forelder dør i Norge før asylsøknaden er avklart
- Barn som kan være ofre for menneskehandel
- Barn som har fått oppholdstillatelse, men hvor foreldrene ikke har fått oppholdstillatelse

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ga i 2011 ut en håndbok til kommunene om bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger.

Mer informasjon

- www.imdi.no
- www.bufetat.no
- Rundskriv 2/13 Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige flyktninger

6.3 Arbeid mot vold, overgrep og utnyttning av barn og unge

Arbeidet mot vold og overgrep er et prioritert område for regjeringen. Det må jobbes målrettet for å forebygge at det skjer, og sørge for best mulig hjelp til dem som likevel blir utsatt. Barn og unge er særlig sårbar. Noe av det viktigste som har vært gjort er å etablere et landsdekkende tilbud med Barnehus. Det ble gjennomført en evaluering av barnehusene i 2012. Evalueringen viser blant annet at barn og unge opplever seg svært godt ivaretatt i barnehusene, og at det gis et helhetlig tilbud.

Justis- og beredskapsdepartementet gjennomfører nå en rekke tiltak for å hjelpe og beskytte barn som er utsatt for vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep. I tillegg videreføres innsatsen mot internettrelaterte overgrep mot barn og mot menneskehandel.

Regjeringen har en rekke tiltak på området tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet. Viktige tiltak nevnes senere i kapitlet.

«En god barndom varer livet ut» – Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet – sammen med Justis- og beredskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet – la høsten 2014 frem en prioritert tiltaksplan for å motarbeide vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom. Tiltaksplanen skal synliggjøre regjeringens innsats for oppfølging av strategien *Barndommen kommer ikke i reprise – strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014–2017)*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet koordinerte arbeidet. Planen erstatter tiltaksdelen i foreliggende strategi, og inneholder forbedrede tiltak fra den tidligere strategien, samt nye tiltak.

Den nye tiltaksplanen – *En god barndom varer livet ut* – gjelder for perioden 2014–2017, og inneholder 43 tiltak for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom. Hovedmålsettingen med planen er å forebygge og hindre at barn og ungdom utsettes for vold og seksuelle overgrep i eller utenfor hjemmet. Barn og ungdom som utsettes for vold og overgrep skal sikres tidlig og riktig hjelp, uavhengig av hvor i landet de bor.

I planen rettes innsatsen mot følgende områder:

- Forebyggende arbeid og godt foreldreskap
- Det offentliges ansvar
- Barn og ungdoms egen deltakelse
- Tverrfaglig samarbeid og frivillig sektor
- Rett hjelp til rett tid
- Forskning og kompetanse

Det vil bli utarbeidet årlige statusrapporter for arbeidet, som vil gjøres tilgjengelig på nett for allmennheten. Frivillige organisasjoner som er berørt av temaene, og særskilt barne- og ungdomsorganisasjonene, vil bli trukket inn i oppfølgingsarbeidet.

Voldsoffererstatning

Justis- og beredskapsdepartementet

Barn og unge som har blitt utsatt for vold kan få voldsoffererstatning fra staten. Det kan også barn som har vært vitne til vold mot en nærstående person. Disse kan få reaksjoner av samme art som barn som selv utsettes for vold. Videre vil barn og unge som har bistått voldsofre, for eksempel i redningsarbeidet 22. juli 2011, kunne få voldsoffererstatning. Det er innført en særskilt foreldelsesregel for barn og unge. Etter denne vil det alltid være tilstrekkelig at søknad om erstatning fremsettes til Kontoret for voldsoffererstatning før skadelidte fyller 21 år.

Mer informasjon

- www.voldsoffererstatning.no

Krisesentertilbud og støttesentre mot incest

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet

Gjennom lov om kommunale krisesentertilbud (krisesenterlova), som trådte i kraft 1. januar 2010, er krisesentertilbudet for barn styrket. I loven presiseres det at barn er egne brukere av krisesentertilbudet. Loven pålegger kommunene å sikre barn, kvinner og menn som er ofre for vold eller trusler om vold i nære relasjoner et godt og helhetlig krisesentertilbud.

Barn (i følge med foreldre/foresatte) er en sentral brukergruppe på krisesentertilbudene. I 2013 overnattet 1746 barn på et krisesenter, en oppgang fra 1763 i 2012 og 1725 i 2011. Antall barn har vært stabilt over tid. Litt over halvparten av barna var fra 0 til 5 år. Beboere med barn hadde oftere vært utsatt for vold i en lengre periode enn beboere uten barn. Dette betyr at mange av barna hadde levd med vold i store deler av sine liv.

Resultatene for krisesentertilbud til kvinner viser at det jevnt over har vært små endringer sammenlignet med 2012. Sammenlignet med 2010 har det vært en økning i antall senter som har tilbud til barn på flere områder. Dette kan tyde på et økt fokus på barns behov, og at krisesenterloven har hatt en effekt i retning av en bedre tilpasning av tilbudene for barn.

Krisesentertilbudene til menn hadde mange av de samme tilbudene til barn som krisesentertilbudene til kvinner. Samtidig hadde en lavere andel krisesentertilbud til menn enn kvinner et tilbud til barn. Seks av krisesentertilbudene for menn hadde ingen tilbud til barn. Dette omfattet hovedsakelig tilbud til menn som ikke var fullt utbygd og manglet lokaler/overnattings-tilbud. I noen tilfeller ble menn med barn henvist videre til andre krisesentre som hadde tilbud til barn.

Landets 22 støttesentre mot incest og seksuelle overgrep gir råd, støtte og veiledning til personer som tidligere har vært utsatt for incest eller seksuelle overgrep og pårørende til utsatte barn. Sentrene tilbyr blant annet deltakelse i selvhjelpsgrupper og er et viktig supplement til det offentlige hjelpeapparatet. Sentrene er lavterskeltilbud uten krav til henvisning. Noen sentre driver også undervisnings- og informasjonssvirksomhet i barnehager og skoler. Utviklingen viser at andelen brukere i yngre aldersgrupper har økt de siste årene, og nesten en av fem kvinnelige brukere er under 18 år.

Mer informasjon

- www.bufdir.no
- www.krisesenter.com
- www.norskkrisesenterforbund.no
- www.fmso.no

Statens barnehus og dommeravhør

Justis- og beredskapsdepartementet

Arbeidet med å beskytte barn har høy prioritet. Regjeringen vil sørge for en bedre koordinering av hjelpen til barn som utsettes for overgrep, mishandling og vold, eller er vitne til slikt. Statens barnehus er et tilbud som skal gi helhetlig hjelp og omsorg til barn som har vært utsatt for overgrep. Huset skal være utstyrt for gjennomføring av dommeravhør og medisinske undersøkelser av barn. I tillegg skal det være rom for samtale og terapi. Statens barnehus er også viktige for å styrke kompetansen til dem som arbeider med barn. Det er et mål å bedre samarbeidet mellom etater i forbindelse med overgrepssaker samt gi råd og veiledning til foreldre og andre pårørende. Det er til sammen etablert 10 barnehus rundt om i landet. De to siste ble etablert i

Bodø og Sandefjord høsten 2013. I tillegg er det Statens barnehus i Bergen, Hamar, Kristiansand, Trondheim, Tromsø, Oslo, Stavanger og Ålesund.

Det er et problem at ventetiden for dommeravhør er lang. Politidirektoratet skal sikre at dommeravhør gjennomføres innen lovpålagt frist og som et første delmål skal gjennomsnittlig saksbehandlingstid ikke overstige 40 dager innen utgangen av 2014. Politidirektoratet skal videre utarbeide en behovsanalyse som skal bidra til riktig dimensjonering av ressurser til barnehus framover. Anbefalingene fra arbeidsgruppen som har vurdert drift og tilsyn med barnehusene med sikte på bedre oppfølging og mer enhetlig drift av barnehusene skal følges opp av Politidirektoratet. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider med Prop. L om endringer i straffeprosessloven – avhør av særlig sårbare personer i straffesaker og en ny forskrift om samme emne. Det tas sikte på at lovendringene og ny forskrift skal tre i kraft i løpet av 2015. Spørsmålet om obligatorisk bruk av barnehus og hvem som skal ha ansvar for avhørene vil bli omhandlet i lovproposisjonen.

Mer informasjon

- www.politi.no

Bedre beskyttelse av barn som bruker Internett

Justis- og beredskapsdepartementet

Politiet arbeider mot internettrelaterte overgrep mot barn både for å forebygge og for å avdekke kriminalitet. Kartlegging og muligheten til å følge opp lovbrudd på nett avhenger mye av tips og informasjon fra befolkningen. Kripos har en tipslinje der det kan gis opplysninger om seksuelle overgrep inkludert produksjon av bilder eller film med overgrep mot barn. Kripos behandler tips og vurderer om innholdet strider mot bestemmelsene i straffeloven. Det er mulig å rapportere om overgrep direkte til politiet gjennom Rød knapp, og Kripos samarbeider med nettsteder som henvender seg til barn for å spre tilgang til denne rapporteringsmuligheten. Gjennom samarbeid med internettilbyderne eksisterer det en frivillig ordning for blokkering av overgrepsmateriale på nett, og gjennom en «stoppside» med politiets logo og informasjon om lovgiving m.m. viser politiet at ulovlig aktivitet på Internett følges opp.

Internasjonalt samarbeid er avgjørende når det gjelder internettrelaterte overgrep. Norske myndigheter har gjennom Kripos vært aktive i en årrekke blant annet ved å bidra til Interpols arbeid med å identifisere barn som har vært utsatt for overgrep samt til arbeidet med Interpols billeddatabase over misbrukte barn. Parallelt med at man lettere kan avsløre overgripere, kan man identifisere ofre for overgrep og hindre distribusjon av bilder og videoer.

Mer informasjon

- www.politi.no
- www.tips.kripos.no

Vold i nære relasjoner

Justis- og beredskapsdepartementet

Vold mot kvinner og barn i nære relasjoner er svært alvorlig kriminalitet, og et stort og omfattende samfunnsproblem. Regjeringen vil derfor arbeide for å øke kompetansen i politiet og rettsvesenet om vold i nære relasjoner og tilfeldig vold mot mennesker fra utsatte grupper, jf. Sundvolden-erklæringen.

Regjeringens tiltak omfatter blant annet etablering av et femårig forskningsprogram om vold i nære relasjoner som gjennomføres av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) og Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). Barn og ungdoms utsatthet vil utgjøre en viktig del av programmet. Det er videre etablert en ny tilskuddsordning for forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner der frivillige organisasjoner og andre kan søke om tilskudd til tiltak. Gjennom øremerkede

midler til forebyggende tiltak skal det blant annet gjennomføres en kampanje mot vold og overgrep i regi av ung.no.

Mer informasjon

- «Et liv uten vold» Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014- 2017, handlingsplan G-0431 B

Tvangsekteskap og kjønnslemlestelse

Tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet (2013-2016) inneholder til sammen 22 tiltak.

Målet er at ved utgangen av 2016 skal innsatsen i denne handlingsplanen være godt forankret både i offentlig sektor og i arbeidet til de frivillige organisasjonene. Arbeidet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet skal være en integrert del av berørte instansers tjenesteyting. Innsatsen skal ses i sammenheng med og supplere arbeidet mot vold i nære relasjoner, og innsatsen mot vold og seksuelle overgrep mot barn.

Regjeringen har satt i gang en rekke tiltak på området tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet. Viktige tiltak er minoritetsrådgivere på ungdomsskoler og videregående skoler, integreringsrådgivere ved utenriksstasjonene, Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse og regionale koordinatorstillinger ved IMDi sine regionkontor. I tillegg er det i løpet av 2014 utviklet en app, #meg, som skal være til hjelp for ungdom som er i fare for, eller som blir utsatt for, tvangsekteskap i Norge eller i utlandet.

Blant forskningsrapporter på området som kom i 2014, er Institutt for samfunnsforskning rapport *Transnasjonal oppvekst – om lengre utenlandsopphold blant barn og unge med innvandrerbakgrunn*, og Fafos rapport *Forskningsbasert politikk? En gjennomgang av forskningen på tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet, og av de politiske tiltakene på feltet*. Den nasjonale kompetansefunksjonen som er rettet mot kjønnslemlestelse, og som er etablert ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, *videreføres*.

IMDi (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet) har i 2014 hatt omtrent 30 minoritetsrådgivere på ungdomsskoler og videregående skoler. Rådgiverne støtter og hjelper ungdom som blir utsatt for press og tvang. IMDi har også fire integreringsrådgivere som arbeider med dette området ved fire utenriksstasjoner. Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse består av representanter fra Utlendingsdirektoratet, Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Helsedirektoratet, Arbeids- og velferdsdirektoratet og IMDi. Teamet gir råd, veiledning og assistanse til førstelinjetjenesten i deres arbeid med konkrete saker. De seks regionale koordinatorene som er ansatt ved IMDi's regionkontor er pådrivere for å etablere kompetansenettverk regionalt og lokalt.

Bo- og støttetilbudet til ungdom over 18 år som er utsatt for tvangsekteskap, kjønnslemlestelse eller andre alvorlige begrensninger av unges frihet videreføres. Tilbudet ble styrket i revidert nasjonalbudsjett med 1,4 mill. kroner. Det blir styrket ytterligere med 2,4 mill. kroner i 2015.

Den økonomiske innsatsen på dette området videreføres på samme nivå som tidligere år, med unntak av styrkingen til bo- og støttetilbudet.

Mer informasjon

- www.tvangsekteskap.no
- www.imdi.no
- www.bufetat.no
- www.helsenorge.no
- Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet (2013-2016), Q-1207

Tiltak mot menneskehandel

Justis- og beredskapsdepartementet Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Det fremgår av Sundvolden-erklæringen at Regjeringens mål er å styrke arbeidet mot menneskehandel og overgrep mot barn, herunder spredning av overgrepssbilder av barn.

Barn som er ofre for menneskehandel har særskilte behov for beskyttelse og bistand, og de skal sikres tilrettelagt oppfølging. Departementene har som mål å sikre bedre samordning og klarere ansvarlinjer i oppfølging av antatte ofre for menneskehandel, herunder skal vi vurdere en nasjonal koordinerende instans. Dette er en klar anbefaling fra **GRETA**, Europarådets overvåkningsorgan på menneskehandelsområdet.

I det videre arbeidet mot menneskehandel med barn, er følgende viktig:

- Det skal sikres bedre samordning og klarere ansvarlinjer i oppfølging av enslige mindreårige asylsøkere/mindreårige uten tilknytning til Norge som påtreffes i rusmiljøer
- Innsatsen fortsetter for å forebygge og oppklare at barn forsvinner fra asylmottak eller barnevernets omsorgssentre
- Omsorgstilbudet for barn utsatt for menneskehandel skal videreutvikles
- Norge skal delta aktivt i det regionale og internasjonale arbeidet for å beskytte barn mot menneskehandel
- Det innhentes forskningsbasert kunnskap om mindreårige ofre for menneskehandel, herunder hvordan tvangstiltakene jf barnevernloven § 4-29 fungerer i praksis. Arbeidet utføres ved Fafo i samarbeid med ISF. Rapporten vil foreligge sommeren 2015.

Mer informasjon

- www.politi.no
- Prp. 43 L (2011-2012), Endringer i barnevernloven

6.4 Styrking av psykisk helsearbeid

Å styrke psykisk helsevern og det kommunale psykiske helsearbeidet for barn og unge er et mål for regjeringen. Om lag 5 prosent av barn og unge i Norge får behandling i det psykiske helsevesenet for barn og unge (BUP). Hjelp til barn og unge med psykiske lidelser skal primært gis fra poliklinikker og gjennom ambulant virksomhet. Det er i dag om lag 2600 årsverk til tiltak og tjenester til barn og unge med psykiske lidelser og vansker i kommunene. Samarbeid mellom spesialisthelsetjeneste og kommunalt psykisk helsearbeid, og mellom behandlingsapparatet og viktige aktører i barnets eller den unges liv vil alltid være viktig.

Kommunale tjenester

Helse- og omsorgsdepartementet

Opptappingsplanen for psykisk helse forutsatte en omfattende utbygging, kapasitetsøkning og effektivisering av spesialisthelsetjenesten, psykisk helsevern. For barn og unge innebærer dette en helhetlig tenkning og et bredt spekter av tiltak på tvers av sektorgrensene og forvaltningsnivåer. Målet med tjenestetilbudet er å fremme uavhengighet, selvstendighet og evne til å mestre eget liv. I budsjettet for 2015 foreslår regjeringen

å slå sammen budsjettkapitlene for rus- og psykisk helsearbeid i et nytt kapittel 765, som et ledd i arbeidet med å i større grad se disse fagområdene i sammenheng. Bevilgningen dekker en rekke viktige formål som bidrar til utvikling og kompetanseheving i de kommunale tjenestene til barn og unge med psykiske problemer og lidelser. En helhetlig satsing på barn- og ungefeltet, med bedret lavterskeltilbud og forebyggende tjenester for barn og unge, som helsestasjons- og skolehelsetjenesten, er et viktig ledd i regjeringens satsing på å gjøre psykisk helse til en integrert del av folkehelsepolitikken.

200 mill. kroner av veksten i kommunenes frie inntekter er begrunnet med behovet for å styrke kommunale tjenester til mennesker med rus- og/eller psykisk helseproblemer. Ved å gi kommunene rom til å prioritere tiltak der kommunene selv vurderer at utfordringene er størst, sikrer vi at midlene brukes best mulig. For mange kommuner vil en styrking av det psykiske helsearbeidet for barn og unge være en god prioritering.

Samtidig er det behov for et løft for å bekjempe tabuer og styrke det forebyggende arbeidet mot selvmord og selvskadning. Regjeringen vil også bidra til et bedre og mer forpliktende samarbeid mellom barnevernet og psykisk helsetjenester til barn og unge i både kommune og spesialisthelsetjeneste.

Rekrutteringen av psykologer til kommunene representerer også en styrking av arbeidet med barn og unge. Et klart flertall av psykologene som har blitt rekruttert inn gjennom tilskuddsordningen så langt arbeider med barn og unge. Målsetningen er at psykologene skal arbeide helsefremmende og forebyggende, og at de skal kunne trekkes inn i arbeid også utenfor helse- og omsorgssektoren. Regjeringen viderefører rekrutteringstilskuddet for psykologer i kommunene i 2015.

Fylkesmennenes rådgivere innen kommunalt psykisk helsearbeid vil videreføre sitt arbeid med å følge opp sektoren. Ordningen med lønnstilskudd til kommunene for å stimulere høyskoleutdannet personell til å ta tverrfaglig videreutdanning i psykososialt arbeid med barn og unge er viktig både for psykisk helse- og rusarbeidet.

Tiltak for kompetanseheving om psykisk helse

Helse- og omsorgsdepartementet

Helse- og omsorgsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har samarbeidet om sammenslåing av regionsentre for barn og unges psykisk helse og barnevernets utviklingssentre. Sentrene i vest, midt og nord er nå slått sammen. Sammenslåingen har styrket den tverrfaglige kompetansen i tjenestene, og bedret det tverrsektorielle samarbeidet. Målet er felles regionale forsknings-, kompetanse- og utviklingssentre som ivaretar temaer knyttet til barn og unges utvikling og deres tjenestebehov i den enkelte region. Sentrene skal bidra til å utvikle, kvalitetssikre og forvalte vitenskaplig og praksisnær tverrfaglig kunnskap og kompetanse innen alle sentrale områder i arbeid med barn og unges psykiske helse og barnevern, samt bidra til at slik kompetanse er tilgjengelig.

Regionsentrene står for en betydelig utdannings- og forskningsaktivitet som er av avgjørende betydning for den videre utviklingen av det psykiske helsetilbudet til barn og unge. Regionsentrene lager nå nye utdanningstilbud spesielt rettet mot ansatte i kommunen i tråd med kommunenes kompetansebehov. Brukermedvirkning er tema i utdanningene til regionsentrene. Kor (klient og resultatstyrt praksis) er tatt i bruk som verktøy for å styrke brukerinvolveringen innen psykisk helse og barne- og familievern. Sentrenes forskningsprosjekter inkluderer brukerperspektivet ved at både barn og foreldre blir hørt direkte og systematisk om sine erfaringer med helsetjenesten. Utvikling av kompetanse på brukermedvirkning skal prioriteres.

Mer informasjon

- www.rbup.no
- www.helse.uni.no

Ventetidsgaranti for barn og unge med psykiske lidelser eller rusmiddelavhengighet

Helse- og omsorgsdepartementet

Ventetidsgaranti i spesialisthelsetjenesten for barn og unge under 23 år med psykiske lidelser eller rusmiddelavhengighet innebærer at ingen skal vente mer enn 10 virkedager på vurdering av rett til nødvendig helsehjelp. Dersom slik rett blir gitt, skal ingen vente mer enn maksimalt 90 dager (65 virkedager) før behandling blir iverksatt.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

Psykisk helsevern for barn og unge – veileder for poliklinikker

Helse- og omsorgsdepartementet

Helsedirektoratet har utarbeidet en veileder for poliklinikker i psykisk helsevern for barn og unge. I henhold til veilederen bør det legges til rette for at unge med tilbud i poliklinikker i psykisk helsevern for barn og unge, også etter fylte 18 år, kan beholde sin behandler i de tilfeller der det er etablert et tillitsforhold, og de unge selv ønsker det. Dette tilbudet bør kunne gis inntil fylte 23 år.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

Innsats mot selvmord

Helse- og omsorgsdepartementet

Det registreres årlig om lag 550 selvmord i Norge, et tall som har holdt seg noenlunde stabilt de siste 20 årene. Siden befolkningen har økt mye i samme tidsrom, innebærer det at selvmordsraten er redusert. Samtidig er selvmord og selvskading store samfunnsutfordringer som i tillegg til å berøre enkeltmennesker også griper inn i mange arenaer og sektorer. Det prioriterte målet er å fortsette arbeidet med å få ned selvmordsratene samt å redusere selvskading som, i tillegg til å være en vesentlig utfordring i ungdomspopulasjonen, ofte er en viktig indikator for selvmordsatferd. Helsedirektoratet la våren 2014 frem en handlingsplan for forebygging av selvmord og selvskading. Planen legger grunnlaget for det videre arbeidet med forebygging av selvmord og selvskading.

Veilederen Etter selvmordet, Veileder om ivaretagelse av etterlatte ved selvmord, ble lansert i 2012. Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) har fått midler og oppdrag med å bistå kommunene i deres arbeid med å implementere veilederen.

RVTSene har egne selvmordsforebyggende team som skal bistå tjenesteapparatet med undervisning, veiledning og konsultasjon i sin region; til undervisningsprogrammet VIVAT, som er et tilbud for førstelinjen som gir grunnleggende kompetanse i risikovurdering av selvmord. Programmet ble i 2008 etablert som en permanent organisasjon med landsdekkende funksjon forankret ved RVTS Nord. VIVAT samarbeider med landets øvrige RVTSer. Implementeringen av nasjonale retningslinjer for selvmordsforebygging i psykisk helsevern (2008) har fortsatt.

Nasjonalt senter for selvmordsforskning og -forebygging (NSSF) skal utvikle, vedlikeholde og spre ny kunnskap om forekomsten av, og årsaks og risikofaktorer for, suicidal adferd for å redusere antall selvmord og selvmordsforsøk i Norge. Senteret tilbyr blant annet utdanning i dialektisk atferdsterapi for helsepersonell, en dokumentert effektiv behandling for selvskading. Foreningen for etterlatte ved selvmord (LEVE) får midler av Helsedirektoratet og har fokus på støtte, omsorg og informasjon til etterlatte etter selvmord.

Mer informasjon

- www.selvmordsforebygging.no
- www.helsedirektoratet.no
- www.fhi.no

6.5 Barn og ungdom med nedsatt funksjonsevne

På oppdrag fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet utarbeidet Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet med innspill fra berørte direktorat i 2013 en omfattende rapport om levekår for mennesker med utviklingshemming (Bufdir Rapport 1-2013: Slik har jeg det i dag – Rapport om levekår for mennesker med utviklingshemming). Rapporten har vært brukt som grunnlag for Meld.St. 45 (2012-2013): Frihet og likeverd – Om mennesker med utviklingshemming. Videre har departementet utviklet et informasjons- og utviklingsprogram for perioden 2010-2013: Mennesker med utviklingshemming skal heller ikke diskrimineres.

Tiltak for å bedre situasjonen for familier med barn med nedsatt funksjonsevne

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet

Det er etablert lærings- og mestringssentre ved en rekke sykehus. Ved flere av sentrene er det etablert tilbud til familier som har barn med nedsatt funksjonsevne. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har fra 2010 overtatt driften av nettstedet familienettet.no. Kurstilbudet Hva med oss? er et landsdekkende tiltak for samlivsveiledning for foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne.

Mer informasjon

- www.mestring.no
- www.familienettet.no

Tjenester til personer med utviklingshemming

Helse- og omsorgsdepartementet

For å styrke fagutviklingen og kompetansen i helse- og omsorgstjenestene til personer med utviklingshemming foreslås det i Prop. 1 S (2013–2014) Helse- og omsorgsdepartementet særlige kompetansetiltak. Det skal blant annet utvikles Mitt livs ABC etter modell av Demensomsorgens ABC. Videre skal kompetansesituasjonen og etiske problemstillinger i helse- og omsorgstjenestene til utviklingshemmede skal utredes. Helse- og omsorgsdepartementet også gitt Helsedirektoratet i oppdrag å utrede forholdet mellom lovens utdanningskrav og kompetansesituasjonen i tjenestene til utviklingshemmede.

Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom

Tabell 6.17 Arbeids- og sosialdepartementet

kap. 2650, post 72 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
527 657	565 000	554 100

Arbeidstakere som må være hjemme fra arbeidet på grunn av omsorg for sykt barn har rett til omsorgspenger i opptil 10 dager i året. Omsorgspenger ytes til og med det året barnet fyller 12 år og beregnes som sykepenger. Hvis man har mer enn to barn, ytes omsorgspenger i opptil 15 dager per år. Dersom barnet er

kronisk sykt eller funksjonshemmet, gjelder retten til omsorgspenger til og med det året barnet fyller 18 år og antall dager utvides med 10 dager for hvert barn hvor dette medfører markert høyere risiko for fravær. Enslige forsørgere har rett til dobbelt antall dager. Fra 1. juli 2015 gis også selvstendig næringsdrivende og frilansere rett til omsorgspenger fra trygden i samme utstrekning som trygden, og ikke arbeidsgiver, dekker omsorgspenger til arbeidstakere.

Yrkesaktive foreldre med omsorg for barn under 18 år som har en livstruende eller annen svært alvorlig sykdom eller skade kan motta pleiepenger. Pleiepenger kan også ytes når barnet er innlagt eller har vært innlagt i helseinstitusjon. Bortsett fra i startfasen av sykdommen eller i ustabile perioder, ytes ikke pleiepenger ved varig sykdom hos barnet. Dersom varig sykdom hos barnet fører til særlig tyngende omsorgsoppgaver, kan foreldrene kreve at kommunen treffer vedtak etter bestemmelse i helse- og omsorgstjenesteloven, om at det settes i verk tiltak for å lette omsorgsbyrden. Ved pleie av barn med svært alvorlig fremadskridende sykdom kan foreldrene ha en kontinuerlig rett til pleiepenger fram til barnet fyller 18 år.

Mer informasjon

- www.nav.no

Tilskudd til ferie- og velferdstilbud for personer med nedsatt funksjonsevne

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Tilskudd går til sommerleire for barn med særskilt store hjelpebehov, som arrangeres av funksjonshemmedes organisasjoner og til velferds-, fritids- og ferietiltak i regi av andre frivillige organisasjoner.

Mer informasjon

- www.bufdir.no

Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler

Grunnstønad

Tabell 6.19 Arbeids- og sosialdepartementet

kap. 2661, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
1 765 065	1 800 000	1 810 000

Grunnstønad kan gis til ekstrautgifter til blant annet drift av tekniske hjelpemidler, transport, hold av førerhund og fordyret kosthold ved diett.

Det foreligger ikke regnskapstall for hvor mye av utgiftene over kap. 2661, post 70 Grunnstønad som går til barn og unge under 18 år. I beregningene av regnskapstall og budsjett for post 70, er det forutsatt at antall mottakere under 18 år som andel av samlet antall mottakere, samsvarer med utbetalingene til aldersgruppen som andel av samlede utbetalinger på posten. Med denne beregningen til grunn er det budsjettert med at 218 mill. kroner over kap. 2661, post 70 i 2015 går til barn og unge under 18 år.

Hjelpestønad

Tabell 6.20 Arbeids- og sosialdepartementet

kap. 2661, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
1 765 065	1 800 000	1 810 000

Grunnstønad kan gis til ekstraavgifter til blant annet drift av tekniske hjelpemidler, transport, hold av førerhund og fordyret kosthold ved diett.

Det foreligger ikke regnskapstall for hvor mye av utgiftene over kap. 2661, post 70 Grunnstønad som går til barn og unge under 18 år. I beregningene av regnskapstall og budsjett for post 70, er det forutsatt at antall mottakere under 18 år som andel av samlet antall mottakere, samsvarer med utbetalingene til aldersgruppen som andel av samlede utbetalinger på posten. Med denne beregningen til grunn er det budsjettert med at 218 mill. kroner over kap. 2661, post 70 i 2014 går til barn og unge under 18 år.

Mer informasjon

- www.nav.no

Hjelpemidler – bedring av funksjonsevnen

Arbeids- og sosialdepartementet

Personer som på grunn av sykdom, skade, eller lyte har vesentlig og varig innskrenket alminnelig funksjonsevne, kan ha rett til stønad til hjelpemidler. Til barn og unge under 26 år kan det ytes stønad til hjelpemidler til trening, stimulering, lek og sport for å bedre funksjonsevnen.

Arbeids- og velferdsetaten har et landsdekkende kompetansesenter på hjelpemiddel- og tilretteleggingsområdet. NAV Kompetansesenter for tilrettelegging og deltagelse gir blant annet støtte til familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Kompetansesenteret gir veiledning til familier og hjelpeapparatet der barnet har kommunikasjons- og bevegelsesvansker på grunn av hjerneskade eller kombinerte syns- og hørselshemninger.

Barn og unges deltakelse på ulike arenaer er viktig for oppvekst, lek og læring. Det gjelder ikke minst for barn med funksjonsnedsettelse som kan ha behov for hjelpemidler og tilrettelegging for å finne seg til rette både hjemme, i barnehage, skole og fritid.

Kommunale tjenester

Helse- og omsorgsdepartementet

Personlig assistanse (herunder praktisk bistand, opplæring og støttekontakt), avlastning, brukerstyrt personlig assistanse, omsorgslønn og hjemmesykepleie er en del av kommunenes hjelpetilbud til familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Helsedirektoratet har satt i verk arbeid for å utvikle en brukervennlig plattform som kan styrke kompetansen om barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier til både tjenesteytere og brukere. Satsingen inngår i Kompetanseløftet 2015.

Det er lagt fram et program for en aktiv og framtidsrettet pårørendepolitikk for perioden 2014–2020. Programmet skal bidra til at pårørende blir verdsatt og synliggjort, og gi økt likestilling og mer fleksibilitet. Pårørendeprogrammet skal anerkjenne og støtte pårørende med krevende omsorgsoppgaver, bedre samspillet

mellom den offentlige og den uformelle omsorgen, samt legge til rette for å opprettholde pårørendeomsorgen på dagens nivå og gjøre det enklere å kombinere yrkesaktivitet med omsorg.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

Habilitering

Helse- og omsorgsdepartementet

Habilitering skal bidra til at barn med nedsatt funksjonsevne får muligheter til deltagelse i samfunnet på egne premisser. Kommunen har et primæransvar for rehabiliterings- og habiliteringstilbudet til den enkelte. Spesialisthelsetjenesten skal yte spesialiserte helsetjenester og gi råd og veiledning til kommunene. Helsedirektoratet utga i 2009 *Handlingsplan for habilitering av barn og unge* som skal bidra til å styrke helse- og omsorgstjenestens innsats overfor barn, unge og unge voksne med funksjonsnedsettelse. Direktoratet følger opp planen. Likeverdighet i tilbudet er sentralt, og handlingsplanen omfatter tiltak både i kommunen og spesialisthelsetjenesten.

Mer informasjon

- Forskrift om habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator – www.lovdata.no
- Habilitering av barn og unge, handlingsplan IS–1692
- Veileder i habilitering av barn og unge, IS–2614
- Knutepunkt for koordinering – koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering i fem kommuner, IS– 1841,
- www.helsedirektoratet.no

Individuell plan

Helse- og omsorgsdepartementet

Barn med nedsatt funksjonsevne har rett til individuell plan. Det vises til nærmere omtale under kap. 6.2.

6.6 Barn og unge asylsøkere med nedsatt funksjonsevne

Institutt for samfunnsforskning skrev rapporten ”Dobbelt sårbar – funksjonshemmede barn og unge i asylmottak” i 2011–2012. Prosjektet hadde som formål å kartlegge forekomsten av funksjonshemminger og å si noe om hvordan gruppa blir ivaretatt i mottakene, i helsevesenet og i undervisningssektoren. Funksjonshemming er i rapporten definert som bevegelsehemming, hørselshemming, synshemming, kognitive vansker og psykiske vansker. I rapporten fremkommer det at mange opplever det som vanskelig å finne ut av hvilke rettigheter disse barna har, og at det er mangel på kunnskap om regelverk og hvordan tiltak finansieres. Under følger derfor en oversikt over rettigheter og tilskuddsordninger til barn og unge i en asylsøkerfase.

Driftstilskuddsordningen for funksjonshemmedes organisasjoner

BLD innførte fra og med 2014 et nytt regelverk for driftstilskuddsordningen for funksjonshemmedes organisasjoner, tilskudd til sommerleir for barn og tilskudd til ferie- og velferdstiltak. Tilbud i regi av ungdomsorganisasjonene er inkludert. Bufdir er satt til å gjennomføre ordningen. Les mer om det nye regelverk for tilskuddsordninger for funksjonshemmedes organisasjoner, på Bufdirs hjemmeside bufetat.no/bufdir/

Unge funksjonshemmede

Unge funksjonshemmede er et samarbeidsorgan for funksjonshemmedes ungdomsorganisasjoner i Norge. Organisasjonen driver et aktivt opplysningsarbeid om rettigheter, likestilling, samt prinsippet om et universelt samfunn tilpasset alle, uansett bistandsbehov eller sosial/fysisk begrensning. De arbeider blant annet aktivt for at arbeidsgivere skal ha muligheten til å nå funksjonshemmede arbeidssøkere med sine stillingsannonser ved webportalen jobbressurs.no,

Rett til opplæring:

Barn og unge asylsøkere med nedsatt funksjonsevne i opplæringspliktig alder har rett og plikt til opplæring og de samme rettigheter etter opplæringsloven som alle andre elever i norsk skole, for eksempel rett til spesialundervisning og særskilt språkopplæring dersom de har behov for det.

Hvis et barn under opplæringspliktig alder har spesielle utfordringer, kan han eller hun ha rett til spesialpedagogisk hjelp. Barnet kan ha rett på hjelp fra fødselen, og uansett om han eller hun går i barnehage eller ikke.

Hvis elever i skolen ikke får et tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet, har han eller hun rett til spesialundervisning. Spesialundervisning kan for eksempel bestå av forsterket organisering, avvik fra læreplanen eller lærer med særskilt kompetanse.

Et enkeltvedtak om spesialpedagogisk hjelp eller spesialundervisning fattes på bakgrunn av en sakkyndig vurdering av PP-tjenesten. Utdanningsdirektoratet har nylig revidert veilederen om spesialpedagogisk hjelp, tilpasset opplæring og spesialundervisning. Veilederen finnes på: <http://www.udir.no/Regelverk/tidlig-innsats/>. Her finnes det også informasjon om PPT på 15 ulike språk.

Alle med behov for langvarige og koordinerte helsetjenester og/eller sosiale tjenester har rett til å få utarbeidet en individuell plan. Plikten til å utarbeide individuell plan følger av helse- og sosiallovgivningen. Skolen skal, når det er nødvendig for å ivareta elevenes behov for et helhetlig, koordinert og individuelt tilpasset tjenestetilbud, delta i samarbeid om utarbeiding og oppfølging av tiltak og mål i individuell plan. For mer informasjon om individuell plan, se: <http://helsedirektoratet.no/helse-og-omsorgstjenester/habilitering-rehabilitering/individuell-plan/Sider/default.aspx>

Tilskudd til opplæring til barn og unge som søker opphold i Norge

Kunnskapsdepartementet

kap. 225 post 64 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
116 712	155 542	160 410

Formålet med tilskuddet er å bidra med finansiering til kommunene slik at barn og unge som søker om opphold i Norge får grunnskoleopplæring. Målgruppen er unge asylsøkere og barn av asylsøkere i grunnskolealder som har rettigheter etter § 2-1 i opplæringsloven, samt ungdom i alderen 16–18 år som ikke har utdanning tilsvarende norsk grunnskole.

Tilskuddsordning for svømmeopplæring.

Regjeringen bevilger i 2015 7 millioner kroner på svømmeopplæring for nyankomne barn med innvandrerbakgrunn. Dette vil være en ordning for unge og voksne som er omfattet av grunnskoleopplæringen. Tiltaket er rettet mot en særlig utsatt elevgruppe og formålet er å redusere risikoen for ulykker i vann. Utdanningsdirektoratet skal i samarbeid med fylkesmennene forvalte denne ordningen.

Rett til helse- og omsorgstjenester:

Barn og unge under 18 år som oppholder seg i Norge har tilnærmet de samme rettigheter til helse- og omsorgstjenester fra kommunen og spesialisthelsetjenesten, som barn som er bosatt her. Det gjelder uavhengig av om oppholdet er lovlig eller ulovlig. Dette følger av forskrift 16. desember 2011 nr. 1255 om rett til

helse- og omsorgstjenester til personer uten fast opphold i riket. De har rett til øyeblikkelig hjelp, annen nødvendig helsehjelp samt omsorgstjenester, som for eksempel avlastningstiltak og praktisk bistand i form av brukerstyrt personlig assistanse (BPA). De har også rett til å få en fornyet vurdering (second opinion) fra spesialisthelsetjenesten, fritt valg av sykehus og individuell plan ved behov for langvarige og koordinerte tjenester. Et vilkår for rett til å stå på fastleges liste er at man er registrert i folkeregisteret som bosatt i en norsk kommune. Utgangspunktet er at de selv må betale for helsehjelpen, herunder dekke behandlings- og forpleiningsutgifter i sykehus. Dersom pasienten ikke er i stand til å dekke utgiftene selv, skal utgiftene dekkes av helseinstitusjonen.

Barn og unge under 18 år som søker eller har søkt om beskyttelse (asyl) er medlemmer i folke-trygden med begrenset trygdedekning. Det innebærer at de har et særlig rettsvern. Trygdedekningen gjelder fra det tidspunkt det er søkt om asyl frem til søknaden er endelig avslått. I denne perioden har de fulle rettigheter til helsehjelp etter reglene i pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 2. Det vil si at de i tillegg til rettighetene som er nevnt i avsnittet over, har rett til dekning av utgifter til reise i forbindelse med behandling i Norge. Videre har de rett til å stå på liste hos fastlege. Trygdedekningen innebærer dessuten at de har rett til stønad til dekning av utgifter til helsetjenester etter reglene i folketrygdloven kapittel 5. Det gis også refusjon for utgifter til akutt behandling frem til vedkommende faktisk forlater landet etter endelig avslag på asylsøknaden. Dette følger av forskrift 14. mai 2008 nr. 460 om trygdedekning for asylsøkere og deres familiemedlemmer. I tillegg skal folketrygden dekke behandlings- og forpleiningsutgifter i sykehus for denne gruppen, jf. spesialisthelsetjenesteloven § 5-3.

Tilskuddsordning til vertskommuner for asylmottak.

Det er en egen ordning for å dekke kommunenes utgifter til helse, barnevern, tolk og administrasjon i forbindelse med drift av mottak i kommunen. Tilskuddsordningen gis til kommuner med asylmottak i drift i sin kommune, og består av en grunnsats per kommune (vertskommuner for omsorgssentre mottar ikke grunntilskudd) og egne satser for ulike typer mottaksplasser. Laveste sats per år er for medfølgende barn i ordinære mottak (kr 7 560). Satsen for enslige mindreårige mellom 15 og 18 år er høyere (kr 13 965), mens plass i omsorgssenter utløser den høyeste satsen per plass (kr 34 444). Den aller høyeste satsen er per tilrettelagt plass (kr 128 385). Det finnes 80 slike mottaksplasser, for personer med særskilte behov, eksempelvis barn og unge asylsøkere med nedsatt funksjonsevne.

I tillegg omfatter ordningen et særtilskudd ved omsorgsplassering etter barnevernslovens kap. 4. For 2015 er satsene per måned 25 180 kroner for medfølgende barn, og 12 590 kroner for enslige mindreårige asylsøkere.

Endelig omfatter ordningen tilskudd for plass i barnehage for asylsøkerbarn i alderen fire og fem år (til skolestart). For 2015 er satsen 11 114 kroner per barn per måned (11 måneder per år). Tilskuddet inkluderer foreldrebetaling.

7 Etablering, bolig og arbeid

Målet i boligpolitikken er at alle skal bo godt og trygt. Boligen er et grunnleggende velferdsgode. Et tilfredsstillende boforhold er en forutsetning for gode levekår. Selv om de fleste bor godt i Norge i dag, gjelder ikke dette alle. De som ikke selv er i stand til å skaffe seg en bolig og bli boende, skal få hjelp fra det offentlige. Det er kommunene som har ansvar for den praktiske gjennomføringen av boligpolitikken lokalt. Husbanken er det viktigste statlige organ for gjennomføring av boligpolitikken. Husbanken skal støtte kommunene faglig og økonomisk i deres arbeid med å hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet. Husbanken forvalter økonomiske virkemidler som bostøtte, tilskudd og lån. Regjeringen vil forsterke innsatsen overfor barnefamilier og unge som ikke klarer å skaffe seg en egnet bolig og bli boende. Tiltak som hjelper flere vanskeligstilte barnefamilier til å etablere seg i egen eid bolig skal prioriteres. I 2014 var lånerammen i Husbanken 20 mrd. kroner.

Regjeringen har utarbeidet en bred og langsiktig nasjonal strategi for boligsosialt arbeid – Bolig for velferd (2014–2020).

Strategien samler og målretter den offentlige innsatsen innenfor det boligsosiale arbeidet og vanskeligstilte barnefamilier og unge er prioriterte målgrupper.

Entreprenørskap og etablering

Ungt Entreprenørskap

Kunnskapsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet

Ungt Entreprenørskap er en fri og uavhengig organisasjon som arbeider aktivt sammen med skoler og utdannings-institusjoner for å bidra til at alle elever og studenter får et tilbud om opplæring i entreprenørskap. Tilskuddet til Ungt Entreprenørskap (UE) skal bidra til å nå målet om å styrke kvaliteten på og omfanget av

entreprenørskapsopplæring på alle nivåer og fagområder i utdanningssystemet. Aktivitetene UE tilbyr skal bidra til å utvikle barn og ungdoms kreativitet, skaperglede og tro på seg selv, gi forståelse for betydningen av verdiskaping og nyskaping i næringslivet og styrke samhandlingen mellom næringsliv og skole. De mest utbredte aktivitetene er gründercamp, elevbedrift for og ungdomsbedrift. I 2012 deltok over 188 100 elever og studenter i ulike aktiviteter i regi av Ungt Entreprenørskap. Målet med bevilgningen er å stimulere til økt verdiskaping. Landbruks- og matdepartementets bevilgning til organisasjonen er øremerket satsing på entreprenørskapsutvikling innenfor matområdet.

Mer informasjon

- www.ungdomsbedrift.no
- www.norge.no
- www.ue.no

Innovasjon Norge

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Innovasjon Norge (IN) administrerer Mentortjenesten for gründere som prioriterer gründere yngre enn 35 år. IN arrangerer årlig Emax Norge som en populær og målrettet lærings-, inspirasjons- og nettverksarena for unge gründerspirer 18-25 år.

I 2013 introduserte IN et tilbud til tidligfasebedrifter – Business Bootcamps – et kurs for introduksjon til internasjonal forretningsutvikling for gründere og unge bedrifter. IN gjennomfører og støtter enkelte nasjonale arrangementer som bidrar til å sette entreprenørskap på dagsorden blant unge.

IN legger opp til å videreføre innsatsen i 2015 på om lag det samme nivået som tidligere år.

Rekruttering til utdanning og yrke i landbruket

Tabell 7.1 Landbruks- og matdepartementet

kap. 1150, post 50 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
28 000	26 000	30 000

Landbruks- og matdepartementet jobber for å fremme rekrutteringen til landbruket. Kunnskap og kompetanse er en nøkkelfaktor for landbrukets framtidige konkurranseevne, og det er behov for å bedre rekrutteringen til mange yrker innen grønn sektor. Den samlede satsingen for å fremme rekruttering til landbruket innebærer økt tilskudd til generasjonsskifte til personer under 35 år. Ungdom prioriteres ved kjøp av ny-etableringskvote for melk.

I jordbruksoppkjøret i 2014 ble praktikantordningen i landbruket avviklet. Ordningen har de siste årene vært lite brukt, og ble vurdert som lite målrettet for økt rekruttering til landbruket. Som et ledd i økt satsing på rekruttering og gründerskap ble det imidlertid avsatt 4 mill. kroner til en flerårig satsing til utvikling av gründerkompetanse i landbruket. Målsettingen er økt rekruttering og å løfte fram flere gode gründere. Satsingen skal gjennomføres i samarbeid med Ung Entreprenørskap, Innovasjon Norge, utdanningsinstitusjoner, representanter fra næringen m.fl. Gjennom Stortingets behandling av jordbruksoppkjøret 2014 ble det

bestemt at det skal nedsettes en arbeidsgruppe som skal se på rekrutteringsspørsmål i landbruket. Gruppen skal avlegge rapport innen 31.12.2015.

Mer informasjon

- Prop. 106 S (2013-2014) Jordbruksoppgjøret 2014

Slipp oss til – ungdom inn i landbruket

Tabell 7.3 Landbruks- og matdepartementet

kap. 1138, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
250	250	200

Slipp oss til — ungdom inn i landbruket er et samarbeidsprosjekt mellom Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Natur og Ungdom og Norges Bygdeungdomslag. Prosjektet arbeider for å skape økt bosetting på bygdene med utgangspunkt i ledige gårdsbruk og småbruk. Dette gjør de gjennom å få ledige bruk ut på salg, og ved å drifte nettsiden gardsbruk.no. Landbruks- og matdepartementet støtter prosjektet gjennom organisasjonsstøtte.

Mer informasjon

- www.gardsbruk.no

Velg skog

Landbruks- og matdepartementet

Velg skog er skognæringens kompetanse-og rekrutterings-prosjekt. Rekrutteringen til utdanninger innen skognæringen er for lav i forhold til behovet. Det er derfor nødvendig å øke søkertallet til aktuelle utdanningsinstitusjoner gjennom aktive og målrettede tiltak. Prosjektansvarlige organisasjoner for det nasjonale prosjektet er Skoglauget, NHO Mat og Landbruk/SL og Landbruks- og matdepartementet.

Praktikantordningen i landbruket

Landbruks- og matdepartementet

Innenfor rammen til bygdeutviklingsmidler i fylkene kan fylkesmannen sette av midler til en praktikantordning. Hovedmålsettingen med praktikantordningen er å fremme rekruttering, slik at man når landbrukspolitiske mål om et levedyktig og bærekraftig landbruk i hele landet. Hovedmålgruppen er ungdom som ellers ville ha hatt vansker med å skaffe seg praksis for videre arbeid eller utdanning innen landbruket. Nedre aldersgrense er 16 år.

Mer informasjon

- www.slf.dep.no

Boligetablering

Studentboliger

Tabell 7.5 Kunnskapsdepartementet

kap. 270, post 75 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
287 185	358 981	380 000

Tilskudd til studentboligbygging skal sikre at det bygges studentboliger og medvirke til å sikre en rimelig boligsituasjon for studenter. Studentboliger skal være et supplement til det private boligmarkedet. Husbanken forvalter tilskuddsordningen på vegne av departementet, samt gir studentsamskipnadene råd og veiledning i forhold til studentboligprosjektene. I 2014 ble det gitt tilsagn om tilskudd til om lag 1300 hybelenheter. Tilgangen på rimelige studentboliger er viktig og Kunnskapsdepartementet legger derfor opp til en økning i 2015. Det er satt av midler til å gi tilsagn om tilskudd til om lag 2000 hybelenheter i 2015.

Mer informasjon

- www.husbanken.no

Tilskudd til etablering i egen bolig

Tabell 7.7 Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Kap. 581, post 75 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
352 308	366 000	371 700

Tilskudd til etablering i egen bolig skal bidra til etablering i egen bolig for vanskeligstilte på boligmarkedet. Tilskuddet forvaltes av Husbanken, og fordeles i hovedsak via kommunene. Tilskuddet tildeles fra kommunene til enkeltpersoner etter streng økonomisk behovsprøving. De fleste som får tilskudd til etablering er førstegangsetablerere, vanskeligstilte og personer med nedsatt funksjonsevne. Tilskuddet gis ofte i kombinasjon med startlån. I 2013 fikk 83 prosent etableringstilskudd sammen med startlån. Totalt ble det i 2013 gitt 379,3 mill. kr i tilskudd til etablering i 1 352 saker.

Mer informasjon

- www.husbanken.no

Tilskudd til utleieboliger

Tabell 7.9 Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Kap. 581, post 76 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
427 642	495 300	669 500

Tilskudd til utleieboliger skal bidra til flere egnede utleieboliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Tilskuddet forvaltes av Husbanken og kan gis til kommuner, stiftelser og andre aktører som bygger, utbedrer eller kjøper utleieboliger for vanskeligstilte. Boliger med god kvalitet og i egnede bomiljø for barn og unge skal prioriteres. Det ble totalt gitt tilskudd til 974 utleieboliger i 2013. Mange av boligene er til familier med barn. I 2013 innvilget Husbanken tilskudd til 360 boliger til flyktninger. Tiltaket er viktig for å redusere ventetiden i mottak. I første halvår 2014 er det gitt tilsagn om tilskudd for 294 mill. kroner til 428 utleieboliger.

Mer informasjon

- www.husbanken.no

Tilskudd til Tilpasning

Tabell 7.11 Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Kap. 581, post 79 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
168 780	178 500	177 400

Tilskuddet skal bidra til å sikre egnede boliger for personer med særlige behov som følge av nedsatt funksjonsevne. Ordningen skal bidra til målet om økt tilgjengelighet og universell utforming i boliger, bygg og uteområder. Tilskuddet skal brukes til ulike formål og tiltak som er nødvendige for at personer med funksjonsnedsettelse kan bli boende i boligen som blant annet til tilpasning av bolig, prosjektering av boliger som skal dekke spesielle boligbehov, tilstandsvurdering av borettslag, sameier og liknende, og prosjektering og installering av heis i eksisterende boligbygg. Tilskudd til tilpasning av bolig tildeles fra Husbanken til kommunene for videretildeling av privatpersoner. Familier med barn med nedsatt funksjonsevne er en høyt prioritert gruppe ved tildeling av tilskudd. I 2013 ble det gitt 1 132 tilskudd til tilpasning for til sammen 75,2 mill. kroner.

Mer informasjon

- www.husbanken.no

Startlån

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Startlånet er en låneordning som skal bidra til at personer med langvarige boligfinansieringsproblemer kan skaffe seg en egnet bolig og beholde den. Husbanken gir lån til kommuner for videre utlån av startlån til enkeltpersoner for kjøp, utbedring, oppføring eller refinansiering av bolig. Forskriften for startlånet er med virkning fra 1. april 2014 endret slik at lånet målrettes tydeligere mot personer med langvarige bolig- og finansieringsproblemer. Lånet kan finansiere hele boligkjøpet eller være topplån der andre gir grunnfinansieringen. Husbanken utbetalte startlån til kommunene for 7 mrd kroner i 2013 og kommunene ga i alt 11 309 startlån.

Mer informasjon

- www.husbanken.no

Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid – Bolig for velferd (2014-2020)

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

I mars 2014 la Regjeringen fram en nasjonal strategi for boligsosialt arbeid, *Bolig for velferd* (2014-2020). Arbeids- og sosialdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet er sammen ansvarlig for strategien. Målet er å samle og målrette den offentlige innsatsen overfor vanskeligstilte på boligmarkedet.

Strategien har en særlig innsats overfor barnefamilier og unge. Følgende nasjonale resultatmål er fastsatt:

Resultatmål 1:	Utleieboliger for barnefamilier skal være av god kvalitet og i et trygt bomiljø
Resultatmål 2:	Midlertidig botilbud skal bare unntaksvis benyttes av barnefamilier og unge, og slike opphold skal ikke vare mer enn tre måneder
Resultatmål 3:	Bostedsløshet blant barnefamilier og unge skal forebygges og reduseres

---

Arbeids- og velferdsdirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Kriminalomsorgsdirektoratet, Helsedirektoratet, Husbanken og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet har fått i oppgave å følge opp det videre arbeidet med strategien. Husbanken koordinerer arbeidet på direktoratsnivå.

Rapportering om barnefamilier og unge bostedsløse

Barn i lavinntektsfamilier bor ofte dårligere og trangere enn andre, og de bor sjeldnere i en bolig som familien selv eier.¹ De fleste barnefamilier i Norge, også lavinntektsfamilier, eier likevel egen bolig. Det er en liten gruppe barnefamilier som leier bolig, og en forholdsvis liten gruppe av disse igjen som leier av kommunen. Barnefamilier som bor i kommunale utleieboliger, har i gjennomsnitt en betraktelig dårligere bostandard enn andre lavinntektsfamilier som bor i en bolig de selv eier. Familiene i kommunale boliger har flere

---

¹ NOU 2011:15 *Rom for alle*.

problemer med støy og fukt, trekk og kulde, og dårligere materiell standard. Nesten dobbelt så mange er trangbodde sammenlignet med andre lavinntektsfamilier. Det er også en del barnefamilier som bor i kommunale utleieboliger med bomiljøer som oppleves som utrygge for barn.

Barn i asylmottak skal bosettes innen tre måneder etter at de har fått vedtak om opphold. I 2013 måtte 28 prosent av enslige barn og unge vente mer enn tre måneder på bosetting i en kommune. For familier med mindreårige barn var det 83 prosent som måtte vente mer enn tre måneder. Det er ikke gunstig at barn oppholder seg unødvendig lenge i et midlertidig botilbud, slik mottak er. De bør raskest mulig få etablere seg i kommunen de skal bo i og etablere nettverk i, og slik få en stabil og trygg ramme i oppveksten.

En kartlegging av bostedsløse² i 2012 viser at 679 barn var bostedsløse sammen med foreldrene sine, mens det i 2008 ble registrert 400 barn.³ Vold eller trusler om vold, samlivsbrudd og utkastelse fra bolig er hovedårsakene til at bostedsløshet blant barnefamilier oppstår. De vanligste oppholdsstedene for disse familiene er hos venner og familie, i krisesenter og i andre midlertidige botilbud som kommunen tilbyr. De fleste skaffer seg et sted å bo forholdsvis raskt, men rundt 30 prosent har vært i den midlertidige bosituasjonen i mer enn seks måneder.

Siden 1996 har andelen unge bostedsløse i alderen 18–25 år økt jevnt. Kartleggingen fra 2012 viste imidlertid at denne utviklingen har stabilisert seg. I 2012 utgjorde de unge 23 prosent av de rundt 6200 personene som ble registrert som bostedsløse. Bostedsløshet blant unge går klart ned i de store byene, men det er fortsatt her det er flest unge bostedsløse. Likevel er unge bostedsløse som gruppe klart overrepresentert i de mindre kommunene.

Alle skal gis mulighet til å komme i arbeid

Unge i aldersgruppen 20-24 år hadde ved utgangen av august 2014 en registrert ledighet på 4,4 prosent. Dette er om lag uendret fra samme tid året før. Aldersgruppene 20-24 år og 25-29 år har høyere ledighet enn andre aldersgrupper, mens unge under 20 år har svært lav ledighet. Den registrerte ledigheten for arbeidsstyrken i alt har økt noe sammenlignet med samme tid i 2013, og var ved utgangen av august 2014 på 2,9 prosent.

Arbeids- og velferdsetatens garantier og tilbud

Arbeids- og sosialdepartementet

Hovedtilbudet til ungdom er videregående opplæring i fylkeskommunal regi. Arbeids- og velferdsetatens viktigste rolle overfor ungdom er å bistå med råd og veiledning, og få til en rask overgang til arbeidslivet, ved å bistå i overgangen mellom skole og arbeid.

Ungdomsgarantien skal sikre tilbud om arbeidsmarkedstiltak for ungdom under 20 år som står uten skoleplass eller arbeid. Denne videreføres i 2015. Ungdom under 20 år som kommer i kontakt med arbeids- og

---

² I kartleggingen legges følgende definisjon til grunn: Som bostedsløs regnes personer som ikke disponerer eid eller leid bolig, men som er henvist til tilfeldige eller midlertidige botilbud, oppholder seg midlertidig hos nær slektning, venner eller kjente, personer som befinner seg under kriminalomsorgen eller i institusjon og skal løslates eller utskrives innen to måneder og ikke har bolig. Som bostedsløs regnes også personer uten ordnet oppholdssted kommende natt.

³ Dyb, E., K. Johannessen (2013): *Bostedsløse i Norge 2012 – en kartlegging*. NIBR-rapport 2013:5. Oslo: NIBR.

velferdsforvaltningen har ofte ikke fullført videregående opplæring. Denne gruppen følges derfor ofte opp i samarbeid med utdanningsmyndighetene.

Arbeidsledige unge i alderen 20-24 år som har fått et oppfølgingsvedtak om behov for bistand for å komme i arbeid, har garanti om å få utarbeidet en aktivitetsplan innen en måned. Aktivitetsplanen er individuell, og kan inneholde tiltak og virkemidler fra arbeids- og velferdsforvaltningen, men også tilbud knyttet til skole, rusutfordringer og helse dersom det er behov for det for å komme i arbeid. Blant unge med nedsatt arbeids- evne i alderen 20-29 år skal 90 pst. til enhver tid ha en ferdig utarbeidet aktivitetsplan.

Arbeids- og velferdsetatens tilbud om tiltak og tjenester er basert på den enkeltes behov. Vurderingen av behov for tiltak skjer i samarbeid med ungdommen selv, eventuelt i samarbeid med oppfølgingstjenesten. Ungdom som ikke har fullført videregående opplæring, skal i størst mulig grad motiveres til å fullføre opplæringen.

Arbeids- og sosialdepartementet og Kunnskapsdepartementet vil fortsette å arbeide for godt og varig samarbeid mellom Oppfølgingstjenesten og Arbeids- og velferdsforvaltningen for å sikre god oppfølging av unge utenfor utdanning og arbeidsliv.

Arbeidsrettede tiltak

Arbeids- og sosialdepartementet

Arbeids- og velferdsetaten har et bredt spekter av arbeidsrettede tiltak som skal bidra til å styrke den enkeltes muligheter på arbeidsmarkedet. Nedenfor følger en oversikt over tiltak som er mye brukt for ungdom.

Avklaring kan gis til personer som har behov for mer omfattende avklaringsbistand enn det NAV kan tilby. Arbeidssøkere kan få veiledning og bistand til å kartlegge hvilke muligheter de har til å skaffe seg arbeid, samt bistand til å prøve ut sin arbeidsevne.

Arbeidspraksis skal gi tilrettelagt arbeidstrening med oppfølging. Tiltaket skal bidra til å prøve ut den enkeltes muligheter på arbeidsmarkedet, gi arbeidserfaring og bidra til å styrke deltakernes muligheter til å komme i arbeid eller utdanning. Arbeidspraksis foregår enten i ordinær eller skjermet virksomhet.

Arbeidsmarkedsopplæring (AMO) er ofte korte, arbeidsrettede kurs, og skal bidra til å kvalifisere arbeidssøkere til ledige jobber. Deltakere i opplæringstiltak skal være over 19 år.

Lønnstilskudd skal bidra til at utsatte grupper arbeidssøkere ansettes på ordinære lønns- og arbeidsvilkår. Arbeidsgivere får et tidsbegrenset lønnstilskudd dersom de ansetter personer i målgruppen på ordinære ansettelses- og arbeidsvilkår, med sikte på et varig arbeidsforhold. Det pågår også et forsøk med tidsubestemt lønnstilskudd for personer med varig og vesentlig nedsatt arbeidsevne.

Oppfølging kan gis til personer som har behov for mer omfattende formidlings- og oppfølgingsbistand enn det NAV kan tilby. Arbeidssøker kan få praktisk bistand og oppfølging både i jobbsøkingfasen og i startfasen av ordinært arbeid, og om nødvendig få hjelp med tilrettelegging av arbeidssituasjonen.

Arbeid med bistand og arbeidspraksis i skjermet virksomhet er aktuelle tiltak for ungdom med nedsatt arbeidsevne og med stort behov for personlig oppfølging.

Yrkesprøving er en metode for vurdering og dokumentering av realkompetanse. Registrerte arbeidssøkere og nyankomne innvandrere uten rett til videregående opplæring vil få mulighet til yrkesprøving ved henvisning fra Arbeids- og velferdsetaten eller kommunen.

Stønad til arbeids- og utdanningsreiser kan tilbys dersom personen har varige forflytningsvansker og ikke kan reise til og fra arbeids- eller utdanningssted med offentlige kommunikasjonsmidler.

Mer informasjon

- www.nav.no

Personer med nedsatt funksjonsevne

Arbeids- og sosialdepartementet

Om lag 17 pst. av befolkningen i aldergruppen 15-66 år oppgir å ha en funksjonshemming, ifølge arbeidskraftundersøkelsen (AKU). Sysselsettingsraten for funksjonshemmede viser en svak negativ utvikling siden IA-avtalen ble inngått i 2001, og er lavere enn for befolkningen for øvrig.

Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne er en målrettet innsats med virkemidler og tiltak for å få flere i jobb og færre på stønad. Strategien ble iverksatt i 2012 og videreføres i 2015. Strategiens målgruppe er unge under 30 år med nedsatt funksjonsevne. Fra 2015 er målgruppen for jobbstrategien utvidet fra personer under 30 år som har mottatt arbeidsavklaringspenger i ett år eller mer, til alle under 30 år som mottar arbeidsavklaringspenger og har behov for arbeidsrettet bistand. Personer under 30 år med nedsatt arbeidsevne skal prioriteres ved tildeling av tiltak og arbeidsrettet bistand, jf. garantiordningen for unge med nedsatt arbeidsevne, Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne og IA-avtalens delmål 2.

Regjeringen styrker ordningen med funksjonsassistanse i arbeidslivet i 2015. Ordningen innebærer at en lønnet assistent bistår den enkelte funksjonshemmede med hjelp til praktiske gjøremål i arbeidssituasjonen. Funksjonsassistanse kan gis til yrkesaktive personer som har omfattende fysiske funksjonsnedsettelse, og til blinde og sterkt svaksynte.

Ordningen med tilretteleggingsgarantier skal bidra til å koordinere hjelp og oppfølging fra Arbeids- og velferdsetaten og gi større trygghet og forutsigbarhet for arbeidssøker og arbeidsgiver slik at brukerne får eller beholder arbeid. Det er avdekket flere svakheter i praktiseringen og utformingen av tilretteleggingsgarantiene. Arbeidet med å forbedre og tydeliggjøre tilretteleggingsgarantiordningen er startet opp.

Regjeringen inngikk i mars 2014 ny avtale om et inkluderende arbeidsliv med partene i arbeidslivet. Den nye IA-avtalen innebærer enighet om en forsterket innsats for å inkludere personer med nedsatt funksjonsevne i arbeidslivet, jf. avtalens delmål 2 Hindre frafall og øke sysselsetting av personer med nedsatt funksjonsevne. For å øke sysselsettingen og inkluderingen skal innsatsen i avtaleperioden primært rettes mot unge som har behov for arbeidsrettet bistand, og som med hensiktsmessig oppfølging og tilrettelegging kan formidles til jobb.

8 Internasjonalt samarbeid, kontakt og bistand

Dagens barn og unge må forholde seg til problemstillinger som strekker seg langt utover det lokale og nasjonale. Globaliseringen fører til at internasjonale temaer bringes nærmere, ikke minst gjennom utviklingen av informasjons- og kommunikasjonsteknologi, noe som i særlig grad påvirker barn og unge.

Norges internasjonale engasjement skal bidra til å gi barn og unge bedre muligheter til å utvikle seg selv og å forbedre sine omgivelser. Det er viktig at barn og unge gis muligheter for å delta aktivt i arbeidet med å definere og utføre det som skal gjøres, og ikke bare være mottakere av assistanse. Økt kunnskap blant barn og unge om globale utfordringer og situasjonen i andre land, er en forutsetning for slik aktiv deltakelse.

Regjeringen styrker engasjementet for å nå FNs tusenårsmål innen 2015 om å halvere ekstrem fattigdom, tilby alle barn grunnutdanning og redusere barnedødeligheten. Tusenårsmålene er sterkt knyttet til barn og unges rettigheter og levekår, og Norge har tatt et særskilt ansvar for å bidra til oppfyllelsen av de helse-relaterte målene. Regjeringen har styrket satsingen på utdanning, og statsminister Erna Solberg vil lede FNs generalsekretær Ban Ki-moons pådrivergruppe for FNs tusenårsmål sammen med Rwandas president Paul Kagame. Pådrivergruppen skal bidra til å akselerere innsatsen for tusenårsmålene i innspurten mot 2015. Regjeringen støtter aktivt opp om FNs arbeid for barns rettigheter og beskyttelse av barn gjennom fattigdomsbekjempelse, politisk dialog og normativt arbeid. Arbeid på andre internasjonale arenaer vil også være sentralt.

8.1 Internasjonalt barne- og ungdomssamarbeid

Dagens barn og unge må forholde seg til problemstillinger som strekker seg langt utover det lokale og nasjonale. Globaliseringen fører til at internasjonale temaer bringes nærmere, ikke minst gjennom utviklingen av informasjons- og kommunikasjonsteknologi, noe som i særlig grad påvirker barn og unge.

Norges internasjonale engasjement skal bidra til å gi barn og unge bedre muligheter til å utvikle seg selv og å forbedre sine omgivelser. Det er viktig at barn og unge gis muligheter for å delta aktivt i arbeidet med å definere og utføre det som skal gjøres, og ikke bare være mottakere av assistanse. Økt kunnskap blant barn og unge om globale utfordringer og situasjonen i andre land, er en forutsetning for slik aktiv deltakelse.

Regjeringen har et stort engasjement for å nå FNs tusenårsmål innen utgangen av 2015. Norsk satsning går i hovedsatsning inn på å styrke helsetjenester for mor- og barn, samt tilby alle barn grunnutdanning. Tusenårsmålene er sterkt knyttet til barn og unges rettigheter og levekår. Regjeringen har tatt mål av seg til å styrke satsingen på utdanning, og la ultimo juni frem Stortingmelding 25/2013-2014 om Utdanning for utvikling. Statsminister Erna Solberg har påtatt seg rollen som medformann i pådrivergruppen for FNs tusenårs mål, sammen med Rwandas president Paul Kagame. Pådrivergruppens rolle er å bidra til å akselerere innsatsen for tusenårsmålene i innspurten mot 2015. Regjeringen støtter aktivt opp om barns rettigheter og beskyttelse av barn i FNs forskjellige organisasjoner og prosesser med særlig vekt på fattigdomsbekjempelse, politisk dialog og normativt arbeid (dvs å utarbeide retningslinjer basert på gjeldende kunnskap).

Internasjonal barnebortføring

Justis- og beredskapsdepartementet

Internasjonal barnebortføring omfatter tilfellene der

- barn tas ut av landet i strid med foreldreansvaret til gjenværende forelder
- barn etter lovlig opphold i utlandet, for eksempel et ferieopphold, blir holdt igjen i landet eller
- barn som er under barnevernets omsorg blir tatt til utlandet av en eller begge foreldrene.

Det er viktig å ha et godt system for bistand og oppfølging for å få et bortført barn hjem, og arbeidet med barnebortføring har høy prioritet.

Det er mer enn 20 år siden Norge tiltrådte Haagkonvensjonen om internasjonal barnebortføring. I 2012 ble det nedsatt en ekstern arbeidsgruppe som vurderte kvaliteten på det norske regelverket og den samlede bistanden som ytes av norske myndigheter i internasjonale barnebortførings saker. Rapporten ble levert 31. desember 2013 og inneholder forslag til forbedringer. Rapporten har vært på høring i 2014. Justis- og beredskapsdepartementet vurderer nå om og eventuelt hvordan forslagene vil bli fulgt opp.

Mer informasjon

- www.barnebortføring.no

Samarbeid i Norden og nærområdene

Nordisk samarbeid

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Generell barne- og ungdomspolitik

Nordisk barne- og ungdomskomiteé (NORDBUK) er Nordisk Ministerråds rådgivende og koordinerende organ i nordiske barne- og ungdomspolitiske spørsmål. Nordisk Ministerråds strategi for barn og unge i Norden utgjør grunnlaget for den samlede aktiviteten ministerrådet har overfor barn og unge. At alle barn og unge skal ha gode oppvekst- og levekår og at deltakelse og innflytelse skal fremmes på like vilkår er sentralt. Samarbeidsministrene (MR-SAM) har det overordnede ansvaret for å koordinere det nordiske samarbeidet på barne- og ungdomsområdet. Ansvaret for det konkrete faginnholdet ligger hos de respektive fagministerrådene. Fra 2015 sitter Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet i komiteen fra Norge sammen med en representant fra Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU).

Mer informasjon

- www.norden.org

Østersjøregionen

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Østersjørådet (CBSS) har 11 medlemsland: Norge, Sverige, Danmark, Finland, Estland, Litauen, Latvia, Russland, Polen, Tyskland og Island. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet deltar i Expert group for cooperation on children at risk (EGCC). Formålet med samarbeidet er å dele kunnskap om politikk, tiltak, forskning og annen kunnskapsbasert produksjon, og å initiere egne prosjekter. Det er utarbeidet en plan for prioriteringer i arbeidet, som er:

- Vern mot all seksuell utnytting av barn og alle former for seksuelle overgrep
- Sikre barns rettigheter ved migrasjon samt beskyttelse av barn utsatt for menneskehandel
- Tidlig intervensjon for å sikre barns rett til beskyttelse fra alle former for vold og overgrep
- Rettigheter for barn og unge på institusjon og i fosterhjem

Det er iverksatt en rekke prosjekter innenfor de prioriterte områdene. Barn som er utsatt for overgrep generelt, og menneskehandel spesielt, inngår som viktige tema i arbeidet til EGCC. Rapporten *Children trafficked exploitation in begging and criminality* oppsummerer resultatene fra ett av de mange prosjektene innen EGCC. Prosjektet PROTECT omfatter fem ekspertmøter om ulike sider ved migrasjon i løpet av 2014 og 2015. Videre har Norge utviklet et opplegg for tilsyn med institusjoner for barn og unge kalt *Aud-Train – System Based Audit of Alternative Care For Children*. Dette videreføres som kursopplegg i enkelte av medlemslandene for å bedre kompetansen om betydningen av tilsyn og hvordan dette kan utføres. EGCC har i samarbeid med flere eksterne partnere også initiert et større prosjekt om risiko på nett kalt ROBERT – *Risiktaking Online Behaviour Empowerment through Research and Training*.

Mer informasjon

- www.childcentre.info

Barentsregionen

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

I 2013 var det 20 år siden Barentsrådet ble etablert med grunnlag i Kirkenes-erklæringen. I anledning 20-års jubileet ble en ny Kirkenes-erklæring undertegnet av medlemslandenes statsministre. Barents Youth Coordination Office (BYCO) viktige rolle for å fremme folk-til-folk-samarbeidet i Barentsregionen ble særlig trukket frem i den nye erklæringen.

Finland overtok formannskapet i Barentsrådet etter Norge 29. oktober 2013. Det finske formannskapet vil arbeide for bærekraftig utvikling i Barentsregionen gjennom å prioritere økonomisk samarbeid og transport, miljø og klimaendringer, og ungdom. På det ungdomspolitiske feltet vil formannskapet arbeide for å styrke samarbeidet på områdene ungdomsdeltakelse og sosial inkludering, fremme like muligheter for utdanning og arbeid, og mobilitet på tvers av landegrenser.

Barentsrådets arbeidsgruppe på det ungdomspolitiske området har blant annet etablert et kontor for informasjon og veiledning BYCO i Murmansk. Kontorets hovedoppgaver er å formidle kontakt mellom organisasjoner og ungdomsgrupper i regionen, informere om mulighetene til å finansiere felles prosjekter, aktiviteter og utveksling mellom landene, samt å være behjelpelig med gjennomføringen av prosjekter og aktiviteter, spesielt med hensyn til visumsøknader. Departementets bevilgning til finansiering av flernasjonale tiltak og prosjekt på barne- og ungdomsområdet blir forvaltet av Barentssekretariatet. Departementet deltar også i Barentsrådets arbeidsgruppe for helse- og sosiale saker og Barents Helseprogram. Programmet for utsatte barn

og unge i Barentsregionen (Children and Youth at Risk in the Barents region – CYAR) går inn i sitt foreløpig siste år i 2015. Bufetat region Nord deltar i CYAR på vegne av departementet og Barentsrådets arbeidsgruppe for helse- og sosiale saker.

Mer informasjon

- www.barents.no

Samarbeid i EU/EØS-området

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

EUs barne- og ungdomspolitik

EU fører en aktiv ungdomspolitik for å bedre fremtiden til ungdom i Europa. Det er et uttalt mål å skape flere og bedre muligheter for unge og å fremme deltakelse, medvirkning og aktivt medborgerskap, sosial inkludering og solidaritet. Rammeverket for EUs ungdomspolitik (2010–2018) vektlegger en tverrsektoriell struktur og tar for seg områdene utdanning og opplæring, arbeid, kreativitet og entreprenørskap, deltakelse, helse og idrett, frivillig arbeid og sosial inkludering.

Erasmus+, det nye programmet for utdanning, ungdom og idrett, som går over syvårsperioden 2014 til 2020, samler de tidligere utdanningsprogrammene, ungdoms-programmet og en ny idrettskomponent for å fremme et helhetlig perspektiv, der formell og ikke-formell læring kobles tettere sammen. Hovedmålet til programmet er å øke andelen som gjennomfører høyere utdanning, redusere antall som ikke fullfører videregående opplæring og redusere arbeidsledigheten blant ungdom.. Erasmus+ åpner for både utveksling og ulike samarbeidsprosjekter for elever, studenter og barne- og ungdomsorganisasjoner. Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) forvalter hoveddelen av Erasmus +, mens Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har ansvaret for å implementere ungdomsdelen av programmet.

Mer informasjon

- www.aktivungdom.eu
- www.europaportalen.no

Samarbeid gjennom Europarådet

Europarådet er et viktig samarbeidsforum på det barne- og ungdomspolitiske området. Ut fra de rammene som Ministerkomiteen har vedtatt, styres samarbeidet på ungdomsområdet av en felles komité med representasjon fra medlemslandenes fagdepartementer og representanter fra de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene. Dette samstyret (co-management) mellom frivillig og offentlig sektor er en unik konstruksjon av Europarådet. Særlig viktige instrumenter for utviklingen av ungdomspolitik i europeiske land er Europarådets to ungdomssentre, i Strasbourg og Budapest. De benyttes til kurs, konferanser og ledertrening for nasjonale og internasjonale frivillige ungdomsorganisasjoner. Det europeiske ungdomsfondet gir tilskudd til barne- og ungdomsorganisasjonenes samarbeid. Europarådet har inngått et «partnerskap» med Europakommisjonen om enkelte forhold innenfor ungdomspolitikken. Det er særlig lagt vekt på å utvikle bedre kunnskap om ungdom og samarbeid om lederutvikling. Et annet viktig tiltak er etableringen av European Knowledge Centre, en kunnskapsdatabase som omfatter de fleste landene som er medlem av Europarådet. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) bidrar i dette arbeidet.

Mer informasjon

- www.coe.int

Internasjonalt organisasjons- og solidaritetsarbeid

Operasjon dagsverk

Kunnskapsdepartementet

All opplæring skal ha et internasjonalt perspektiv. Operasjon Dagsverk (OD) arrangeres av Elevorganisasjonen. Hensikten med OD er å fremme global forståelse og solidaritet samt bidra til å heve kunnskapene om nord/sør problematikk. Hvert år jobber norske elever inn nærmere 30 millioner kroner for å gi ungdom i sør muligheten til utdanning. I forbindelse med Operasjon Dagsverk gjennomfører også mange ungdoms- og videregående skoler hver høst en Internasjonal uke. Internasjonal uke setter søkelyset på barn og ungdoms oppvekstvilkår i andre deler av verden, menneskerettigheter, miljø- og fattigdomsspørsmål.

Mer informasjon

- www.od.no

Fredskorpset – Fredskorpset Ung

Tabell 8.1 Utenriksdepartementet

kap. 160, post 77 (i 1000 kroner):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
160 000	160 000	160 000

Fredskorpset er et statlig forvaltningsorgan underlagt Utenriksdepartementet som legger til rette for gjensidig personellutveksling mellom virksomheter i Norge og Afrika, Asia og Latin-Amerika. Hensikten er å overføre kunnskap, erfaringer og ferdigheter til hverandre. Fredskorpset har en klar ungdomsprofil ved at deltagerne hovedsakelig skal være mellom 18–35 år. Det er en egen programlinje, Fredskorpset Ung, som er særskilt rettet inn mot ungdom i aldersgruppen 18–25 år.

Mer informasjon

- www.fredskorpset.no

8.2 Utdanningssamarbeid

Internasjonalt og nasjonalt er kunnskapsutvikling viktig for å sikre fremtidig velferd og livskvalitet. Sammenhengen mellom utdanning, forskning og utvikling er i mange tilfeller synonymt med samfunnsutvikling generelt. Internasjonalisering av utdanning er ikke bare et mål i seg selv, men også som et virkemiddel til å fremme kvalitet og relevans i norsk utdanning. Internasjonalt utdanningssamarbeid på alle nivåer er derfor viktig; det skal både videreutvikle faglig kvalitet og økt relevans for elever og studenter til å møte utfordringer i et flerkulturelt og internasjonalt orientert samfunns- og næringsliv. Både på grunnskolens øverste trinn og i videregående opplæring finnes ordninger gjennom utvekslingsorganisasjoner for enkeltelever og hele klasser. I tillegg har norske og studenter elever mulighet til å søke utvekslingsopphold gjennom EU og

også gjennom andre nasjonale og nordiske aktører. Det er et uttalt mål at alle universitets- og høyskolestudenter som ønsker det, skal få anledning til å ta et studieopphold i utlandet som del av sin norske gradsutdanning.

Nordisk utdanningssamarbeid

Kunnskapsdepartementet

Nordplus

Utdanningssektorens mobilitets- og nettverksprogram, Nordplus, er et viktig politisk instrument for å fremme det nordiske kultur-, språk- og verdifellesskapet. Programmet omfatter også de baltiske landene, som deltar på like fot med de nordiske landene.

Mer informasjon

- www.norden.org/no
- www.siu.no/nor/

Europeisk utdanningssamarbeid

Kunnskapsdepartementet

Europarådets prosjekt Demokrati og medborgerskap i grunnopplæringen (Education for Democratic Citizenship and Human Rights) retter seg mot å styrke kunnskaper, holdninger og ferdigheter som setter ungdom i stand til å bli aktive og engasjerte samfunnsborgere. Innenfor språkopplæring er det utarbeidet et europeisk rammeverk for språkundervisning, Common European Framework of Reference for Language Learning and Assessment. Europarådets 47 medlemsland har også vedtatt en Pakt for menneskerettighetsundervisning og opplæring til demokratisk medborgerskap, som blant annet inneholder definisjoner og mål og prinsipper for undervisningen. En lettlest versjon for barn og unge er oversatt til norsk.

Europarådssamarbeidet innen høyere utdanning er rettet mot å sikre studentrettigheter, institusjonell autonomi og godkjenning av kvalifikasjoner fra høyere utdanning. Lisboa-konvensjonen, som er felles for Europarådet og UNESCO, legger til rette for at kandidater med norske kvalifikasjoner/vitnemål får sin utdanning vurdert/godkjent i andre land og for kandidater med utenlandske kvalifikasjoner får sin utdanning vurdert og godkjent i Norge. Lærere eller lærerutdannere som ønsker kunnskap om menneskerettigheter, demokratisk medborgerskap, europeisk historie og samfunnsvitenskap tilbys kurs innenfor Pestalozzi-programmet og andre programmer.

Mer informasjon

- www.europaportalen.no
- www.coe.int
- www.norway-coe.org
- www.nokut.no
- www.siu.no/nor/

Handlingsprogrammet for livslang læring og Erasmus Mundus

Kunnskapsdepartementet

I perioden 2007-2013 har Norge deltatt i EUs handlingsprogram for livslang læring (LLP) som omfatter de fire sektorprogrammene; Comenius (barnehage og grunnopplæring), Erasmus (høyere utdanning), Grundtvig (voksenopplæring) og Leonardo da Vinci (yrkesfag). Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) var nasjonalt kontor for programmet. I samme periode har Norge også deltatt i et annet av EUs utdanningsprogram, Erasmus Mundus. Dette var et samarbeidsprogram som støtter konsortier av universiteter og høyskoler

som tilbyr felles master- og doktorgrader, stipendprogram for studenter og lærere utenfor EU/EØS-området og tiltak som fremmer det europeiske høyere utdanningsområdet.

Fra 2014 ble disse og andre program med samarbeid med land utenfor Europa integrert i et felles utdannings-, opplærings- og ungdomsprogram, Erasmus+. Norge deltar i hele programmet. Det vil gi muligheter til samarbeid med rundt 150 land i verden. Det nye programmet slår sammen de ovenstående programmene og Aktiv Ungdom-programmet. Under Erasmus+ har det også kommet en sektoraktivitet innenfor idrettsområdet, og samarbeidet med land utenfor EØS-området er i større grad integrert i programmet. SIU og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet er nasjonale kontor for Erasmus+.

Mer informasjon

- www.siu.no
- www.bufdir.no

Bilateralt samarbeid Norge – Frankrike og Norge – Tyskland

Kunnskapsdepartementet

Nesten alle norske institusjoner innen høyere utdanning har utvekslingsavtaler med universiteter og høyskoler i Frankrike, oftest i tilknytning til EUs utdanningsprogrammer. I tillegg finnes det tilrettelagte kurs ved studiesenteret i Caen og egne avtaler for tilrettelegging av studier i økonomi- og ingeniørfag i Toulouse.

For elever og lærlinger finnes det også skoletilbud i Frankrike. Det er norske seksjoner ved tre franske videregående skoler; i Rouen, Bayenx og Lyon.

Tyskland er ett av de mest populære landene for norske Erasmusstudenter. Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD) tilbyr hver sommer gratis intensivkurs i tysk for innreisende Erasmus-studenter. Norge er ett av de landene som skal prioriteres.

Gjør det! er et gjensidig utvekslingsprogram mellom Norge og Tyskland for ungdom under yrkesfaglig utdanning. Utvekslingen skjer som regel mellom en norsk bedrift eller utdanningsinstitusjon og en tilsvarende tysk partner. I Norge kan videregående skoler, opplæringskontor, andre opplæringsinstitusjoner og bedrifter søke.

Mer informasjon

- www.siu.no
- www.fivai.no
- www.daad.de
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.fremmedspraksenteret.no
- www.europass.no
- www.etwinning.net
- www.siu.no/

Internasjonalt utdanningssamarbeid gjennom FN

UNESCO og den norske UNESCO-kommisjonen

Kunnskapsdepartementet

UNESCO er FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon. Utdanning for alle er UNESCOs hovedmål innen utdanningsfeltet, og organisasjonen arbeider for å fremme utdanning som en grunnleggende rettighet. Andre viktige mål er å sikre god kvalitet i alle typer utdanning, blant annet ved å

stimulere til rekruttering og kvalifisering av flere lærere. Kvalifisering av ungdom for inntektsgivende arbeid blir et stadig viktigere arbeidsområde.

Gjennom det siste tiåret har stadig flere barn i fattige land fått tilgang til grunnutdanning, men fortsatt er det 60 millioner barn som faller utenfor, særlig i konfliktområder. Norge gir bred støtte til UNESCOs utdanningsprogrammer, og gir særlig prioritet til utdanning for jenter og for barn i lavinntektsland. Norske midler har vært kanalisert til kapasitetsutvikling med særlig vekt på lærere, yrkesopplæring og alfabetisering.

Den norske UNESCO-kommisjonen er bindeleddet mellom myndighetene og samfunnet på UNESCOs ansvarsområder. Årlig fordeles midler gjennom Kunnskapsdepartementets tilskuddsordning for UNESCO-formål til ulike satsingsområder innen satsingsfeltene. Søknadsfrist er 1. februar hvert år, med tildeling i løpet av mars/april. Mer informasjon om tilskuddsordningen finnes på www.unesco.no/sok-midler

Norge deltar også i UNESCO Associated Schools Project Network (ASPnet). ASPnet gir norske skoler mulighet til samarbeid og kontakt med skoler i alle deler av verden. Prioriterte samarbeidsområder for internasjonalisering i skolen er utvikling for fred, FNs rolle i verden, menneske-rettigheter, demokrati og toleranse, interkulturell dialog samt utdanning for bærekraftig utvikling og forbruk.

Utdanningsdirektoratet koordinerer UNESCOs skolenettverk i Norge.

FNs generalforsamling har gitt UNESCO ansvar for FNs tiår for utdanning for bærekraftig utvikling (2005–2014). Norge gir bred støtte til UNESCOs utdanningsprogrammer, og gir særlig prioritet til utdanning for jenter og for barn i lavinntektsland. Norske midler har vært kanalisert til kapasitetsutvikling med særlig vekt på lærere, yrkesopplæring og alfabetisering.

Mer informasjon

- www.unesco.org
- www.unesco.no
- www.udir.no

8.3 Bistand til barn i norsk utviklingssamarbeid

Barn og unges rettigheter, helse og velferd har alltid stått sentralt i norsk utviklingssamarbeid. Dette bekreftes i regjeringens melding til Stortinget om menneskerettigheter i utenriks- og utviklingspolitikken: Meld. St. 10 (2014-2015), Muligheter for alle – menneskerettighetene som mål og middel i utenriks- og utviklingspolitikken. Regjeringen støtter aktivt ambisjonene i FNs tusenårsmål, der barns rettigheter er sentrale, og følger opp dette i arbeidet med nye utviklingsmål etter 2015. Regjeringen er i gang med å styrke satsningen på utdanning i tråd med intensjonene i St mld 25/2013–2014 om Utdanning for utvikling. Overordnede utenrikspolitiske og utviklingspolitiske mål inkluderer økt innsats for fattigdomsbekjempelse, mer rettferdig fordeling og en mer demokratisk verdensorden, globalt og regionalt. Dette vil ha konsekvenser for barns- og unges muligheter over lengre sikt. Norge skal bidra til å fremme internasjonale fellesgoder og bygge en bedre organisert verdensorden med FN i en sentral rolle og der hvert land har en stemme.

Bilateralt samarbeid

Utenriksdepartementet

Utenriksdepartementet har ansvaret for det langsiktige samarbeidet med land i Afrika, Asia, Mellom-Amerika og Midtøsten. Norad forvalter støtten til langsiktig samarbeid med partnere i det sivile samfunn og lokalt næringsliv. Gjennom samarbeidslandenes myndigheter, frivillige organisasjoner, bedrifter, fagforeninger og kultur- og forskningsmiljøer arbeides det for å bedre levekårene for barn og unge. Det er en sentral målsetting å bidra til å oppnå FNs tusenårsmål. Målene for utdanning og helse, med spesielt fokus på jenter

og funksjonshemmede, er særlig viktige i norsk bistanden.. Utenriksdepartementet er i gang med en ytterligere styrking av innsatsen for utdanning globalt og på landnivå. Innsatsen på helsesektoren videreføres på et høyt nivå.

Mer informasjon

- www.norad.no

Tusenårsmålene

Utenriksdepartementet

Det legges stor vekt på å styrke muligheten for barn gjennom regjeringens målrettede satsing for helse og utdanning. Norge har over år vært pådriver for resultater på helsetusenårsmålene med vekt på nedgang i barnedødelighet (MDG 4) og mødredødelighet (MDG 5). Betydelig nedgang i barnedødeligheten er registrert. Likevel gjenstår mye arbeid for å nå målet om en 2/3 reduksjon av barnedødeligheten. Innsatsen vil derfor være stor i 2015 for å sikre at mødre og barn overlever fødsel og tidlig barndom. Grunnlaget vil også bli lagt for å sikre fortsatt satsing på d mødre- og barnehelse i de nye utviklingsmålene frem mot 2030. I den forbindelse har Norge, sammen med andre, tatt initiativet til å etablere en ny global finansieringsmekanisme for mødre- og barnehelse (Global Financing Facility) som bedre skal samordne og styrke finansiering av barne- og mødre helse i de nye utviklingsmålene.

Arbeidet med Stortingsmeldingen om utdanning for utvikling (St mld 25/2013-2014) vil også bidra til tusenårs målet om full grunnskoledekning, men peker også ut over tusenårs målene. I tillegg til å sikre grunnutdanning, tar meldingen sikte på å styrke hele utdanningsløpet, særlig yrkes- og videregående skole. Integrering av barn med funksjonsnedsettelse er et sentralt tema; et annet er arbeidet for at tenåringsjenter fullfører skoleløpet og tar videregående utdanning. Dette vet vi vil ha viktige ringvirkninger, blant annet preventiv effekt mot barneekteskap og for tidlige fødsler, samt nedgang i mødre- og barnedødelighet.

Denne satsingen understreker verdien av å bidra til internasjonale fellesløft innen utdanning og helse, samt vern av fattige mødre og barn. Følgende målsettinger fra FNs Tusenårs-toppmøte har ligget til grunn for prioriteringer av norsk bistand frem mot 2015:

- Grunnutdanning for alle
- Reduksjon av analfabetismen hos voksne, spesielt blant kvinner
- Reduksjon av barnedødelighet med 2/3
- Reduksjon av mødredødeligheten med 3/4
- Stoppe spredning av hiv/aids, tuberkulose, malaria og andre dødelige sykdommer
- Allmenn tilgang til trygt drikkevann og sanitære forhold
- Beskyttelse av barn i spesielt vanskelige omstendigheter

Regjeringen støtter aktivt ambisjonene i FNs tusenårs mål, der barns rettigheter er sentrale, og vil følge opp dette i arbeidet med nye bærekraftige utviklingsmål som skal vedtas i 2015

FNs barnefond – Unicef

Tabell 8.3 Utenriksdepartementet, Unicef kjernebidrag og programsamarbeidsavtale

kap. 169, post 73 Utdanning (i 1000 kroner) og kap. post 170.72

Unicef

Regnskap 2013:   Saldert budsjett 2014:   Budsjett 2015:

---

* Fordelt på post kap. 169, post 73 og kap 170 post 72

Unicefs mandat er å fremme barns grunnleggende rettigheter til overlevelse, utvikling, beskyttelse og deltakelse. Unicef har et særskilt ansvar for barn i spesielt vanskelige situasjoner, inkludert barn i væpnet konflikt, og barn som lever i ekstrem fattigdom og nød. Unicef er aktive i 190 land over hele verden. Organisasjonen spiller en svært betydningsfull rolle som talerør for barns rettigheter, ikke minst overfor nasjonale myndigheter. Kjernebidraget fra Norge går til gjennomføring av Unicefs strategiske plan, og er ikke øremerket. I tillegg har Norge gjennom mange år vært en aktiv pådriver for å styrke Unicefs arbeid med grunnutdanning, spesielt jenters utdanning. Unicef er også en viktig samarbeidspartner for Norge med hensyn til vaksineringsarbeid, beskyttelse av barn mot vold og overgrep, tiltak og omsorg rettet mot barn som er rammet av aidsepidemien, samt tiltak for barns tilgang til rent vann. Norge har i en årrekke vært en sterk politisk og finansiell støttespiller til fellesprogrammet til Unicef og UNFPA til innsats mot kjønnslemlestelse av jenter.

Mer informasjon

- www.unicef.org

Utdanning

Nær 90 prosent av alle barn i utviklingsland begynner på skole. De siste ti årene er antallet som står uten tilbud om grunnskole redusert fra over 100 til omkring 58 millioner (2013). Nesten halvparten av de som står utenfor bor i områder preget av konflikt og krig. Til tross for en klar framgang vil man ikke nå målsetningen om å sikre grunnskoleutdanning for alle barn innen 2015.

At mange barn aldri får utdanning har en langvarig negativ effekt ikke bare for de barna det gjelder men også for en rekke andre forhold. Foreldre med utdanning har for eksempel sjeldnere underernærte barn, og mødredødeligheten går ned for kvinner med skolegang. I Afrika sør for Sahara anslås barnedødeligheten å kunne vært redusert med inntil 40 prosent dersom mødrene hadde hatt videregående skolegang. Selv om sammenhengen mellom utdanning og utvikling er vel kjent, har satsingen på utdanning sakkett akterut.

I tillegg til å få flere barn inn i skolen, er det et stort behov for å heve kvaliteten på den utdanningen som tilbys. Dette arbeidet gjøres blant annet i Unesco, som mottar støtte fra Norge til arbeid med kvalitet og innhold i skolen.

Norge har lagt vekt på å styrke multilaterale aktører innen utdanning, for at den norske støtten kan bidra mest mulig effektivt i den globale satsningen. Unicef og det Globale Partnerskapet for Utdanning er de viktigste partnerne, men Norge samarbeider også med Verdensbanken og Unesco. Utdanningsstøtte gis også i form av stat-til-stat-bistand direkte til mottakerlands myndigheter, og gjennom prosjekter i regi av frivillige organisasjoner.

Barn som rammes av krig og konflikt, jenter og barn med funksjonsnedsettelse er de som rammes oftest av mangel på skoletilbud. Norge tar et internasjonalt lederskap i arbeidet for at alle skal få utdanning og øker støtten til utdanning i fattige land.

Til sammen vil støtten til utdanning i bistanden utgjøre ca. 1,85 mrd. kroner i 2014 og ca. 2,4 mrd. kroner i 2015.

Mer informasjon

- www.norad.no

Global kampanje for de helserelaterte tusenårsmålene

Tabell 8.4 Utenriksdepartementet

kap. 169, post 70 (i 1000 kroner) (til globale tiltak):

Regnskap 2013:	Saldert budsjett 2014:	Saldert budsjett 2015:
1 707 694	1 885 000	2 915 000

Den Globale kampanjen for FNs helserelaterte tusenårsmål har medført stor global samordning og støtte for å redusere barne- og mødredødelighet i utviklingslandene. Norge har vært pådriver for en slik utvikling og bistø FN med å utvikle den globale strategien for kvinne- og barnehelse (*Global Strategy For Women's and Children's Health*), som ble lansert i New York i forbindelse med toppmøtet om Tusenårsmålene høsten 2010. Strategien har som mål å redusere mødredødelighet med 3/4 og barnedødelighet med 2/3 innen 2015. Strategien utløper ved utgangen av 2015. Arbeid er i gang for å formulere en ny visjon for mødre- og barnehelse med samme tidshorisont som de nye utviklingsmålene (2016-2030), og med femårige handlingsplaner.

Norge samarbeider tett med andre givere og internasjonale organisasjoner om å utvikle robuste og langsiktige finansieringsordninger for de helserelaterte tusenårsmålene, med særlig vekt på utprøving av resultatbasert finansiering for å styrke tilgang til og bedre kvalitet på helsetjenester til mødre og barn i partnerlandene. Under generalforsamlingen i FN i 2014 gikk statsministeren inn for å støtte en ny finansieringsmekanisme for mødre- tenårings- og barnehelse. Den globale finansieringsmekanismen (GFF) skal støtte opp om partnerlandenes egen satsing på mødre- og barnehelse gjennom bedre samordning av bistandsmidler og gjennom bruk av resultatbasert finansiering av helsetjenester. GFF skal koples til Verdensbanken og bankens ordning for ekstra midler i form av IDA-lån og bidrag til partnerland som prioriterer å bygge opp helsetjenester. Intensjonen er også at partnerland som bygger kapasitet og oppnår utvikling blir gjort i stand til å påta seg mer av finansieringsbyrden over tid.

Norge støtter GFF med NOK 600 mill pr år fra og med 2015 til og med 2020.

Hiv og aids rammer i uforholdsmessig stor grad barn og unge, spesielt i Afrika sør for Sahara. I tillegg er effektiv forebygging, samt behandlingstilbudet, ofte dårligere for barn og unge enn for andre grupper. Gjennom en samlet sett økt innsats gjennom kanaler som Det globale fondet til bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria, FNs fellesprogram mot hiv og aids (UNAIDS) og legemiddelfinansieringsordningen UNITAID vektlegger Norge innsats rettet mot sårbare grupper for å stoppe spredning av og reversere hiv, malaria og tuberkulose.

Mer informasjon

- www.norad.no

Beskyttelse av barn

Barn i krig og væpnet konflikt

Utenriksdepartementet

FNs Sikkerhetsråd har et sterkt fokus på å stanse væpnede gruppers rekruttering og bruk av barnesoldater, samt overgrep og alvorlige brudd på barns rettigheter i situasjoner med væpnet konflikt. Norge støttet aktivt opp om Sikkerhetsrådets i resolusjon 1882 fra 2009 som åpner for listeføring av parter i konflikt som begår drap, lemlestelse eller seksuell vold mot barn, og resolusjon 1998 fra 2011 som gjør det samme for parter som står bak angrep mot skoler eller sykehus. Fra tidligere åpner resolusjon 1612 for å listeføre parter som benytter barnesoldater. Oppfølging av Sikkerhetsrådets resolusjoner 1612, 1882 og 1998 samt barnekonvensjonens tilleggsprotokoll om barn i væpnet konflikt, står sentralt i det videre arbeidet for beskyttelse av barn i væpnet konflikt. Norge legger også vekt på å støtte arbeidet til FNs Generalsekretærs Spesialrepresentant for barn og væpnet konflikt.

Gjennom Norges engasjement i fredsprosesser legges det vekt på å følge FNs anbefalinger i spørsmål som berører barn, særlig med hensyn til rekruttering av barnesoldater. Videre legges det vekt på aspekter som økt deltakelse og bevissthet blant barn om deres rettigheter, og behovet for rask tilgang til utdanning, blant annet for å forhindre militær mobilisering.

Norge er en pådriver for at internasjonal humanitærrett respekteres slik at militarisering og angrep på skoler og universiteter stanses. Norge har tatt en lederrolle i arbeidet med å fremme Retningslinjene for beskyttelse av skoler og universiteter under væpnet konflikt internasjonalt. Vi vil arbeide bredt med å fremme beskyttelse av skoler i konfliktsituasjoner.

Mer informasjon

- www.childrenandarmedconflict.un.org/

Vold mot barn

Utenriksdepartementet

FNs Generalsekretærs rapport om vold mot barn, ble lansert høsten 2006. Dens anbefalinger og konklusjoner var et resultat av en prosess med bred deltakelse der også barn og unge var direkte involvert på en unik måte. Et hovedbudskap i rapporten er at ingen vold kan rettferdiggjøres, og at all vold kan forebygges. Volden skjer i alle land uavhengig av kultur, inntekt og status og utøves ofte av dem som står barn og unge nærmest. Norge har fra starten av støttet prosessen og bidrar til at anbefalingene fra FNs Generalforsamling også følges opp gjennom multilateralt og bilateralt samarbeid.

Som ledd i oppfølgingen av rapportens anbefalinger bidrar Norge med støtte til FNs Generalsekretærs spesialrepresentant for å bekjempe vold mot barn.

I tillegg til den direkte støtten til FNs generalsekretærs spesialrepresentanter for vold mot barn og barn i væpnet konflikt, gir Norge også støtte til uavhengige organisasjoner som arbeider innenfor temaene vold mot barn og barn i væpnet konflikt.

Mer informasjon

- <http://srsg.violenceagainstchildren.org/>

Handlingsplan mot kjønnslemlestelse av jenter

Utenriksdepartementet

Strategi for styrket internasjonal innsats mot kjønnslemlestelse av jenter for perioden 2014–2017.

Norges ambisjon:

Bidra til at ingen jenter utsettes for kjønnslemlestelse, og at de som allerede er omskåret skal få best mulig behandling.

I Regjeringsplattformen fra Sundvollen er kampen mot kjønnslemlestelse en prioritet for regjeringen. Norge er allerede blant de største bidragsyterne til dette feltet, men for at denne praksisen skal kunne stoppes innen en generasjon må den internasjonale innsatsen betydelig økes. Regjeringen vil med ny strategi for styrket internasjonal innsats mot kjønnslemlestelse av jenter fokusere på:

Styrke støtten til sivilt samfunn inklusive diaspora organisasjoner og internasjonale organisasjoner som arbeider mot kjønnslemlestelse

Mer aktiv bruk av relevante arenaer hvor Norge har en posisjon og innflytelse Bidra til kompetansebygging av helsepersonell innen forebygging og behandling av kjønnslemlestelse

Styrke koblingen mellom innsats i Norge og internasjonalt

I tillegg til Norges multilaterale innsats vil man styrke samarbeidet med enkelte land, hvor Somalia er valgt ut som nytt pilotland og Etiopia videreføres som pilotland. Norge støtter også arbeid mot kjønnslemlestelse i andre afrikanske land, og et fellesprogram i regi av FNs befolkningsfond (UNFPA) og FNs barnefond (UNICEF) for bekjempelse av kjønnslemlestelse.

Tiltak for å forebygge handel med barn i opprinnelsesland

Utenriksdepartementet

Regjeringen prioriterer arbeidet mot menneskehandel høyt. Dette inkluderer også barn som er en utsatt gruppe. Så langt har den forrige regjeringens handlingsplan mot menneskehandel vært grunnlaget for den norske innsatsen. Regjeringen legger stor vekt på å bygge opp kunnskap om internasjonale kriminelle nettverk. Målet er å sette inn effektive tiltak mot bakmennene. Norge bruker store ressurser på å forebygge og bekjempe menneskehandel internasjonalt. Dette gjør vi gjennom et forpliktende samarbeid i FN og Europarådet. Norge har bidratt til å sikre en effektiv overvåkningsmekanisme til Europarådets konvensjon om tiltak mot menneskehandel, og arbeider for en lignende mekanisme i FN. Menneskehandel er også et prioritert felt innenfor EØS-finansieringsordningen.

Humanitær bistand

Norge er en stor finansiell og politisk aktør i det internasjonale humanitære hjelpearbeidet ved konfliktsituasjoner og naturkatastrofer. Beskyttelse og fokus på barn og unge er en viktig del av norsk humanitær politikk. Flere organisasjoner med barns behov som hovedfokus er store mottakere av norsk humanitær støtte, som FNs barnefond (UNICEF) og Redd barna. UNICEFs humanitære arbeid bygger på internasjonale menneskerettighetskonvensjoner, inkludert FNs barnekonvensjon, og internasjonal humanitærrett i land i konflikt. Som tredje største giver til UNICEF bidrar Norge til at organisasjonen får gjennomført sitt viktige arbeid med å beskytte barn. Totalbidraget til UNICEFs humanitære arbeid i 2014 var på 56,1 millioner kroner. En rekke andre organisasjoner gjør også stor innsats for barn, som Flyktninghjelpen, FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), Norsk folkehjelp og Leger uten grenser.

I tillegg til den tradisjonelle humanitære støtten anser Norge det som viktig å sikre rask tilgang til utdanning, blant annet for å forhindre at barn blir rekruttert til væpna grupper eller prostitusjon. Utdanning under humanitære kriser er blant annet en nødvendig satsing for å oppnå tusenårs mål 2 om utdanning for alle barn innen 2015 og Norge arbeider med å fremme målsetningen om at minst 4 prosent av humanitære midler skal settes av til utdanningstiltak. Det er viktig at planlegging av utdanning under humanitære kriser er med i forebyggings- og beredskapsplaner. Norsk innsats for humanitær nedrustning er en viktig del av den forebyggende innsatsen for beskyttelse av barn. I tillegg til den forebyggende effekten av forbud mot slike våpen støtter Norge arbeid for ryddig av miner og andre eksplosiver og gir støtte til rehabilitering av ofre.

Mer informasjon

- www.norad.no

Vedlegg

Kortversjon av FNs konvensjon om barnets rettigheter

1 • ALDER 18 ÅR

Alle under 18 år er barn, dersom ikke en tidligere alder er lovfestet av staten.

2 • INGEN DISKRIMINERING

Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnet og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eiendom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

3 • TIL BARNETS BESTE

Ved alle handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Staten skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for omsorgen eller beskyttelsen av barn, har den standard som er fastsatt, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn.

4 • STATENS ANSVAR

Det er statens ansvar å sette barnerettighetene ut i livet.

5 • FORELDREANSVARET

Staten skal respektere de rettigheter og plikter foreldrene og andre foresatte har for å gi barnet veiledning og støtte slik at barnet skal kunne utøve konvensjonens rettigheter.

6 • RETT TIL LIV

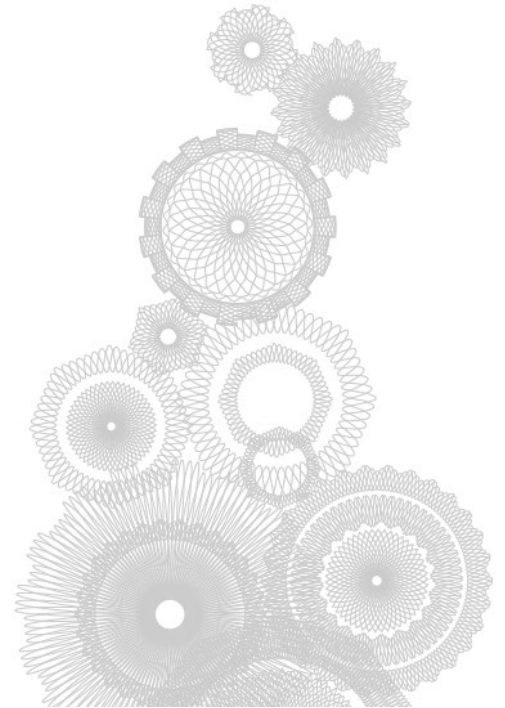
Staten plikter så langt som mulig å sørge for at barn overlever og får utvikle seg.

7 • NAVN OG STATSBOGERSKAP

Barnet har, umiddelbart etter fødselen, rett til navn og nasjonalitet, og så langt det er mulig, å kjenne til sine foreldre og få omsorg av dem.

8 • IDENTITET

Staten skal respektere barnets rett til å bevare sin identitet, herunder nasjonalitet, navn og familieforhold. Dersom et barn ulovlig blir fratatt en slik identitet skal staten hurtig bistå med gjenopprettelse.

9 • HOLDE FAMILIEN SAMMEN

Barnet skal ikke atskilles fra sine foreldre mot sin vilje, unntatt når dette er nødvendig av hensyn til barnets beste.

10 • GJENFORENE FAMILIEN

Søknader om familiegjenforening over landegrensler skal behandles på en positiv, human og rask måte. Barnet har rett til regelmessig kontakt med begge foreldre.

11 • ULOVLIG BORTFØRING OG TILBAKEHOLD

Staten skal bekjempe at barn blir tatt ulovlig ut av et land eller hindret fra å vende tilbake, og skal inngå avtaler med andre land for å få til dette.

12 • Å SI SIN MENING OG BLI HØRT

Barnet har rett til å si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt.

13 • FÅ OG GI INFORMASJON

Barnet har rett til ytringsfrihet, til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer av alle slag og på alle måter.

14 • TANKE-, SAMVITTIGHETS- OG RELIGIONSFRIHET

Barnet har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Staten skal respektere foreldrenes retter og plikter til å opplyse barnet om dets rettigheter i slike spørsmål.

15 • ORGANISASJONSFRIHET

Barnet har rett til organisasjons- og forsamlingsfrihet.

16 • RETT TIL PRIVATLIV

Barnet skal ikke utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, i familien, i hjemmet eller i korrespondansen sin. Det skal beskyttes mot ulovlig angrep mot ære og omdømme.

17 • MASSEMEDIA

Staten skal sikre barn tilgang til informasjon fra et mangfold av nasjonale og internasjonale kilder. Staten skal oppmuntre massemedia og forleggere til å spre informasjon som skaper forståelse, kunnskap, sosiale ferdigheter og velvære, og til å lage eget barnestoff, også for minoritetsbarn. Staten skal beskytte barna mot skadelig informasjon.

18 • FORELDREANSVARET

Begge foreldrene har et hovedansvar for barnets omsorg og utvikling etter hva som er best for barnet. Staten skal gi støtte og sikre utvikling av institusjoner, tjenester og tiltak for omsorg for barn, herunder også tatt hensyn til utarbeidende foreldre.

19 • BESKYTTELSE MOT MISBRUK

Staten skal beskytte barnet mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttelse fra foreldre og andre omsorgspersoner.

20 • BARN UTEN OMSORG FRA FAMILIEN

Barn som er uten familiemiljø, har særlig rett på beskyttelse og omsorg, for eksempel ved plassering i fosterhjem, eller om nødvendig, ved egnet institusjon eller ved adopsjon.

21 • ADOPSJON

Nasjonal og internasjonal adopsjon skal bare finne sted i samsvar med loven, og skal være autorisert av myndighet-ene. Adopsjon utenlands skal ikke resultere i urettmessig økonomisk fortjeneste, og bør betraktes som et alternativ til omsorgstiltak i barnets opprinnelsesland.

22 • FLYKTNINGEBARN

Barn som søker flyktningsstatus eller som anses som flyktninger, skal få behørig beskyttelse og humanitær hjelp. Staten skal i samarbeid med internasjonale organer hjelpe et barn som er alene til å bli gjenforent med sine foreldre.

23 • FUNKSJONSHEMMEDE BARN

Psykisk og fysisk funksjonshemmede barn har rett til å leve et fullverdig og anstendig liv under forhold som sikrer dets verdighet, fremmer selvtillit, og letter barnets aktive deltakelse i samfunnet. Et funksjonshemmet barn har rett til særskilt omsorg. Barnet skal få undervisning, opplæring, helsetjenester, rehabiliteringstjenester, forberedelse til arbeidslivet og rekreasjonsmuligheter for å oppnå best mulig integrering og individuell utvikling. Staten skal samarbeide med andre land om dette, og ta spesielt hensyn til utviklingslandenes behov.

24 • HELSE

Barnet har rett til å få den best mulige medisinske behandling og hjelp til å komme seg etter sykdom. Staten skal arbeide for å redusere spedbarns- og barnedødelighet, sikre at alle barn får nødvendig legehjelp, gi god helsemessig omsorg til mødre etter fødselen, bekjempe sykdom og gi orientering og utdanning om helse og riktig ernæring. Staten skal også avskaffe helsefarlige tradisjoner, samarbeide med andre land og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.

25 • BARN UNDER OFFENTLIG OMSORG

Barn plassert i omsorgstiltak utenfor familiemiljøet har krav på periodisk vurdering av behandlingen og oppholdet der.

26 • SOSIALTJENESTER

Staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.

27 • LEVESTANDARD

Barnet har rett til en levestandard som er tilstrekkelig på alle områder. Foreldrene, eller andre som har ansvar for barnet, har det grunnleggende ansvaret for å sikre de levevilkår som er nødvendig for barnets utvikling. Staten har plikt til å støtte de foresatte.

28 • UTDANNING

Barnet har rett til utdanning. Staten skal gjøre grunnskoleutdanningen gratis og obligatorisk og gjøre ulike former for videregående utdanning tilgjengelig for alle barn, samt sette i verk tiltak for å redusere tallet på de som ikke fullfører skolegangen. Disiplin i skolen skal utøves på en måte som er forenlig med barnets menneskeverd. Staten skal også fremme internasjonalt samarbeid om utdanning, og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.

29 • MÅLET MED UTDANNING

Utdanningen skal fremme utvikling av barnets personlighet, og teoretiske og praktiske ferdigheter. Den skal skape respekt for menneskerettighetene og fremme holdninger om fred, toleranse, og vennskap mellom folk. Utdanningen skal skape respekt for naturen, og for barnets egen og andres kultur.

30 • MINORITETER OG URBEFOLKNING

Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, har rett til sammen med andre i sin gruppe, å leve i pakt med sin kultur, religion og eget språk.

31 • LEK OG FRITID

Barnet har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.

32 • BARNEARBEID

Barnet har rett til å bli beskyttet mot økonomisk utnyttning i arbeid, og mot å utføre arbeid som kan svekke utdannings- eller utviklingsmulighetene.

33 • NARKOTIKA

Barnet har rett til å bli beskyttet mot ulovlig bruk, omsetting og produksjon av narkotiske stoffer.

34 • SEKSUELL UTNYTTING

Barnet har rett til beskyttelse mot alle former for seksuell utnyttning og misbruk. For å verne barn mot slik utnyttning skal staten sette i verk alle nødvendige tiltak, nasjonalt og internasjonalt.

35 • BORTFØRING, PROSTITUSJON OG SALG

Staten har plikt til å gjennomføre nasjonale og internasjonale tiltak for å hindre kidnapping, bortføring eller salg av barn til ethvert formål og i enhver form.

36 • ANNEN UTNYTTING

Staten har plikt til å beskytte barnet mot alle former for utnyttning som på noen måte kan være skadelig for barnets ve og vel.

37 • FENGSEL, DØDSSTRAFF OG TORTUR

Barn skal ikke utsettes for tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. Dødsstraff eller fengsel på livstid uten mulighet for løslatelse er ikke tillatt hvis forbrytelsen ble utført før fylte 18 år. Barn som er i fengsel, skal holdes atskilt fra voksne, om ikke det motsatte anses å være best for barnet. Fengsling skal bare benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom. Pågrepelse og fengsling skal skje på lovlig måte, og barnet har rett til juridisk og annen egnet bistand og til å få en rask og uavhengig overprøving av sin sak.

38 • BARN I KRIG

Staten skal sette i verk tiltak for å hindre at barn som ikke er fylt 15 år, tar direkte del i krigføring.

39 • REHABILITERING OG REINTEGRERING

Staten er forpliktet til å iverksette alle hensiktsmessige tiltak for å sikre rehabilitering og sosial reintegrering av barn som er offer for misbruk, utnyttning, forsømmelse, tortur, væpnede konflikter eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.

40 • BEHANDLING I SAKER OM STRAFF

Barn som er anklaget eller dømt for straffbare handlinger har rett til en behandling som fremmer dets følelse av verdighet og egenverd og styrker dets respekt for menneskerettighet-ene. Målet er at barnet påtar seg en konstruktiv rolle i samfunnet. Staten skal fastsette en kriminell lavalder. Det skal være mulighet til å få overprøvet en straffedom av en høyere myndighet eller domstol. Barnet skal få gratis bistand av tolk hvis barnet ikke snakker det språket som blir brukt.

41 • NÅR ANDRE LOVER ER BEDRE

Hvis annen nasjonal lovgivning eller folkeretten sikrer barnet bedre enn med denne konvensjonen, gjelder disse lovene, og ikke konvensjonen.

42 • KJENNSKAP TIL KONVENSJONEN SKAL SPRES

Staten er forpliktet til å gjøre konvensjonens innhold kjent for barn og voksne.

RADØY – Årets barne- og ungdomskommune 2014

Radøy – Liten kommune med stort engasjement

Ungdomsrådet i Radøy kommune

Radøy kommune i Hordaland utnevnt til Årets barne- og ungdomskommune for sitt brennende engasjement for barn og unge. Gode og trygge oppvekstvilkår og like muligheter til å utvikle seg slik de ønsker kjenner tegner kommunens mål for barne- og ungdomspolitikken.

De siste årene har Radøy kommune hatt et sterkt fokus på barn og unge. Tidlig innsats er et fokus kommunen har for å sikre at alle barn og unge får god og tilpasset oppfølging gjennom hele oppveksten. Radøy har også opprettet en egen ungdomskoordinator som skal være bindeledd mellom kommunen og ungdommen.

I juryens begrunnelse for hvorfor Radøy ble utnevnt som Årets Barne- og ungdomskommune, er det lagt stor vekt på at ungdommen blir tatt med i større prosjekt og avgjørelser både i ulike etater i kommunen, og i frivillig sektor. – Vi blir veldig rørt sier ordfører Jon Askeland. Det viser at den innsatsen vi har lagt ned over flere år fører frem. I Radøy kommune har vi prioritert å være en god bokommune og en god barne- og ungdomskommune. Sentrum i livet er der vi bor og lokalsamfunnet skal være en god plass å vokse opp. I Radøy har vi ikke latt oss stoppe av å være en liten kommune og denne prisen er en stor inspirasjon for oss videre, sa ordfører Jon Askeland i sin takketale.

Radøy kommune har visjonen «trygghet, trivsel og livskvalitet for alle». Det er noe som merkes i arbeidet kommunen gjør for barn og unge og som nå har bidratt til at Radøy kommune er Årets barne- og ungdomskommune.

Mer informasjon

- Radoy.kommune.no

Årets barne- og ungdomskommune

Barne-, likestillings- og inkluderingsministeren sender hver vår en invitasjon til alle landets kommuner til nominering av Årets barne- og ungdomskommune. Ungdomsråd og andre innflytelsesorgan for barn og ungdom oppfordres også til å komme med forslag. En jury nedsatt av departementet står for utvelgelsen.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ønsker gjennom ordningen å stimulere flere kommuner til å utvikle god barne- og ungdomspolitik. Kommunen må være god på samspill lokalt; mellom ulike etater og tjenester, og mellom offentlig og frivillig sektor. Kommunens arbeid for å gi barn og ungdom reell innflytelse er særskilt viktig.

Tidligere vinnere:

2013: Kongsberg

2012: Stavanger

2011: Kåfjord

2010: Trondheim

2009: Lørenskog

2008: Skien

2007: Kristiansand

2006: Vågå

2005: Ski

2004: Bjugn

2003: Eidskog